Finansutskottets betänkande

1983/84: 25

om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1983/84:100 bil. 1)

I proposition 1983/84:100 (budgetpropositionen) har regeringen i *bilaga 1 Finansplanen* (finansdepartementet) – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt –

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,

2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,

3. för budgetåret 1984/85, i avvaktan på slutliga förslag i kompletteringspropositionen och i enlighet med vad som förordats i propositionen,

a) beräkna statsbudgetens inkomster,

b) beräkna förändringar i anslagsbehållningar,

c) beräkna förändringar i dispositionen av rörliga krediter,

d) beräkna beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto,

4. bemyndiga regeringen att för televerkets verksamhet ta upp lån på den allmänna kreditmarknaden,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen beträffande

5. statliga kreditgarantier m. m.,

6. finansieringen av affärsverkens verksamhet,

7. statlig långivning,

8. vissa frågor inom redovisnings- och revisionsområdet.

Vid bilaga 1 Finansplanen har fogats som

bilaga 1.1 Preliminär nationalbudget 1984,

bilaga 1.2 Riksrevisionsverkets inkomstberäkning,

bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1983/84,

bilaga 1.4 Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m. m.

Finansutskottet kommer att behandla hemställan under 3 i samband med kompletteringspropositionen. I övrigt behandlas proposition 100 bilaga 1 i detta betänkande.

I detta sammanhang behandlar utskottet följande under allmänna motionstiden väckta motioner:

1983/84:299 av Olle Aulin (m) om upphävande av lagstiftningen om löntagarfonder,

1983/84:370 av Gunnar Björck i Värmdö (m) om översyn av skatte-, avgifts- och bidragssystemet, i vad avser yrkande 5,

1983/84:520 av Rune Jonsson m. fl. (s) om lokalisering av löntagarfondskansli till Örnsköldsvik,

1983/84:1066 (1065) av förste vice talman Ingegerd Troedsson m. fl. (m) om återinförande av aktiefondsparandet, i vad avser yrkande 2,

1983/84:1420 av Lars Ahlström m. fl. (m, c, fp) om frisläppande av investeringsreserver,

1983/84:1423 av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp) om avskaffande av löntagarfonderna,

1983/84:1427 av Hagar Normark (s) och Roland Brännström (s) om lokalisering till Skellefteå av norra löntagarfondskansliet,

1983/84:1429 av Per Petersson m. fl. (m, fp) om vinstandelssystem,

1983/84:1431 av Sven-Gösta Signell m. fl. (s) om lokalisering till Skövde av det västsvenska löntagarfondskansliet,

1983/84:1436 av Lars Werner m. fl. (vpk) om en rättvis fördelningspolitik,

1983/84:1467 av Stig Josefson (c) och Ingemar Hallenius (c) om frisläppande av investeringsreserver,

1983/84:2031 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) om den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–4 och 6,

1983/84:2088 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) om den ekonomiska politiken,

1983/84:2360 av Rolf Clarkson m. fl. (m) om vissa frågor rörande affärsverken,

1983/84:2444 av Lars Werner m. fl. (vpk) om televerkets finansiering m. m.,

1983/84:2455 av Lars Werner m. fl. (vpk) om den ekonomiska politiken,

1983/84:2457 (2455) av Lars Werner m. fl. (vpk) om lån för televerkets verksamhet,

1983/84:2492 (2491) av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) om översyn av de statliga verkens finansieringsformer,

1983/84:2497 (2496) av Rolf Clarkson m. fl. (m) om privatisering av de affärsdrivande verkens verksamhet, m. m.,

1983/84:2510 (2409) av Rolf Clarkson m. fl. (m) om finansieringen av luftfartsverkets verksamhet,

1983/84:2524 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) om den ekonomiska politiken.

Propositionen

I propositionen framhåller föredragande statsrådet att det inte längre råder något tvivel om att Sveriges ekonomi är på väg in i ett nytt skede av tillväxt och återhämtning, samtidigt som obalanserna minskar. Återhämt-

ningen har, såsom avsett, koncentrerats till industrin och andra utlandskonkurrerande sektorer. Snabbheten och effektiviteten i näringslivets reaktion på ett förbättrat kostnads- och konkurrensläge är glädjande.

Förbättringen av balansen i Sveriges ekonomi visar sig framför allt i en kraftig minskning av bytesbalansens underskott. Det blev 1983 mindre än en tredjedel av underskottet 1982 och väntas minska ytterligare under 1984. Men även den offentliga sektorns finansiella underskott börjar visa tendenser att minska efter många års oavbruten ökning. Det kassamässiga underskottet visar såväl budgetåret 1983/84 som 1984/85 en klar nedgång, som i reala termer är mycket påtaglig.

I denna utveckling mot ökad tillväxt och bättre balans ligger såväl möjligheterna som begränsningarna hos den ekonomiska politik som kan föra Sverige ur krisen. Det är enbart genom en stabil och tillräcklig produktionsuppgång som sysselsättningen kan öka och arbetslösheten långsiktigt och uthålligt tas ner. Det betyder att arbetet med att minska budgetunderskottet inte får drivas så långt att det kväver tillväxten och ökar arbetslösheten. Men finanspolitiken måste ändå ha sådan stramhet, att underskottet förhindras att driva upp räntor och inflation och därigenom hämma tillväxt och sysselsättning.

Lösningen på detta svåra avvägningsproblem måste enligt regeringens mening vara att en generellt stram utgifts- och skattepolitik kombineras med åtgärder, som mycket bestämt inriktas mot att öka produktion, investeringar och sysselsättning i första hand inom den konkurrensutsatta sektorn.

Huvuduppgiften för krispolitikens *andra steg*, som inleddes år 1983, är att radikalt och bestående sänka inflationen ned till nivån 4 % och samtidigt hävda sysselsättningen. En sådan nedpressning av inflationen krävs för att den svenska ekonomin skall kunna bevara konkurrenskraften gentemot våra viktigaste konkurrentländer och långsiktigt trygga sysselsättningen. Den skulle – om den följs av en ytterligare dämpning 1985 – därmed lägga grunden för en stabil uppgång av industriproduktion, export, investeringar och sysselsättning. Fortsatta pris- och kostnadsstegringar i storleksordningen 8–10 % per år skulle däremot snabbt urholka devalveringens effekter och medföra en ny försämring av externbalansen och av produktion och sysselsättning.

En politik som däremot förlitar sig på en ensidigt åtstramande efterfrågepolitik kan visserligen temporärt pressa tillbaka inflationen, men då till priset av en kraftigt ökad arbetslöshet. Erfarenheterna från de länder i vår omvärld som bedrivit en dylik politik visar att denna politik framför allt drabbar de grupper – kvinnor, ungdomar, handikappade och lågutbildade – som har svårt att ta sig in på den reguljära arbetsmarknaden, men däremot inte de yrkesutbildade fast anställda som är styrande i pris- och lönebildningen. En sådan politik leder också till ökade stelheter på arbets-

marknaden och föder protektionistiska stämningar, vilket ytterligare försvårar de strukturförändringar som är nödvändiga för att få igång en ekonomisk tillväxt. Den ensidiga åtstramningspolitiken är således inte bara ekonomiskt kostsam utan också socialt orättfärdig och ineffektiv. Regeringen har därför valt att angripa inflationen med en kombination av utbuds- och efterfrågepåverkande åtgärder.

Angående *finans- och penningpolitikens* utformning anförs följande i propositionen.

Finanspolitiken har lagts om i en stramare riktning efter regeringsskiftet. Det statliga budgetunderskottet kommer att minska något i nominella termer, såväl budgetåret 1983/84 som 1984/85, efter att dessförinnan ha ökat mycket snabbt sex år i följd. Det innebär att budgetunderskottet minskar avsevärt, mätt som andel av BNP, och att finanspolitiken under konjunkturuppgången får en åtstramande effekt på samhällsekonomin. Den efterfrågedämpande effekten under år 1984 beräknas till ca 2% av BNP och betingas främst av att transfereringarna minskar. Finanspolitiken har således lagts om så att den dämpar konjunktursvängningarna, efter de tidigare årens destabiliserande politik.

Kredit- och penningpolitiken har samtidigt genomgått en betydande förändring. Dels introduceras nya statliga upplåningsformer i syfte att möjliggöra en upplåning som inte är så starkt penningmängdsökande och som möjliggör längre genomsnittliga löptider på de olika statspapperen. Dels avregleras kredit- och penningmarknaderna för att underlätta en sådan anpassning. Bl. a. har likviditetskraven avskaffats, emissionskontrollen mjukats upp och ränteregleringen för bankerna ersatts av en rekommendation.

Sammantaget medför omläggningen av finans- och kreditpolitiken att det inflationstryck som härrör från budgetunderskottet och dess finansiering påtagligt lättat.

Denna politik kompletteras med olika insatser, som har till syfte att påverka *kostnadsbilden från utbudssidan*. Sålunda fullföljs marginalskattesänkningen så att den stora majoriteten av heltidsarbetande får ytterligare sänkta marginalskatter de närmaste två åren. För år 1984 finansieras skatteomläggningen så att en arbetsgivaravgiftshöjning undviks. Vidare genomförs olika åtgärder för att undvika flaskhalsar i ekonomin. Företagsbeskattningen läggs om för att göra riskkapitalet mera rörligt. Genom löntagarfonder och allemanssparande kommer även framdeles näringslivets försörjning med riskvilligt kapital att tryggas, såväl i individuella som i kollektiva former. Arbetskraftens yrkesmässiga och geografiska rörlighet underlättas genom en intensifierad arbetsmarknadspolitik. Bristyrkesutbildningen ges utökade resurser.

Full sysselsättning är den ekonomiska politikens viktigaste mål. Den konjunkturförbättring som kan konstateras både internationellt och i Sverige och den ekonomiska politik som nu förs bör resultera i ett förbättrat

sysselsättningsläge. Det tar emellertid tid innan ökningen av produktionen medför en ökad efterfrågan på arbetskraft. Under en övergångsperiod är det därför nödvändigt med fortsatta stora arbetsmarknadspolitiska insatser för att dämpa den höga arbetslösheten.

I propositionen understryks att *fördelningspolitiska* insatser är nödvändiga för att underbygga låga kostnadsstegringar och undvika uppslitande och inflationsdrivande strider om fördelningen av våra resurser. Av särskild vikt är i detta sammanhang att de välbeställda medborgarna får vara med om att bära krisens bördor. Inte minst viktigt är införandet av löntagarfonder, vilka bidrar till att göra en god och varaktig lönsamhet i näringslivet fördelningspolitiskt acceptabel.

Budgetpolitiken måste utformas så att en mer balanserad statsfinansiell situation på nytt uppnås. En rad andra mål för politiken kan infrias endast om detta mål uppnås. Föredraganden understryker emellertid att det inte är möjligt att lösa de statsfinansiella problemen snabbt. Arbetet med att återskapa starka statsfinanser kommer att bli långvarigt och är krävande. Även framöver kommer budgetpolitiken att behöva innefatta både en hård utgiftsprövning och åtgärder för att öka inkomsterna. Utöver denna allmänna strävan att bringa balans i statsfinanserna måste budgetpolitiken konsekvent utformas så att den aktivt stöder den ekonomisk-politiska strategi som regeringen lagt fast.

Förslagen i proposition 1983/84:40 och det budgetförslag som nu framläggs skall ses i ett sammanhang. Prövningen av statens utgifter för budgetåret 1984/85 har genomgående varit utomordentligt stram. Huvuddragen i budgetförslaget för budgetåret 1984/85 kan sammanfattas på följande sätt.

- Genom förslagen i proposition 40 och vissa andra propositioner bryts automatiken i utgiftsökningarna på väsentliga områden för budgetåret 1984/85, varigenom den tidigare höga inflationstakten förhindras att fortplanta sig via statsbudgeten.
- Genom neddragningar av utgifter på andra områden, och i något fall genom inkomstförstärkningar, har utrymme skapats för vissa viktiga reformer. Vad gäller nya tjänster hos de statliga myndigheterna gäller i princip att sådana inte kunnat beviljas. På några få prioriterade områden har dock en ökning av lönemedlen utöver normal löneomräkning medgivits.
- Regeringens sjupunktsprogram för neddragning av subventionerna till näringslivet fullföljs. Under hösten fattade riksdagen beslut om att avskaffa det s.k. forskningsavdraget i företagsbeskattningen. I budgetpropositionen presenteras förslag till utgiftsbegränsningar vad gäller de subventionerade exportkrediterna och bättre utnyttjande av resurserna hos svensk projektexport.
- För det stora flertalet myndigheter har det s.k. huvudförslaget tillämpats, dvs. anslagen har efter uppräkning för pris- och löneökningar reduce-

rats med 2%. För små myndigheter föreslås i ett antal fall ett modifierat huvudförslag. Även på vissa större verksamhetsområden har resurser motsvarande den tvåprocentiga neddragningen återförts till verksamheten.

I tabell 1 ges en översikt av hur statsutgifterna utvecklats efter ändamål budgetåren 1983/84 och 1984/85.

Tabell 1. Statsutgifterna efter ändamål budgetåren 1983/84 och 1984/85

Ändamål	Statsbudget 1983/84 miljarder kr	Förändring till 1984/85[1]	
		miljarder kr	%
Räntor på statsskulden	55,4	+9,6	+17,3
Folkpensioner, sjukförsäkring m. m.	46,0	+1,4	+ 3,0
Utbildning och forskning	34,9	+1,4	+ 4,1
Totalförsvar	24,2	+0,5	+ 2,1
Arbetsmarknads- och regionalpolitik	18,7	−1,4	− 7,3
Stöd till barnfamiljer	16,0	+0,3	+ 1,7
Bostadspolitik	19,1	−1,0	− 5,4
Allmänna bidrag till kommuner	10,8	0,0	0,0
Kommunikationer	13,8	−2,0	−14,8
Hälso-, sjuk- och socialvård	8,2	−0,1	− 0,9
Rätts- och polisväsende	8,0	+0,6	+ 7,4
Internationellt bistånd m. m.	7,9	+0,4	+ 4,5
Näringspolitik, energipolitik	11,5	−0,7	− 6,4
Övrigt	26,3	−4,8	−18,3
Totala statsutgifter	**300,9**	**+4,0**	**+ 1,3**

[1] Jämförelsen i denna tabell sker med utgångspunkt från statsbudgeten för budgetåret 1983/84.

Förändringen mellan budgetåren kan i vissa fall ge en ej rättvisande bild av utgiftsutvecklingen. Detta hänger samman med att vissa utgifter som t. ex. televerkets investeringsanslag ej längre finansieras via statsbudgeten. Till detta kommer att vissa anslag i avvaktan på särproposition på sedvanligt sätt tas upp med föregående års belopp.

I propositionen sammanfattas det aktuella budgetläget för budgetåren 1983/84 och 1984/85 på följande sätt.

För det närmast förflutna budgetåret, 1982/83, uppgick *budgetunderskottet* till 86,6 miljarder kronor. Kalkylerna för innevarande budgetår pekar på en förändring av underskottet till ca 84,9 miljarder kronor. För budgetåret 1984/85 innebär budgetförslaget ett underskott om ca 80,8 miljarder kronor, vilket innebär en avsevärd real minskning. Utgifterna ökar med 2,4 miljarder kronor, vilket innebär att de sjunker i reala termer. Utgifterna exkl. statsskuldräntor minskar i absoluta tal, vilket innebär en kraftig minskning i reala termer. Inkomsterna stiger med 6,5 miljarder kronor. Budgetsaldot förbättras således med ca 4,1 miljarder kronor. Saldot exkl. räntor minskar med 8,2 miljarder kronor.

Kommunsektorns finansiella situation för år 1983 enligt nuvarande bedömningar pekar på överskott för merparten av kommunerna och praktiskt

taget samtliga landsting. Kalkyler för år 1984 visar ett gynnsamt finansiellt läge under förutsättning att kostnadsutvecklingen kan hållas nere i nivå med regeringens inflationsmål.

Regeringen har haft och avser att ha ytterligare överläggningar med kommuner och landsting om olika kommunalekonomiska frågor som skall behandlas i en särskild proposition våren 1984.

Som utgångspunkt gäller bl. a. att det statsfinansiella läget inte ger något utrymme för beslut om ökade statliga transfereringar till kommunsektorn för år 1985. I stället är det nödvändigt att ytterligare åtgärder vidtas för att begränsa den automatiska utgiftsökning för staten som annars tenderar att uppkomma.

I propositionen rörande den kommunala ekonomin kommer att föreslås att den kommunala taxeringen av juridiska personer avskaffas. Företagsbeskattningen blir därmed helt statlig, vilket ger mycket stora administrativa vinster. Regeringen kommer senare att redovisa hur bortfallet av det skatteunderlag från juridiska personer som nu får tillgodoräknas skall kompenseras, utifrån den samlade bedömning som där måste göras.

Motionerna

I detta sammanhang behandlar utskottet följande motionsyrkanden

beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

2031 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen,

2088 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen,

2455 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

2524 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

1436 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen med hänvisning till vad som anförs i motionen uttalar att en ny rättvis fördelningspolitik bör utformas och hos regeringen hemställer om förslag härom,

beträffande *löntagarfonder m. m.*

299 av Olle Aulin (m) vari hemställs att riksdagen beslutar att upphäva av riksdagen den 21 december 1983 beslutade

lag om vinstdelningsskatt,
lag om ändring i lagen (1979:609) om allmän investeringsfond,
lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
lag med reglemente för allmänna pensionsfonden,
lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
lag om ändring i lagen (1979:648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkringen för tilläggspension.

1066 av förste vice talman Ingegerd Troedsson m. fl. (m) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1983/84:1065 – hemställs
2. att riksdagen upphäver vinstdelningsskatten från 1985 års taxering.

1423 av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp) vari hemställs att riksdagen beslutar avskaffa de kollektiva löntagarfonder som infördes genom proposition 1983/84:50.

2031 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs
6. att riksdagen beslutar upphäva följande lagstiftning om de kollektiva löntagarfonderna:
lag om vinstdelningsskatt,
lag om ändring i lagen (1979:609) om allmän investeringsfond,
lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
lag med reglemente för allmänna pensionsfonden,
lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
lag om ändring i lagen (1979:648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkringen för tilläggspension.

2088 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari hemställs
3. att riksdagen beslutar upphäva vid motionen som bilaga fogade lagstiftning om löntagarfonder,

2524 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs
3. att riksdagen beslutar upphäva följande lagstiftning om de kollektiva löntagarfonderna:
lag om vinstdelningsskatt,
lag om ändring i lagen (1979:609) om allmän investeringsfond,
lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
lag med reglemente för allmänna pensionsfonden och beslutar anta det reglemente som gällde före löntagarfondsbeslutet,
lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
lag om ändring i lagen (1979:648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkringen för tilläggspension.

1429 av Per Petersson m. fl. (m, fp) vari hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om en utredning av vinstandelssystem i syfte att stimulera till ökade frivilliga överenskommelser om införandet av sådana system i näringslivet i enlighet med vad som i motionen anförts.

beträffande *lokalisering av löntagarfondskanslier*

520 av Rune Jonsson m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lokaliseringen av det norra löntagarfondskansliet till Örnsköldsvik.

1427 av Hagar Normark (s) och Roland Brännström (s) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lokalisering av norra löntagarfondskansliet till Skellefteå.

1431 av Sven-Gösta Signell m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att Skövde kommun bör bli lokaliseringsort för det västsvenska löntagarfondskansliet.

beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*

2031 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen.

2088 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari hemställs
2. att riksdagen godkänner de riktlinjer för budgetregleringen som redovisas i motionen,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om behovet av en allmän översyn av finansieringsformerna för socialförsäkringssystemen,
6. att riksdagen hos regeringen begär förslag i fråga om avgiftssättning enligt vad som anförs i motionen.

2455 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs
2. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordas i motionen.

2524 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordas i motionen.

beträffande *kredit- och statsskuldpolitiken*

2031 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om statsskuld- och kreditpolitiken.

2455 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs
3. att riksdagen beslutar att godkänna vad som i motionen anförs om sänkning av räntan.

beträffande *konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken*

370 av Gunnar Björck i Värmdö (m) vari hemställs
5. att riksdagen överväger möjligheten att införa konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken.

beträffande *den kommunala ekonomin*

2031 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om den kommunala ekonomin.

2088 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari hemställs
5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till regelförändringar i fråga om statsbidragen till kommunerna enligt vad som anförs i motionen.

2524 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs
4. att riksdagen begär att regeringen framlägger förslag om en minskad finansiell överföring till kommunerna i enlighet med vad som anförs i motionen.

beträffande *frisläppande av investeringsreserver*

1420 av Lars Ahlström m. fl. (m, c, fp) vari hemställs att riksdagen beslutar att begära hos regeringen att de allmänna investeringsreserverna frisläpps beträffande bokslut som ligger till grund för 1984 års taxering samt att fortsättningsvis frisläpp för båda avsättningsformerna blir lika omfattande.

1467 av Stig Josefson (c) och Ingemar Hallenius (c) vari hemställs
1. att riksdagen beslutar att begära hos regeringen att de allmänna investeringsreserverna frisläpps beträffande bokslut som ligger till grund för 1984 års taxering.
2. att riksdagen uttalar sig för att frisläpp i fortsättningen bör ske i samma utsträckning för båda avsättningsformerna.

beträffande *affärsverkens finansiering*

2360 av Rolf Clarkson m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen om affärsverken.

2444 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag om nya finansieringsformer för televerket,

2. att riksdagen beslutar att föreslå regeringen att med utgångspunkt från vad i motionen anförts verkställa en övergripande, långsiktig politisk analys av de nya utvecklingstendenserna och frågan om de statliga affärsverkens finansiering.

2457 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1983/84:2455 – hemställs att riksdagen beslutar att avslå propositionens förslag om bemyndigande för regeringen att för televerkets verksamhet ta upp lån på den allmänna kreditmarknaden.

2492 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1983/84:2491 – hemställs att riksdagen begär att regeringen snarast gör en översyn av de statliga verkens framtida finansieringsform.

2497 av Rolf Clarkson m. fl. (m) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1983/84:2496 – hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs under avsnittet "Avgiftshöjningar",

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs under avsnittet "Privatisering",

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs under avsnittet "Cash management",

4. att riksdagen uttalar sig för att statens intäkter av de i motionen framförda förslagen under rubrikerna "Avgiftshöjningar", "Privatisering" och "Cash management" används för att finansiera SJ:s investeringar under kontot D 1.

2510 av Rolf Clarkson m. fl. (m) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1983/84:2509 – hemställs

1. att riksdagen uttalar sig för att finansieringen av luftfartsverket skall ske vid ett särskilt företag "Luftfinans", uppbyggt på ett med Telefinans likartat sätt,

2. att riksdagen beslutar uttala sig för att det startas ett separat finansieringsinstitut – "Järnvägsfinans" – för att finansiera en del av SJ:s kommersiella investeringar,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen i avsnittet "Affärsverken".

I **motion 2031** av Ulf Adelsohn m. fl. (m) framhålls att även om konjunkturförbättringen i en rad viktiga avseenden är mindre uttalad än i en normal konjunkturcykel tycks regeringen tro att den fått anstånd med de nödvändiga insatserna mot våra strukturella problem. Men så länge man inte tar itu med de grundläggande problemen i den offentliga sektorn – de alltför höga offentliga utgifterna, skattetrycket, det stora budgetunderskottet, regleringarna m. m. – kommer en konjunkturuppgång bara att leda till en tillfällig förbättring av vårt ekonomiska läge.

Skall några positiva effekter på vår ekonomi till följd av devalveringarna och den internationella konjunkturuppgången bli bestående är det nu mycket bråttom med insatser mot de strukturella problemen. Regeringens proposition innehåller emellertid inte några förslag i detta syfte.

Regeringen har utöver devalveringen i praktiken inte gjort något för att lösa våra långsiktiga problem. I stället har den kraftigt höjt skatterna och beslutat om nya statsutgifter.

Det "andra steget" av regeringens ekonomiska politik syftar till att dra ned inflationen till samma nivå som i våra viktigaste konkurrentländer, dvs. runt 4 %. Den centrala delen i regeringens anti-inflationspolitik består emellertid endast i att man hoppas att lönekostnadsökningarna stannar vid 6 %. Eftersom LO:s lönekrav innebär kostnadsökningar på 10–12 % framstår regeringens förhoppningar som orealistiska.

Den brist på utgiftsnedskärningar som kännetecknar regeringens budget är farlig. Det är nu i konjunkturuppgången budgetunderskottet måste angripas med kraft. Regeringens passivitet innebär – sägs det i motionen – att vi kommer att gå in i nästa lågkonjunktur ännu sämre rustade än vi var i den nu passerade lågkonjunkturen. Denna brist på handlingskraft i ett avgörande läge innebär att förutsättningarna brister för att nå målen sänkt arbetslöshet och låg inflation.

Enligt motionen innebär moderata samlingspartiets *budgetförslag* för 1984/85 jämfört med regeringens en utgiftsnivå som ligger 23,7 miljarder kronor lägre. Av besparingarna på 23,7 miljarder kronor är drygt 5,5 miljarder av tillfällig natur. Skatteintäkterna föreslås för budgetåret bli 5,7 miljarder kronor lägre. Det underliggande budgetunderskottet uppgår till 79,7 miljarder kronor, vilket är 12,4 miljarder kronor lägre än det av regeringen redovisade. Förutsatt att regeringens bedömning av engångsförstärkningarna är korrekt skulle enligt motionärerna det redovisade kassamässiga underskottet uppgå till knappt 63 miljarder kronor, de tillfälliga besparingarna inräknade. För helår uppgår besparingsförslagen i motionen till 28,8 miljarder kronor och skattesänkningsförslagen till ca 11 miljarder. Neddragningen av det kassamässiga budgetunderskottet beräknas för helår därmed bli ca 18 miljarder kronor.

De i motionen föreslagna utgiftsnedskärningarna redovisas departementsvis i tabell 2. Beloppen är angivna i förhållande till budgetpropositionen.

Tabell 2. Besparingar enligt moderata samlingspartiets förslag
Milj. kr.

	1984/85	Helår 1985
Utrikesdepartementet	630	630
Socialdepartementet	3 116	3 116
Kommunikationsdepartementet[1]	2 060	2 060
Utbildningsdepartementet	1 148	1 148
Jordbruksdepartementet[2]	870	870
Arbetsmarknadsdepartementet	3 036	3 036
Bostadsdepartementet[3]	4 100	5 150
Industridepartementet[4]	4 842	4 892
Kommunsektorn		
Minskade statsbidrag till kommunerna	2 272	4 544
Sänkning av kommunernas skatteunderlag från juridiska personer till 0 %	1 200	2 400
Summa	**23 274**	**27 846**
Minskade skatteintäkter till följd av ändringar i vissa försäkringssystem	− 900	− 900
Summa	**22 374**	**26 946**
Minskade statsskuldräntor (12 %)	1 300	1 900
Nettobesparingar	**23 674**	**28 846**

[1] Av beloppet utgör 1 180 milj. kr. tillfälliga besparingar.
[2] Av beloppet utgör 400 milj. kr. tillfällig besparing. 285 milj. kr. utgörs av minskade statliga åtaganden på det skogspolitiska området till följd av föreslagen sänkning av skogsvårdsavgiften med motsvarande belopp.
[3] Av beloppet utgör 650 milj. kr. tillfällig besparing.
[4] Av beloppet utgör 3 355 milj. kr. tillfälliga besparingar.

I motionen framhålls att besparingarna är fördelningspolitiskt välmotiverade. De innebär, menar motionärerna, att vi lånar mindre från våra barn och barnbarn. Sparar vi tillräckligt mycket betyder det också att reallönesänkningarna kan upphöra. Fördelningskonflikten mellan privat och offentlig sektor – mellan löneökningar och offentliga utgifter för transfereringar och konsumtion – tycks regeringen vara omedveten om. Men det största hotet mot vårt trygghetssystem och vår välfärd utgörs av de stora offentliga utgifterna.

Moderata samlingspartiets samtliga skatteförslag innebär, som framgår av tabell 3, ett skattebortfall för nästa budgetår på 5,7 miljarder kronor. För helår blir skattebortfallet 10,9 miljarder kronor. Detta är högt räknat mot bakgrund av att högre skatter erfarenhetsmässigt inte leder till de skatteinkomster som man mekaniskt kan räkna fram.

Den statliga inkomstskatten beräknas till ca 30 miljarder kronor. I motionen framhålls att det långsiktiga målet är att avskaffa denna skatt med undantag för mycket höga inkomster.

Tabell 3. Inkomsteffekter av moderata samlingspartiets skatteförslag
Milj. kr.

	1984/85	Helår
Borttagande av hyreshusavgift och videoskatt	1 200	1 390
Sänkt löneskatt (2 %)	2 500	5 000
Sänkt förmögenhets-, arvs- och gåvoskatt (1982 års nivå)	175	350
Borttagande av tillfällig förmögenhetsskatt	270	0
Återinfört skattefondsparande	–	400
Återförd lindring av dubbelbeskattning av aktieutdelning	–	250
Borttagande av omsättningsskatt på aktier	540	540
Reavinstbeskattningen på aktier sänks till ursprunglig nivå	–	100– 1 000
Skogsvårdsavgift sänks till 0,3 %	–	285
Avskaffad förmögenhetsskatt på arbetande kapital i småföretag	–	100
Återinfört FoU-avdrag	–	200
Summa	**4 685**	**8 615– 9 515**
Inkomstskatteskala, slopad skattereduktion för fackavgifter m. m. för 1985	1 000	2 250
Totalt	**5 685**	**10 865–11 765**

Vad gäller den *kommunala sektorn* anförs i motionen att en central del i en politik för att kunna återställa balansen i de offentliga finanserna är ett lagstadgat kommunalt skattestopp. Samtidigt bör en utredning påbörjas om en lämplig utformning av ett lagstadgat kommunalt skattetak.

Tidigare har moderata samlingspartiet föreslagit att resterande 40 % av skatteunderlaget för juridiska personer redan 1984 skulle överföras till staten. Nu föreslås att den indragningen på ca 2,4 miljarder kronor sker från 1 januari 1985. Därutöver föreslås att statsbidragen till kommunsektorn minskas med drygt 5,5 miljarder kronor för 1985. Samtidigt måste den statliga detaljregleringen av kommunerna minskas radikalt. Därigenom ges kommunerna möjlighet att förfoga över sina resurser på ett mer rationellt sätt. Vidare föreslås att 1 miljard kronor avsätts som ett riktat stöd till de kommuner som hamnar i ett särskilt utsatt finansiellt läge till följd av de föreslagna besparingsåtgärderna. För hela kommunsektorn blir de sammanlagda finansiella effekterna knappt 7 miljarder kronor på helår.

I **motion 2524** av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) anförs inledningsvis att finansplanen i år är mycket optimistisk. Regeringen diskonterar där i stor utsträckning väntade förbättringar under 1984. Det är möjligt att en del förväntningar kan komma att infrias, med hänsyn till den goda internationella konjunkturen och de ännu bestående konkurrensfördelarna som devalveringarna 1981 och 1982 givit. Det är dock synnerligen tveksamt, anser motionärerna, om regeringen ändå inte till viss del överskattat uppgången. Trots att regeringen i all huvudsak bygger sina bedömningar på samma grundmaterial som konjunkturinstitutet har man i viktiga delar mer positiva siffror än institutet.

Det farligaste med årets finansplan är att den kan minska krismedvetandet hos svenska folket. Det hävdas vidare att finansplanen är stramt konjunkturanpassad. I verkligheten är det tvärtom, menar motionärerna. Den viktigaste insats staten kan göra för att långsiktigt förbättra sysselsättningen är att underlätta näringslivets strukturomvandling så att Sverige kan följa med i den tekniska utvecklingen. För detta behövs en hög investeringsverksamhet. Genom att budgetunderskottet driver upp räntan motverkas industriella investeringar. En rejäl minskning av statens utgifter är därför nödvändig. Den nuvarande konjunkturuppgången bör utnyttjas så att de omedelbara effekterna på efterfrågan inte blir alltför dramatiska.

En sådan politik bör kombineras med en näringspolitik särskilt inriktad på de mindre och medelstora företagen, en regionalpolitik som ger alla delar av landet möjlighet att utvecklas och en arbetsmarknadspolitik som bl. a. underlättar för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden.

Centerns politik för ökad sysselsättning innebär

- en förstärkt näringspolitik med satsning på småföretagsamhet,
- satsning på jobb för bättre miljö- och resurshushållning, t. ex. åtgärder för ökad energihushållning, utveckling av alternativa, inhemska energikällor och åtgärder mot försurning,
- en utbyggd regionalpolitik för att effektivt möta arbetslösheten där den är svarast.

Den ekonomiska politiken och näringspolitiken måste också stödjas av en skattepolitik som stimulerar till arbete och investeringar. Vidare måste löntagarfonderna avvecklas.

I motionen framhålls att den progressiva utgiftsskatten har kommit att framstå som ett intressant alternativ till det nuvarande inkomstskattesystemet. Huvuddragen i utgiftsskatten ligger i linje med centerns grundläggande värderingar om jämlikhet, resurshushållning och decentralisering. I en särskild motion om s. k. privata investeringskonton föreslås en delmodell som kan ge erfarenheter inför en mer genomgripande skatteomläggning.

Vad gäller *budgetpolitiken* anförs i motionen följande.

Det gigantiska budgetunderskottet utgör f. n. det allvarligaste hotet mot den svenska ekonomin. Det är anmärkningsvärt, framhåller motionärerna, att regeringen inte har accepterat vad höstriksdagen och en bred majoritet i finansutskottet uttalade i december 1983, att det krävs omedelbara och omfattande åtgärder för att minska budgetunderskottet.

Budgetunderskottet ökar inflationsrisken, driver upp räntenivån och minskar utrymmet på kapitalmarknaden för industrins investeringar. Det senare kan bli ett direkt akut problem, om den nuvarande högkonjunkturen leder till att industriinvesteringarna börjar öka.

Mot den här bakgrunden är det ett nödvändigt inslag i en realistisk ekonomisk politik att kraftigt minska de offentliga utgifterna. Att använda skattehöjningar för att fylla igen budgetunderskottet är däremot ingen realistisk väg. En sådan politik skulle bara ge negativa resultat för den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Målsättningen för en långsiktig budgetpolitik bör enligt motionärerna vara att statsskulden inte längre ökar i reella tal. För detta krävs att det strukturella underskottet på 30–40 miljarder kronor avvecklas. Det är av stabiliserings- och sysselsättningspolitiska skäl inte möjligt att ta hela summan på en gång. Ett minimum är dock i det nuvarande konjunkturläget att beslut fattas om bestående besparingar räknat på helår på netto 10 miljarder kronor. Centerpartiets förslag till besparingar, budgetförstärkningar, skattesänkningar och ökade anslag presenteras i motionen genom tabellerna 4 och 5.

Tabell 4. Bestående besparingar/budgetförstärkningar enligt centerpartiets förslag
Milj. kr.

	1984/85	Helår
Kommunsektorn	1 500	3 000
Skatteområdet		
Slopat avdrag för fackföreningsavgifter	657	1 315
Sociala området		
Karensdagar	2 000	2 000
Pensioner	300	600
Barnomsorg	600	600
Öppenvårdsavgifter	200	200
Effektivare återkrav av bidragsförskott	300	300
Sänkt förvärvsavdrag	400	800
Arbetsmarknadsområdet		
Arbetslöshetsersättning	500	500
Vissa lokaliseringsbidrag	264	264
Samhällsföretag	54	54
Beredskapsarbeten	200	200
Industriområdet		
Mineralförsörjningsprogrammet	100	100
Energiområdet		
Oljelagring	240	240
Förseningsavgift för kärnkraftverk	290	290
Kolmiljöinvesteringar	50	50
Höjd avgift för kärnkraftsel	320	320
Avgift för import av vattenkraft	50	50
Kolskatt	200	200
Diverse energi	400	400
Bostadsområdet		
Räntebidrag blir räntelån	750	1 500
Hyresrabatterna	205	205
Räntestöd (ROT)	105	105
Utbildning (ROT)	18	18
Förlustansvar för allmännyttan	50	50
Hjälp till värst drabbade företag	65	65
Trafikområdet		
Televerket	200	200
Kommunala vägar	92	92
Jordbruksområdet		
Bidrag till skogsvård	200	200
Diverse		
Avbyråkratisering, samordningseffekter, familjepolitik m. m.	150	300
Minskad räntebelastning	900	1 400
Totalt	**11 360**	**15 618**

Tabell 5. Sänkta skatter/ökade anslag enligt centerpartiets förslag
Milj. kr.

	1984/85	Helår
Skatteområdet		
Förmögenhets-, arv- och gåvoskatt	150	300
Skattereduktion för aktieutdelning	75	150
Skattereformen	412	824
Fribelopp för egenavgifter	25	50
Slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital	50	100
Återinförande av forskningsavdraget	100	200
Sociala området		
Värdnadsersättning	600	600
Barnbidrag och flerbarnsstöd	1 250	1 250
Skattereduktion hemmamake och ensamförälder	225	550
Undantagandepensionärer	100	100
Arbetsmarknadsområdet		
Regionalpolitiska bidrag	67	67
Regionalpolitiska länsanslagen	150	150
Sänkta arbetsgivaravgifter i stödomr. A i AC- och Z-län	50	50
Äldrestöd till teko	50	50
U-landsbistånd	430	430
Trafikområdet		
SJ:s investeringar	200	200
Enskilda vägar	53	53
Bärighetsupprustning på mindre vägar och broar	20	20
Jordbruksområdet		
Skogsvårdsavgifter slopas	200	200
Norrlandsstöd	50	50
Handelsgödselavgift slopas	120	120
Övrigt	75	75
Totalt	**4 452**	**5 589**

Besparingspolitiken har i den politiska debatten ibland ställts emot en rättvis *fördelningspolitik*. För att leda denna motsatsställning i bevis har man i regel jämfört effekterna av utgiftsnedskärningarna på enskilda hushåll med ett läge där över huvud taget ingenting förändras. Men på kort sikt kommer uteblivna besparingar att leda till effekter på inflation, räntor m. m. som drabbar hushållen i ungefär samma utsträckning som besparingarna. På längre sikt skulle en sådan politik fördjupa de ekonomiska problemen och innebära ett direkt hot mot välfärden.

I motionen understryks att besparingspolitiken inte står i strid med en rättvis fördelningspolitik utan i stället är en förutsättning för att en sådan uthålligt skall kunna bedrivas.

Den *kommunala sektorn* är den samhällssektor som vuxit klart mest under 1970-talet. I den nuvarande ekonomiska situationen måste självfallet också kommuner och landsting vara beredda att spara. Detta bör ske genom omprioriteringar, effektiviseringar och bättre hushållning med tillgängliga resurser.

Den kommunala sektorn har generellt sett en god likviditet. Prognoserna för 1984 är nu också väsentligt bättre än tidigare. Enligt motionärerna är det mot denna bakgrund möjligt med en minskad finansiell överföring från staten till kommunsektorn på 3 miljarder kronor, främst genom ett borttagande av den kommunala beskattningen av juridiska personer.

Med hänsyn till hur ojämnt de specialdestinerade medlen utgår till olika kommuner bör successiv överföring påbörjas från specialdestinerade anslag till skatteutjämningsbidrag.

I **motion 2088** av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) anförs att den nya regeringen inledde sitt arbete med en mycket expansiv finanspolitik. De offentliga utgifterna sköt kraftigt i höjden liksom budgetunderskottet. Det sista budgetår för vilket mittenregeringen hade det fulla ansvaret stannade budgetunderskottet på 68 miljarder kronor. Den av riksdagen fastställda statsbudgeten för budgetåret 1982/83 hade ett underskott på ca 75 miljarder kronor. Detta ökade till närmast 90 miljarder kronor genom att den nya regeringen rev upp flera viktiga besparingsbeslut och ökade på utgifterna trots att skattehöjningar samtidigt genomfördes.

Socialdemokraterna berömmer sig nu av att ha vänt utvecklingen och börjat minska budgetunderskottet, sägs det i motionen. Till viss del beror detta naturligtvis på den exceptionellt stora ökning av underskottet som regeringen drev igenom hösten 1982. Samtidigt har emellertid en viss omläggning av budgetpolitiken ägt rum jämfört med uppläggningen omedelbart efter valet. Tyvärr har det skett alltför sent och i alltför liten grad.

I motionen varnas bestämt för att den nedgång i den internationella konjunkturen som kan befaras komma kring årsskiftet 1985/86 kommer att få mycket allvarliga återverkningar på svensk ekonomi genom den senfärdighet som den socialdemokratiska regeringen visat. Strukturella insatser av tillräcklig omfattning har inte vidtagits. Den uppfattning som förefaller råda inom regeringen att budgetunderskottet till stor del – hälften eller enligt statsministern rent av hela underskottet – är ett konjunkturproblem är enligt motionärernas uppfattning uttryck för en lättsinnig politik som kommer att straffa sig i framtiden.

Men folkpartiet vill inte medverka till en sådan lättsinnig politik. Därför förordas en större finanspolitisk åtstramning i dagsläget. Detta innebär besparingar i de offentliga utgiftsprogrammen av storleksordningen 14 miljarder kronor brutto. Effekterna på budgetåret 1984/85 blir emellertid med nödvändighet mindre, eftersom regeringen avstått från att ta fasta på folkpartiets framtida besparingsförslag. Skattehöjningar kan inte längre utnyttjas som finanspolitiskt medel, eftersom Sverige har nått skattetaket.

För att svenskt näringsliv skall kunna behålla och förstärka sin konkurrenskraft under de kommande åren är en finanspolitisk åtstramning ofrånkomlig. Det är nödvändigt också för att uppnå en dämpning av inflationstakten till den nivå som gäller i våra viktigaste konkurrentländer. Detta är

en förutsättning för en expansion av näringslivet. Småföretagen måste ges rimliga arbetsvillkor. Löntagarfonderna måste avvecklas.

Besparingarna i folkpartiets uppläggning av *budgetpolitiken* framgår av tabell 6.

Tabell 6. Besparingar enligt folkpartiets förslag
Milj. kr., helår

Pensioner enligt basbeloppsindex		600
Sjukförsäkringen		2 000
Statsbidrag till arbetslöshetskassorna		500
Statsbidrag till kommunerna		4 500
Slopande av skattereduktion för fack-föreningsavgifter		1 300
Livsmedelssubventionerna		1 050
Slopande av ROT-programmet		450
Minskade räntebidrag, hyresrabatter		2 000
Utebliven höjning av bostadsbidrag		400
Höjda avgifter		500
Effektivare återkrav av bidragsförskott		290
Vuxenutbildningen		90
Statsbidrag till kommunala vägar		90
Besparing inom civilförsvaret		100
Besparing inom industripolitiken		80
	Summa	**13 950**

Vissa omprioriteringar föreslås i de övriga offentliga utgifterna. De största posterna gäller ökat stöd till barnfamiljerna, ökat anslag till försvaret och ökat anslag till biståndet till de fattiga länderna. Detta framgår av tabell 7.

Tabell 7. Utgiftsökningar enligt folkpartiets förslag
Milj. kr., helår

Familjepolitiskt stöd		1 000
Försvaret		500
Bistånd		450
Högskolan och studiemedel		55
Kultur		22
Miljö		38
Prisstöd till jordbruket i norra Sverige		50
Enskilda vägar		43
Handikappade		25
Diverse mindre poster		25
	Summa (avrundat)	**2 200**

I budgetförslaget föreslås också förändringar i vissa skatter. De skattesänkningar som enligt motionärerna måste genomföras omedelbart framgår av tabell 8.

Tabell 8. Skattesänkningar enligt folkpartiets förslag
Milj. kr., helår

Inkomstskatten (fullt inflationsskydd och skala enligt reformen)	1 000
Skattereduktion för aktieutdelning	300
Slopad omsättningsskatt för aktiehandel	200
Slopad tillfällig förmögenhetsskatt för år 1984	..
Bibehållet FoU-avdrag i företagen	..
Slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital i småföretag	100
Slopad reaskatt på bostadsrätter	..
Summa	**1 600**

Minskningen av statsbidragen till *kommunerna* kan ske med den metod folkpartiet tidigare föreslagit, som innebär att de allmänna statsbidragen till kommunerna successivt omvandlas till ett inomkommunalt utjämningssystem. Det större belopp som nu föreslås motiveras av att kommunernas ekonomiska läge inför 1985 är avsevärt gynnsammare än förut. Med den föreslagna stramare finanspolitiken blir, anser motionärerna, också inflationstakten för 1985 lägre, vilket är gynnsamt för kommunerna.

Totalt sett blir enligt motionen budgetsaldot på helår räknat drygt 10 miljarder kronor lägre än i regeringens förslag. Därigenom minskar också utgifterna för statsskuldräntor med en dryg miljard kronor, vilket ytterligare förbättrar saldot.

Besparingspolitiken har i den politiska debatten ibland ställts emot en rättvis *fördelningspolitik*. För att "bevisa" detta har man i regel jämfört effekterna av utgiftsnedskärningarna på enskilda hushåll med ett läge där över huvud taget ingenting förändras. Det är naturligtvis helt orealistiskt.

Redan på kort sikt skulle uteblivna besparingar leda till effekter på inflation, räntor m. m. som drabbar hushållen i ungefär samma utsträckning som besparingarna. På längre sikt skulle en sådan politik, som inte angriper de strukturella problemen, fördjupa våra ekonomiska balansproblem och innebära ett allvarligt hot mot välfärden.

I motionen framhålls att besparingspolitiken inte står i strid med en rättvis fördelningspolitik utan i stället är en förutsättning för att en sådan uthålligt skall kunna bedrivas.

Men fördelningspolitiska hänsyn måste tas vid utformningen av besparingspolitiken. De förslag som framförs har också en sådan profil, menar motionärerna. Exempelvis innebär förslaget om självrisk inom sjukförsäkringen att bara de som har arbete drabbas, medan de arbetslösa undantas.

I motion 2455 av Lars Werner m. fl. (vpk) understryks att de ekonomiska problemen inte bara är av konjunkturell natur. Kapitalismens försämrade tillväxtbetingelser, transnationaliseringen, den nya teknologin med vars hjälp kapitalet åter skapar en reservarmé av arbetslösa även i de utvecklade länderna, råvarukris och skärpta motsättningar i det kapitalistiska

systemet är inte övervunna för att vi får ett eller ett par år av tillfällig konjunkturförbättring. Högkonjunkturerna sedan 1964 har tenderat att bli allt lägre och relativt kortare. En långsiktig tendens till avtagande tillväxt framträder.

Denna regelbundenhet tycks fortsätta också under 1984. Enligt motionärerna talar också mycket för att den nedgång och kris som kan väntas ta sin början under 1985 – eller senast 1986 – kommer att fördjupa de långsiktiga ekonomiska problemen. Även med regeringens prognos om en investeringsökning under 1984 kommer t. ex. industriinvesteringarna i år att utgöra bara 63 % av deras volym 1974. Den öppna arbetslösheten, mätt som procenttal av arbetskraften, kommer – om regeringens prognos håller – att vara nästan dubbelt så hög (ca 3 %) 1984 som den var 1975.

Inte i något land som tillämpat en nyliberal s. k. åtstramningspolitik har förhållandena genom denna förbättrats för folkflertalet. Den har fått som följd att massarbetslöshet och vidgade sociala klyftor kvarstått även i perioder av konjunkturuppgång. Den har inte förmått häva de långsiktiga stagnationstendenserna utan fördjupat dem.

Regeringens s. k. "tredje väg" att lösa de ekonomiska problemen har, hävdar motionärerna, sina viktigaste tankegångar gemensamt med de nyliberala föreställningarna. Här finns en nedskärningspolitik mot socialt nödvändiga offentliga utgifter, vilket särskilt drabbat den kommunala sektorn, här finns angreppen på lönekostnaderna som den bestämmande faktorn för en hög inflation, här finns marginalskattesänkningar och här finns den stora devalveringen, som ju i sig innebär en stark inkomstomfördelning till exportindustrins kapitalister. De investeringsprogram och fördelningspolitiska åtgärder som skulle strida mot nyliberala uppfattningar måste anses ha en symbolisk räckvidd. Det handlar om mycket begränsade insatser som i realiteten inte haft någon påtagbar verkan för en jämnare fördelning.

I motionen framhålls att den ekonomiska utvecklingsprocessen måste kunna styras och kontrolleras av folket. Politiken måste därför utformas så att den bidrar till en maktförskjutning från storfinansen och andra kapitalistiska kretsar till de arbetande, för att öka graden av planmässighet och folkligt inflytande och för att bana väg för ett jämlikt och socialt rättfärdigt samhälle.

Det är ett huvudmål för en sådan politik att avskaffa arbetslösheten.

Följande punkter utgör centrala moment i en aktivt arbetsskapande politik:

- Ett nationellt industriprogram i samhällelig regi måste upprättas och genomföras. Detta program bör vara av storleksordningen 100 000 nya industriarbetsplatser under en tioårsperiod.
- En planmässig utbyggnad krävs av den offentliga sektorn, såväl dess infrastrukturella som dess sociala verksamhet.
- Arbetsmarknadspolitiken måste reformeras så att den inriktas på bestående arbeten och mindre på provisorier.

- För en mer planerad ekonomisk utveckling är ett överförande av banker, kreditinstitut, stiftelser, investmentbolag etc. i samhällets ägo en nödvändig förutsättning.
- Tendenserna till transnationalisering motverkas genom åtgärder för att begränsa svenska företags investeringar i utlandet.
- En allmän arbetstidsförkortning måste påbörjas.

Vidare framhålls i motionen att det under de senaste åren har skett en närmast enastående förmögenhetsförskjutning och -tillväxt i vårt land. Inflationen har skapat en värdestegring för stora förmögenhetsägare på flera hundra miljarder kronor på mindre än ett årtionde. Det krävs räfst och reduktion.

Mot denna bakgrund föreslås i motionen en rad skatteskärpningar. Omsättningsskatten på aktiehandeln som nu tas ut med ett symboliskt belopp bör höjas till 10%. Reavinstbeskattningen måste mycket kraftigt skärpas. Bolagsskatten måste höjas från den 1 januari 1985 till en skattesats om 50%. En engångsskatt på stora förmögenheter bör tas ut redan vid halvårsskiftet 1984 med ett skatteuttag motsvarande minst 10% av förmögenhetsvärdet.

Regeringens *budgetpolitik* ställer minskning av budgetunderskottet som ett huvudmål. Resultatet blir nedskärning och en till stora delar kontraktiv (tillväxthämmande) politik.

Det har, menar motionärerna, förts mycket propaganda kring den offentliga sektorns budgetunderskott. Denna har syftat till att skapa argument för en nedskärning av den offentliga sektorn, nedskärningar som drabbar dem i första hand som har behov av den offentliga sektorn. Underskottet har till stor del uppstått genom krisen, genom bristande tillväxt och därmed försämrade statsinkomster. Den samlade offentliga sektorns underskott beräknas 1984 bli 34,4 miljarder kronor oräknat den över statsbudgeten finansierade utlåningen. Detta kan jämföras med de offentliga investeringarna som 1984 beräknas uppgå till 40,5 miljarder kronor. Dessa fakta bör något dämpa dem som bara propagerar att vi lånar till konsumtion. Detta är ett förgrovat argument använt för att motivera ökad privatisering.

I förhållande till regeringens förslag förordas en större total omslutning av den offentliga verksamheten och ett något större underskott. Denna större omslutning beror på större satsningar på sysselsättning och rättvis fördelning. De viktigaste förslagen sammanfattas i tabellerna 9 och 10, där siffrorna anger skillnader i förhållande till regeringens budgetförslag.

Tabell 9. Ökade utgifter enligt vänsterpartiet kommunisternas förslag
Milj. kr.

Barnbidragsökning	1 200
Barnomsorg	3 000
Basbeloppsberäkning	2 700
Bostadsbidrag	350
Utbildning och kultur	735
Matsubventioner	870
Delvis slopande av matmoms	5 000
Förbättringar av järnvägar	410
Sysselsättningsskapande åtgärder inom offentliga sektorn	4 000
Industriprogram	1 000
Skatterabatt för låg- och mellaninkomsttagare	3 000
Övrigt	2 500
Summa	**24 765**

Tabell 10. Besparingar eller ökade inkomster enligt vänsterpartiet kommunisternas förslag
Milj. kr.

Minskade försvarsutgifter	1 300
Besp. Industridepartementets verksamhetsområde	1 200
Räfst (skärpt oms på aktier, skärpt reavinstskatt, engångsskatt på stora förmögenheter m. m.)	16 000
Skärpt barnomsorgsavgift	3 000
Ökat budgetunderskott	3 265
Summa	**24 765**

Utskottet

Den ekonomiska politiken

Internationell bakgrund

Världskonjunkturen har sedan början av år 1983 varit inne i en återhämtningsfas. De bedömningar som presenteras i årets finansplan pekar på en fortsatt produktionsuppgång även under år 1984. Den bild som tecknas i finansplanen överensstämmer i huvudsak med de prognoser som redovisades i proposition 1983/84:40, av OECD i juli och december och även med dem som publicerats av olika större utredningsinstitut. Några väsentliga förändringar i bedömningen av hur konjunkturen kan komma att utvecklas har egentligen inte skett sedan våren 1983. Prognoserna för några av de centrala variablerna för de större industriländerna anges i tabellerna 11–13. De har alla rört sig inom mycket begränsade prognosintervall som framgår av tabellerna. Det enda undantaget utgör bedömningen av sysselsättningsutvecklingen i Förenta staterna. Tidigare prognoser har redovisat arbetslöshetstal för år 1984 på drygt 9%, medan nu aktuella bedömningar ligger i intervallet 8-8,5%.

Tabell 11. Bruttonationalproduktens utveckling i OECD- området
Procentuell förändring

	1983	1984
Förenta staterna	3,5	4,5–5
Japan	3	4 –4,5
Förbundsrep. Tyskland	1,3	2 –2,5
Storbritannien	2,5	2 –2,5
OECD-Europa	1	1,5–2
OECD-totalt	2,3	3 –3,5

Tabell 12. Arbetslösheten i OECD-området
Procent

	1983	1984
Förenta staterna	9,5	8 – 8,5
Förbundsrep. Tyskland	8,5	9 – 9,5
Storbritannien	11,5	11,5–12
OECD-Europa	10,5	11 –11,5
OECD-totalt	9	9 – 9,5

Tabell 13. Konsumentprisutveckling i OECD-området
Procentuell förändring

	1983	1984
Förenta staterna	4	5 –5,5
Japan	1,5–2	1,5–2
Förbundsrep. Tyskland	3	3 –3,5
Storbritannien	6	5,5–6
OECD-totalt	5,5	5 –5,5

De faktorer som tidigare framhållits som osäkerhetsmoment vad gäller stabiliteten i den pågående återhämtningen inom OECD-området är alltjämt desamma. Hoten utgörs främst av den internationella skuldkrisen, det höga ränteläget i Förenta staterna, protektionistiska tendenser i världsekonomin och, med undantag för Förenta staterna, en alltför restriktiv ekonomisk politik i de stora OECD-länderna.

Sannolikheten för att den ekonomiska tillväxten i Västeuropa skall kunna öka och stabiliseras på en hög nivå blir till stor del beroende av hur utvecklingen i Förenta staterna och Förbundsrepubliken Tyskland kommer att gestalta sig.

Förenta staterna har efter två års recession med den högsta arbetslösheten sedan andra världskriget uppvisat en stark ekonomisk tillväxt under år 1983. Förklaringen till detta är främst den förda ekonomiska politiken, med en kombination av expansiv finanspolitik och lättnader i penningpolitiken – dvs. en mot alla tidigare förväntningar traditionell stabiliseringspolitisk uppläggning. Den snabba återhämtningen av ekonomin har emellertid fört med sig ett betydande budgetunderskott och ett kraftigt underskott i bytesbalansen. Västeuropa har dock endast i begränsad omfattning – tillväxten uppgick år 1983 till blygsamma 1 % – kunnat dra fördel av expansionen i

Förenta staterna. Det av budgetunderskottet i Förenta staterna orsakade höga ränteläget och de av bytesbalansunderskottet kraftigt förstärkta protektionistiska tendenserna har fått negativa konsekvenser för Västeuropas ekonomi. Den nuvarande höga dollarkursen ger konkurrensfördelar för Västeuropa, men osäkerheten om den skall bestå inverkar sannolikt negativt på handelsutvecklingen. Det växande bytesbalansunderskottet och den internationella skuldkrisens påfrestningar för de amerikanska affärsbankerna kan medföra ett fall i dollarkursen.

Förbundsrepubliken Tysklands regering presenterade i början av februari sin årsrapport med en prognos för den ekonomiska utvecklingen under år 1984. Inte heller denna prognos avviker på ett avgörande sätt från nämnda prognoser. Det framgår emellertid av rapporten att Förbundsrepubliken i ökad utsträckning väntas lita till att en ökad export, i stället för tidigare inhemska faktorer, tar över rollen som tillväxtmotor i den ekonomiska utvecklingen. Samtidigt avser regeringen att föra en stram ekonomisk politik. Det kan tilläggas att denna strategi för att åstadkomma en stabil ekonomisk tillväxt under år 1984 nu anges av nästan samtliga regeringar i Västeuropa. Det viktigaste avsättningsområdet för Förbundsrepublikens export är Västeuropa och av denna export går 60 % till Frankrike, Italien och Nederländerna, dvs. länder som förväntas ha fortsatt svåra ekonomiska problem även under år 1984. Ett nödvändigt villkor för att åstadkomma ett varaktigt ekonomiskt uppsving i Västeuropa synes därför vara en mindre restriktiv finanspolitik i de länder som har fått inflationen under kontroll och som har överskott i sin bytesbalans. Med en sådan politik bör också tillväxtimpulserna från Förenta staterna bättre kunna tas till vara i Västeuropa och inte som f. n. främst fångas upp av Japan och länderna i Sydostasien.

När det gäller *länderna utanför OECD-området* vill utskottet göra följande kommentar.

I avsaknad av en långsiktig lösning av bl. a. de latinamerikanska ländernas skuldproblem har industriländernas export till denna världsdel kraftigt reducerats. Stor risk föreligger därför att tillväxtbetingelserna för de olika länderna i detta område försämras innebärande negativa återverkningar på utvecklingen av världshandeln.

Den ekonomiska utvecklingen i statshandelsländerna, med undantag för Polen, har däremot under år 1983 påtagligt förbättrats. Tillsammans med en påtvingad låg import från OECD-området under början av 1980-talet, bl. a. med hänsyn till statshandelsländernas beroende av importerade insatsvaror, bör detta innebära att handeln med dessa länder börjar öka under år 1984. Detta medför i sin tur en ökad export från främst Förbundsrepubliken Tyskland, som är statshandelsländernas viktigaste handelspartner inom OECD-området.

Utskottet gör den bedömningen att återhämtningen inom OECD-området kommer att fortsätta under år 1984. Om investeringarna tar över rollen

från den privata konsumtionen som främsta drivkraften i den pågående konjunkturuppgången kan denna bli självbärande även under år 1985. Men som framgått av redovisningen av det internationella konjunkturläget inger utvecklingen i Västeuropa redan i det korta perspektivet en viss oro.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

I flera avseenden har *år 1983* inneburit en positiv utveckling för den svenska ekonomin. Den exportledda expansionen, som utgjorde motiveringen för devalveringen, har gått betydligt snabbare än vad som förväntades och har under år 1983 gett ett överskott i handelsbalansen på över 10 miljarder kronor. Även om ökningen i bruttonationalprodukten (BNP) stannat vid knappt 2% har detta inneburit en ökad industriproduktion på något mer än 5%. Lönsamheten har förbättrats i näringslivet samtidigt som kapacitetsutnyttjandet främst i den konkurrensutsatta delen av industrin har ökat väsentligt. Konsumentpriserna steg under år 1983 med drygt 9%, vilket är en betydligt lägre prisstegringstakt än vad som förväntades efter devalveringen i oktober 1982.

Utvecklingen på arbetsmarknaden under år 1983 har emellertid varit svag. Arbetslösheten är fortfarande hög. I januari uppgick den till 162 000 personer medan motsvarande antal arbetslösa året dessförinnan var 147 000.

Bedömningen i propositionen av *utsikterna för år 1984* ger, som framgår av tabell 14, en tillväxt i BNP på 2,6%. Denna förklaras av att den positiva utvecklingen av exporten väntas fortsätta, att den tidigare negativa investeringsutvecklingen vänder och att de totala investeringarna ökar med något mer än 1%. Vidare förutses lagerinvesteringarna och den privata konsumtionen öka något. Hushållens realt disponibla inkomster förväntas emellertid bli oförändrade.

Tabell 14. Försörjningsbalans
Årlig procentuell volymförändring

	1983	Finansplanen	OECD
		1984	1984
Privat konsumtion	−2,0	0,2	0,5
Offentlig konsumtion	1,0	0,9	1,0
Bruttoinvestering	−3,2	1,1	0,0
därav industri	−6,9	8,0	–
Lagerförändring	−0,3	1,7	1,8
Export	10,1	5,1	7,0
Import	−0,3	4,5	5,0
Bruttonationalprodukt	1,9	2,6	2,5
Bytesbalans (miljarder kronor)	−6,1	−5,2	

Utskottet vill understryka att denna positiva utveckling av produktion, investeringar och export endast är möjlig om regeringens inflationsmål,

som innebär att prisstegringen räknat på årsgenomsnitt inte överstiger 6–6,5 %, förverkligas.

Det kan tilläggas att denna bedömning, som framgår av tabell 14, i vissa avseenden är något försiktigare än OECD-sekretariatets. OECD-prognosen överensstämmer i stort med finansplanens vad gäller BNP-utvecklingen men förutser en väsentligt kraftigare tillväxt i exporten.

I moderata samlingspartiets *motion 2031* och centerpartiets *motion 2524* kommenteras de i finansplanen presenterade prognoserna mera ingående.

I *motion 2031* (m) anförs att regeringens prognos för tillväxten i BNP ligger alldeles för högt. Orsakerna till denna felbedömning sägs vara en alltför optimistisk bedömning av export-, industriproduktions-, investerings- och konsumtionsutvecklingen. Motionärerna har inte några väsentliga invändningar mot finansplanens redovisning av den internationella konjunkturutvecklingen. Förklaringen till den i motionen negativa bilden av den ekonomiska utvecklingen i Sverige beror på att man utgår från en i jämförelse med regeringen väsentligt högre inflationstakt till följd av en kraftig stegring i lönekostnaderna. Regeringens antagande om lönekostnadsutvecklingen bedöms, bl. a. mot bakgrund av de lönekrav som ställts, som orealistiskt. Detta leder till att konkurrenskraften mot utlandet försämras med negativa följder för utvecklingen av exporten och en väsentligt lägre tillväxt i industriproduktionen än vad regeringen förutspår. Härav följer vidare att investeringsutvecklingen blir fortsatt negativ samtidigt som löneökningar och transfereringar kommer att urholkas, vilket omöjliggör för hushållen att öka sin konsumtion.

Utskottet delar uppfattningen att en avsevärt högre inflationstakt än den som förutsatts i finansplanen skulle kunna skapa svåra problem och omintetgöra våra möjligheter att häva de ekonomiska obalanser som alltjämt kännetecknar den svenska ekonomin. De av regeringen vidtagna fördelningspolitiska åtgärderna har därför vidtagits för att bilda underlag för en lugn avtalsrörelse. Därtill kommer att det samlade uttaget av arbetsgivaravgifter är oförändrat mellan åren 1983 och 1984 och att företagens behov av prishöjningar är små på grund av den kraftiga lönsamhetsförbättringen. Det är utskottets uppfattning att vi, mot denna bakgrund och med hänsyn till att vi under år 1984 bör få måttliga internationella prisökningar, bör nå det av regeringen uppsatta inflationsmålet. Därigenom skapas förutsättningar för att exporten, industriproduktionen, investeringarna och konsumtionen skall kunna utvecklas på det sätt som angivits i finansplanen.

Det kan i sammanhanget noteras att OECD-sekretariatet i flera avseenden är mer optimistiskt än regeringen och utskottet. Sekretariatets bedömningar skiljer sig således i väsentlig grad från dem som görs i motion 2031. I anslutning till den i motionen förutsedda fortsatt negativa investeringsutvecklingen vill utskottet göra följande kommentar.

Den i finansplanen angivna investeringsprognosen bör enligt utskottets

mening ses som en försiktig bedömning. Under år 1983 har en påtaglig höjning skett av kapacitetsutnyttjandet. Det finns därutöver mycket som talar för att de beräkningar som gjorts av kapacitetsreserven i industrin innebär en överskattning. Delar av vår nuvarande produktionskapacitet har blivit föråldrad på grund av de stora relativprisförskjutningar som skett efter oljeprishöjningarna. Det bör också framhållas att en ökning av industriinvesteringarna med 8% är relativt måttlig, sett mot bakgrund av att den investeringsnivå som därigenom skulle uppnås under år 1984 fortfarande är långt under den nivå som var rådande under hela första delen av 1970-talet.

Även i *motion 2524* (c) anförs att konjunkturuppgångens positiva effekter har överskattats i finansplanen. I motionen framhålls att det uppställda inflationsmålet inte kan nås. En prisstegring lika stor som under år 1983 – dvs. 9% – kan för år 1984 inte uteslutas, menar motionärerna. Utskottet vill i detta sammanhang hänvisa till vad som anförts med anledning av motion 2031 (m).

I motion 2524 (c) hävdas också att en prognos, som ger en tillväxt i investeringarna och en viss ökning av den privata konsumtionen vid realt oförändrade disponibla inkomster för hushållen, inte är förenlig med finansplanens förutsättning att en ökad upplåning skall ske utanför banksystemet. Enligt utskottets uppfattning är emellertid det kreditutrymme som krävs för den angivna tillväxten i investeringar och privat konsumtion inte av den omfattningen – ett par miljarder att jämföra med upplåningen utanför banksektorn på mellan 62–67 miljarder kronor – att den i motionen förutsedda undanträngningseffekten uppträder. Företagens likviditet och lönsamhet är f. n. mycket god. Möjligheterna att självfinansiera investeringarna är således stora.

Sammanfattningsvis vill utskottet anföra följande.

Mot bakgrund av den bild som utskottet redovisat av den internationella utvecklingen och de positiva effekter som hittills kunnat noteras av den förda ekonomiska politiken delar utskottet den bedömning av utvecklingen av den svenska ekonomin under år 1984 som görs i finansplanen.

Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

Utskottet vill inledningsvis slå fast att den centrala uppgiften för den ekonomiska politiken är att uppnå full sysselsättning.

Den internationella utvecklingen av arbetslösheten under senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet är mycket nedslående. Trots att flera av länderna inom OECD-området kan uppvisa en produktionsuppgång som allmänt karaktäriseras som en högkonjunktur är arbetslöshetstalen höga. Endast Förenta staterna kan genom en kraftigt ökad tillväxt i BNP uppvisa en nedgång av antalet arbetslösa men nivån ligger alltjämt mycket högt, på ca 8,5%. De senaste arbetslöshetstalen avseende januari i år visar

att arbetslösheten har ökat till 10,2 % i Förbundsrepubliken Tyskland och till 12,5 % i Storbritannien.

Enligt OECD-prognosen fortsätter arbetslösheten att öka i Västeuropa under år 1984. Under första halvåret 1985 beräknas den uppgå till 12 %, vilket motsvarar något mer än 20 miljoner människor. Allvaret i situationen understryks av att ungdomsarbetslösheten i de stora industriländerna inom OECD för år 1983 låg på mellan 17 och 33 % (Storbritannien 23 % och Italien 33 %).

Den förda politiken har inneburit att, till priset av ett stort produktionsbortfall och en mycket hög arbetslöshet, de tongivande industriländerna lyckats pressa ned inflationstakten från nivån 10 % till mellan 2 och 5 %.

Det är uppenbart att konflikten mellan målen en hög ambition för sysselsättningen och en låg inflationstakt alltjämt råder i industriländerna, vilket också illustreras av den nuvarande utvecklingen i Förenta staterna, där tendenser till en ökning av inflationstakten återigen gör sig gällande. Det är därför utskottets uppfattning att den höga arbetslösheten inom OECD-området kommer att bestå så länge som en samordnad ekonomisk politik mellan främst de stora industriländerna saknas samtidigt som låg inflationstakt prioriteras. I en sådan omvärld blir det för de mindre industriländerna inom OECD-området med stor utrikeshandelsandel – exempelvis de skandinaviska länderna och Beneluxländerna – nödvändigt att hålla arbetslösheten nere, att prisstegringarna hålls tillbaka och att kostnadsstegringen inte överstiger den nivå som etablerats hos de viktigaste handelspartnerna. En konsekvens av detta blir också att en politik ensidigt inriktad på en expansiv finanspolitik för att lösa sysselsättningsproblemet inte blir möjlig.

I *motion 2031* (m) framhålls att arbetslösheten på sikt inte kan minskas om inte inflationstakten sänks. Viktigast är därför att föra en mycket stram finanspolitik innebärande en kraftig minskning av de offentliga utgifterna och budgetunderskottet. I motionen förordas även en sänkning av skattetrycket, vilket accentuerar kravet på en kraftig minskning av utgifterna i stat och kommun.

Utskottet vill understryka att en successiv sanering av de statliga finanserna är nödvändig. Detta bör ske i takt med att tillväxten i den privata delen av ekonomin ökar. En sådan politik kan komma i konflikt med en politik för full sysselsättning. Utskottet har ovan angivit varför enbart en expansiv finanspolitik inte är en möjlig väg för att nå balans i ekonomin och eliminera arbetslösheten. Motionärernas förslag till uppläggning av finanspolitiken innebär, enligt utskottets mening, den motsatta ytterligheten, dvs. en ensidigt inriktad, restriktiv finanspolitik, där nästan enbart extremt stora budgetneddragningar skall lösa praktiskt taget alla nuvarande obalanser i vår ekonomi. Enligt utskottet är en sådan politik såväl fördelningspolitiskt oacceptabel som stabiliseringspolitiskt ineffektiv –

nettoeffekten på budgeten av att man isolerat vidtar kraftiga nedskärningar av offentliga utgifter är avsevärt mindre än den ursprungliga utgiftsminskningen. Enligt preliminära kalkyler utförda av finansdepartementet leder det i motionen presenterade budgetförslaget till en höjning av arbetslösheten med 35 000 personer jämfört med det förslag som förs fram i finansplanen.

Enligt utskottets uppfattning är det nödvändigt att stabiliseringspolitiken utformas så att investeringarnas och utrikeshandelsnettots andel av vår produktion ökar. Detta betyder att efterfrågan måste ges en sådan inriktning att expansionen går snabbare och att lönsamheten blir relativt sett högre i den konkurrensutsatta sektorn. 1970-talets och de första åren av 1980-talets industriella stagnation ställer därutöver stora krav på en strukturomvandling av vår ekonomi. Samtidigt är den offentliga sektorns och de offentliga utgifternas andel av BNP mycket större än tidigare – framför allt är dess finansiella position mycket svagare efter budgetunderskottets våldsamma ökning under senare delen av 1970-talet. Det innebär att tillväxten i den offentliga resursanvändningen och de offentliga utgifterna under kommande år måste bli lägre. Med hänsyn till detta och till att ekonomin från produktionssynpunkt är inne i en högkonjunkturfas måste finanspolitiken vara stram. Från denna utgångspunkt och med beaktande av att de offentliga finanserna måste saneras blir kravet på en minskning av budgetunderskottet ofrånkomligt. Men en minskning av de offentliga utgifterna måste ske i en sådan takt och på ett sådant sätt att problemen på arbetsmarknaden inte blir oss övermäktiga. Konkret innebär denna politik, som helt avviker från den som förordas i motion 2031 (m), att efterfrågetrycket hålls stramt genom en väl avvägd finans- och penningpolitik och att en aktiv arbetsmarknadspolitik motverkar konjunkturcykelns negativa inverkan på produktion och sysselsättning.

Utskottet vill emellertid understryka att även en förstärkt arbetsmarknadspolitik i längden inte kan lösa de sysselsättningsproblem som följer av att samhällsekonomin är i fundamental obalans. Stabiliseringspolitiken måste därför kompletteras med att åtgärder även sätts in på ekonomins utbudssida. Detta ställer bl. a. stora krav på en samordning av de generella medlen och de selektiva medlen – främst då de närings- och regionalpolitiska medlen – om det övergripande målet full sysselsättning skall uppnås.

I motion 2031 (m) framhålls vidare att de i motionen föreslagna besparingarna är fördelningspolitiskt välmotiverade. De innebär, sägs det i motionen, att vi lånar mindre från våra barn och barnbarn. Det fördelningspolitiska resultatet av dessa besparingar och i motionen föreslagna åtgärder inom det skattepolitiska området medför emellertid att höginkomsttagare och innehavare av stora förmögenheter gynnas. Som exempel kan här nämnas att motionärerna föreslår sänkta marginalskatter samtidigt som den obegränsade avdragsrätten bibehålls, sänkta arvs-, gåvo- och förmögenhetsskatter samt borttagande av omsättningsskatten på aktier. Utskottet avvisar denna inriktning av fördelningspolitiken.

Utskottet vill i detta sammanhang även tillägga att uttrycket ''låna från våra barn och barnbarn'' kan vara vilseledande. Från juli 1976 till juli 1982 ökade den svenska statsskulden från 69 miljarder kronor till 320 miljarder kronor. År 1976 var hela statsskulden placerad inom landet och nu är 27 % av den placerad utomlands. Denna del måste betalas tillbaka med framtida exportinkomster och övervältras följaktligen på nästa generation. Vad gäller den inhemska statsskulden blir emellertid en analogi med privatekonomiska förhållanden missvisande. Avgörande för att kommande generationer skall kunna behålla minst samma konsumtionsnivå som vi har i dag är främst investeringsutveckling, teknikutveckling och innehållet i de immateriella investeringarna som t. ex. standard på utbildningen. Sålunda kan en mycket oskicklig politik, som missgynnar dessa faktorer – vilket utskottet anser att förslagen i motion 2031 (m) gör – men som samtidigt är statsfinansiellt ''sund'', bli förödande för våra barn och barnbarn. Det är följaktligen inte budgetunderskottet eller den inhemska statsskuldens storlek i sig som utgör ett hot mot våra barn och barnbarn utan det är den samlade ekonomiska politikens utformning.

I motion 2031 (m) föreslås även att genomgripande systemförändringar genomförs som syftar till en omstrukturering av den offentliga sektorn. På sikt menar motionärerna att allt, ifrån daghem och åldringsvård till parkförvaltning, brandförsvar och gatuunderhåll, bör kunna ske i privat regi.

Det finns vissa verksamheter inom den offentliga sektorn, där uppdrag kan läggas på privata entreprenörer. Det sker redan i dag. Det är inte finansutskottets uppgift att avgöra om det finns andra områden där det också skulle kunna prövas. Det får bedömas från fall till fall. Detta till trots vill utskottet för sin del sätta en bestämd gräns vid den sociala omsorgen. T. ex. värden av barn, sjuka och gamla är en samhällelig uppgift som inte bör utsättas för kommersiella intressen. Utskottet avvisar därför bestämt en privatisering av den offentliga sektorn enligt de riktlinjer som anges i motion 2031 (m).

Mot här angiven bakgrund avstyrker utskottet de riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motion 2031 (m) yrkande 1.

Även i *motionerna 2088* (fp) och *2524* (c) hävdas att åtstramningseffekten är för liten eller obefintlig i den budget som regeringen presenterar. Intentionerna hos såväl folkpartiet som centerpartiet är att åstadkomma utgiftsnedskärningar ''av betydligt större omfattning än vad regeringen föreslagit''. Enligt utskottets mening överskattas även i dessa motioner den snabbhet med vilken produktion och sysselsättning kan ställas om till annan typ av efterfrågan. Effekten blir att problemen på arbetsmarknaden genom en sådan politik oundvikligen kommer att öka.

Vad gäller *motion 2088* (fp) vill utskottet tillägga följande. I motionen framhålls att den i finansplanen ambitiöst upplagda konjunkturanpassningen inte är möjlig att genomföra, bl. a. på grund av att det ekonomiskt

statistiska underlaget för en sådan politik är otillfredsställande. Utskottet delar inte denna uppfattning och finner det anmärkningsvärt att det i motionen inte görs några försök att ens kvalitativt uppskatta hur nedskärningar och andra åtgärder slår på den reala ekonomin, dvs. på produktion, köpkraft och sysselsättning.

Det kan i detta sammanhang tilläggas att i motionen föreslås nedskärningar i budgeten som uppenbart skulle skapa svårigheter att upprätthålla motionärernas ambition att kraftfullt bekämpa inflationen. Det gäller t. ex. den kraftiga neddragningen av subventionerna till livsmedel, avgiftshöjningar i kommunerna till följd av minskade statsbidrag och kraftiga hyreshöjningar på grund av minskade bostadssubventioner.

I motionen hävdas vidare att förslaget till besparingspolitik inte står i strid med en rättvis fördelningspolitik. Utskottet måste emellertid konstatera att den i motionen valda inriktningen av politiken riskerar att förvärra situationen på arbetsmarknaden med negativa fördelningseffekter som resultat. De föreslagna åtgärder inom skatteområdet, som närmare behandlas av utskottet i avsnittet om budgetpolitiken, innebär skatteskärpningar för låginkomsttagare – trots att vi enligt motionärerna nått skattetaket – och lättnader för höginkomsttagarna. Det är en fördelningspolitik som utskottet inte kan acceptera.

Mot bakgrund av vad som här anförts avstyrker utskottet motion 2088 (fp) yrkande 1.

I *motion 2524* (c) framhålls att regeringens budgetförslag inte har någon åtstramningseffekt utan tvärtom en expansiv effekt. Centerpartiet eftersträvar en i jämförelse med finansplanen markant neddragning av budgetunderskottet, som enligt motionen bör verkställas under nu pågående högkonjunktur.

Utskottet vill med anledning härav göra följande kommentarer. Motionärernas bedömning att budgetförslaget i årets finansplan skulle ha en expansiv effekt måste, såvitt utskottet förstår, ha sin förklaring i ett missförstånd. Åtstramningseffekten för 1984/85 års budget mäts i relation till en prolongering av 1983/84 års budget. Att mäta en åtstramningseffekt genom att, som motionärerna gör, jämföra budgetunderskotten mellan två länder saknar enligt utskottets uppfattning mening. Utskottet vidhåller sålunda att regeringens budgetförslag har en efterfrågedämpande effekt.

Motionärerna kritiserar regeringen för att den inte har lyckats förhindra att arbetslösheten har ökat. Samtidigt anser motionärerna att regeringens finanspolitiska åtstramning är alldeles för liten. Motionärerna anser sig presentera ett alternativ som innebär långtgående besparingar och därmed en budgetmässig åtstramning. Utskottet återkommer till förslagens budgetmässiga effekter i avsnittet om budgetpolitiken. I motionen görs emellertid inte någon analys av hur dessa åtgärder påverkar sysselsättningen. I stället talas i allmänna ordalag om att en besparingspolitik inte står i strid med en

rättvis fördelningspolitik som måste inriktas på en långsiktig sysselsättningspolitik.

Utskottet kan för sin del inte tolka detta på annat sätt än att motionärerna accepterar en högre arbetslöshet, åtminstone på kort sikt; en konsekvens som utskottet inte kan acceptera.

Till skillnad från vad som sägs i motion 2031 (m) understryks i motion 2524 (c) vikten av att utnyttja närings- och regionalpolitiska medel som komplement till de generella stabiliseringspolitiska insatserna. Vidare kan konstateras att kraven på en långtgående privatisering av den offentliga sektorns tjänsteproduktion, som väckts i främst motion 2031 (m) men även i motion 2088 (fp), inte har någon motsvarighet i motion 2524 (c). Samtidigt har den fördelningspolitiska profilen i motion 2524 (c) inte det utmanande drag som karaktäriserar inriktningen av fördelningspolitiken som den presenteras i motion 2031 (m).

De i motionen angivna selektiva åtgärderna kompenserar med stor sannolikhet inte de alltför kraftiga, negativa effekterna på ekonomin som de i motionen angivna besparingseffekterna åstadkommer. Utskottet kan mot den bakgrunden inte ställa sig bakom den inriktning av den ekonomiska politiken som föreslås i motion 2524 (c).

Utskottet avstyrker yrkande 1 i motion 2524 (c).

I *motion 2455* (vpk) ges en mycket mörk bild av den kommande ekonomiska utvecklingen. Mycket talar för, menar motionärerna, att den nedgång som kan väntas ta sin början år 1985 kommer att fördjupa de långsiktiga ekonomiska problemen, som bl. a. kommer att karaktäriseras av en allt större andel kvardröjande kronisk arbetslöshet. Den nuvarande ekonomiska politiken – den s. k. tredje vägen – kritiseras starkt i motionen och sägs i stort överensstämma med den som företräds av den borgerliga oppositionen. Alternativet till denna politik är enligt motionärerna "en ökad planmässighet i ekonomin", vilket bl. a. innebär upprättande av ett nationellt industriprogram i samhällelig regi och en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn.

Utskottet delar den oro för hur den ekonomiska situationen kan komma att utvecklas om den pågående konjunkturförbättringen åter sviktar och tenderar att ånyo övergå i en recession. Utskottet har tidigare i betänkandet pekat på riskerna att en relativt god internationell utveckling kan innebära en fortsatt hög arbetslöshet.

Utskottet kan emellertid inte godta den beskrivning som ges i motionen av hur en ekonomi av svensk typ fungerar. I motionen hävdas nämligen att något samband mellan löner och priser knappast existerar och att detta därför inte kan utgöra en central förklaringsgrund till inflationsutvecklingen. I stället utgör, sägs det i motionen, förekomsten av sådana faktorer som olika former av konkurrensbegränsningar, stark kapitalkoncentration, tilltagande spekulation och knapphet på vissa råvaror viktiga förklarings-

grunder till en hög inflationstakt. Med en sådan beskrivning av verkligheten blir det självfallet inte nödvändigt att i nuvarande läge eftersträva en återhållsam lönerörelse med måttliga kostnadsstegringar som följd för att värna om konkurrenskraften gentemot våra utländska konkurrenter. Inte heller finns det enligt motionärerna anledning att låta den konkurrensutsatta sektorns relativa lönsamhet stabiliseras på en hög nivå för att uppnå en stabil tillväxt och möjliggöra full sysselsättning.

Utskottet ansluter sig inte till den i motionen angivna förklaringsmodellen av hur ekonomin fungerar, varav följer att de medel som föreslås av motionärerna för att rätta till obalanserna i den svenska ekonomin inte heller kan vara ett alternativ till den nu förda ekonomiska politiken. De föreslagna åtgärderna framstår som orealistiska i en ekonomi av svensk typ.

Även fördelningspolitiken behandlas i motion 2455 (vpk). Motionärerna framhåller att det under de senaste åren skett en enastående förmögenhetskoncentration som gynnat stora förmögenhetsägare. Därför krävs "räfst och reduktion" genom en engångsskatt på stora förmögenheter och en höjning av bolagsskatten, reavinstbeskattningen och omsättningsskatten på aktier.

I en särskild motion, *motion 1436*, behandlar vänsterpartiet kommunisterna mer ingående de fördelningspolitiska frågorna. Motionärerna begär att regeringen utformar ett förslag till en "ny rättvis fördelningspolitik". Därvid skall beaktas att skattepolitiken och bidragssystemet måste läggas om, arbetstidsförkortning övervägas och ett förslag till en omfördelning av kapital och förmögenheter genom bl. a. nationaliseringar av banker och försäkringsbolag utarbetas.

I såväl motion 2455 (vpk) som 1436 (vpk) riktas en stark kritik mot den förda fördelningspolitiken. Utskottet vill med anledning av detta anföra följande.

Det är riktigt som framhålls i motionerna att lönsamheten efter regeringsskiftet kraftigt har förbättrats i industrin. Det är nödvändigt att ett högt vinstläge bevaras om vi, efter ett decennium av svag lönsamhet och därav föranledd utslagning av svensk industri, skall kunna befästa vår nu uppnådda konkurrenssituation och därmed expandera den konkurrensutsatta sektorn.

En politik som kräver ett högt vinstläge och samtidigt eftersträvar måttliga löneökningar för att hålla tillbaka kostnadsstegringar inrymmer i sig givetvis en svår fördelningspolitisk konflikt. Men utskottet vill understryka att det just är mot denna bakgrund man skall se införandet av löntagarfonder och den förda fördelningspolitiken. En rad fördelningspolitiska åtgärder har följaktligen vidtagits. Förmögenhetsskatten har höjts i två omgångar, omsättningsskatt på aktier har införts och reavinst- samt vinstbeskattningen har skärpts. Enligt utskottets mening är i nuvarande svåra

situation denna fördelningspolitik väl avvägd. Utskottet avvisar därmed de förslag inom det fördelningspolitiska området som föreslås i här aktuella motioner.

Mot bakgrund av vad som här anförts avstyrker utskottet motion 2455 yrkande 1 (vpk) och motion 1436 (vpk).

Löntagarfonder m. m.

I *partimotionerna 2031* (m), *2088* (fp) och *2524* (c) väcks yrkanden med innebörd att kollektiva löntagarfonder, som infördes enligt förslaget i proposition 1983/84:50, bör avskaffas. Yrkanden med samma innebörd återfinns även i *motionerna 299* av Olle Aulin (m) och *1423* av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp).

I motiveringarna till yrkandena upprepas de invändningar mot införandet av löntagarfonder som framfördes i anslutning till riksdagens behandling av proposition 1983/84:50. Motionärerna framhåller att kollektiva löntagarfonder utgör ett hot mot vårt nuvarande ekonomiska system. Vidare understryks att fonderna innebär att viljan och förmågan till investeringar, risktagande och nyetableringar minskar hos både små och stora företag.

I *motion 1066* av Ingegerd Troedsson m. fl. (m) om återinförande av aktiefondsparandet krävs att vinstdelningsskatten skall slopas fr. o. m. 1985 års taxering.

Vid riksdagens ställningstagande för införandet av löntagarfonder i december 1983 framhöll utskottet (FiU 1983/84:20) bl. a. att fonderna oberoende av kortsiktiga fluktuationer på börsen kommer att förse näringslivet med ett stabilt utbud av riskvilligt kapital, som kan användas i de produktiva och utvecklingsbara delarna av svenskt näringsliv. Utskottet betonade att löntagarfondernas påverkan på ekonomin utgör en viktig förutsättning för en höjning av investeringsnivån, en högre produktionstillväxt och därigenom en tillfredsställande sysselsättningsutveckling för resten av 1980-talet.

Utskottet framhöll även att den kraftiga ökningen av företagens vinster kan utgöra ett hinder för en effektiv stabiliseringspolitik. Stora vinstökningar kan nämligen lätt skapa instabila förhållanden för lönebildningen och påfrestningar på solidariteten mellan olika löntagargrupper. Åtgärder för att göra löntagarna delaktiga i företagens samlade vinster i kombination med ett ökat inflytande i företagen spelar därför, underströk utskottet, en central roll i strävandena att överbrygga motsättningarna och därigenom skapa förutsättningar för en återhållsam kostnadsutveckling.

Utskottet finner ingen anledning att ändra sitt ställningstagande till införandet av löntagarfonder. Utskottet avstyrker motionerna 2031 (m) yrkande 6, 2088 (fp) yrkande 3, 2524 (c) yrkande 3, motion 299 (m), motion 1423 (c, m, fp) samt motion 1066 (m) yrkande 6.

I *motion 1429* av Per Petersson m. fl. (m, fp) föreslås att en *utredning om olika vinstandelssystem* genomförs. Speciellt bör de system uppmärksammas som berör de mindre och medelstora företagen. Syftet med utredningen är att stimulera till frivilliga överenskommelser om införandet av sådana system.

Hur olika former av vinstandelssystem fungerar har belysts i anslutning till debatten om införandet av löntagarfonder. Den senaste kartläggningen av sådana system och hur de fungerar i företagen har redovisats i en rapport från Svenska arbetsgivareföreningen (Resultatlöner, vinstdelning och ägandespridning - 17 praktikfall. SAF november 1983).

Mot denna bakgrund föreligger enligt utskottets mening inte något behov av en utredning med den inriktning som föreslås i motionen. Utskottet avstyrker därför motion 1429.

Lokalisering av löntagarfondskanslier. I *motionerna 520* av Rune Jonsson m. fl. (s), *1427* av Hagar Normark (s) och Roland Brännström (s) samt *motion 1431* av Sven-Gösta Signell m. fl. (s) föreslås en lokalisering av löntagarfondskanslier till Örnsköldsvik, Skellefteå och Skövde.

I proposition 1983/84:50 framhölls att frågan om löntagarfondskansliernas geografiska lokalisering får avgöras av respektive fondstyrelse mot bakgrund av vad som kan bedömas som praktiskt möjligt och i övrigt lämpligt. Det betonades också att det är önskvärt att uppnå en decentraliserad förvaltning.

Utskottet hade vid behandlingen av propositionen inget att erinra mot förslagen i denna del. Några skäl som motiverar utskottet att nu ompröva sin inställning redovisas inte i motionerna. Utskottet avstyrker därför motionerna 520, 1427 och 1431.

Budgetpolitiken

Underskottet i den svenska statsbudgeten har vuxit kraftigt sedan mitten av 1970-talet. Budgetåret 1982/83 uppgick underskottet till 86,6 miljarder kronor. I statsbudgeten för detta år upptogs saldot till 76 miljarder kronor, men det visade sig vara en kraftig underskattning. Flera kända utgiftsökningar hade inte beaktats i budgeten. Under innevarande budgetår väntas enligt finansplanen underskottet minska till ca 84,9 miljarder kronor. Det framlagda budgetförslaget innebär att underskottet kommer att minska ytterligare under budgetåret 1984/85 till ca 80,8 miljarder kronor. Därmed har de tidigare årens utveckling mot ständigt större budgetunderskott brutits.

Den skisserade utvecklingen innebär att underskottet, mätt som andel av BNP, minskar avsevärt och att finanspolitiken får en åtstramande effekt på samhällsekonomin under konjunkturuppgången.

Åtstramningen i regeringens förslag till statsbudget för budgetåret 1984/85 uppnås genom en rad samverkande åtgärder. Delar av detta pro-

gram har riksdagen redan ställt sig bakom i samband med höstens behandling av proposition 1983/84:40. Denna innefattade förslag av tre slag, nämligen inkomstförstärkningar, direkta utgiftsbegränsningar samt åtgärder för att begränsa automatiken i statsutgifternas ökning.

De i det sammanhanget framlagda förslagen till inkomstförstärkningar beräknas för budgetåret 1984/85 totalt inbringa ca 2 miljarder kronor. Till detta kan läggas besparingar på ca 0,8 miljarder kronor som uppnås genom att kostnaderna för inkomstskattereformen begränsas. Utgifterna på statsbudgeten väntas under budgetåret 1984/85 minska med drygt 5 miljarder kronor med anledning av förslagen i proposition 40. I budgetpropositionen läggs nu fram förslag om vissa ytterligare utgiftsbegränsningar.

Åtgärderna för att begränsa utgiftsautomatiken syftar i första hand till att bryta inflationsförväntningarna. De ger emellertid också ett förbättrat budgetsaldo eftersom den tidigare höga inflationstakten förhindras att länkas över till budgetens utgiftssida. Ett inslag av denna art är att man, när 1984 års basbelopp fastställdes, inte räknade upp basbeloppet med devalveringens prishöjande effekt. Utgifterna inom socialförsäkringen kommer därigenom att under budgetåret 1984/85 begränsas med ca 2,9 miljarder kronor.

Ett annat inslag i regeringens budgetförslag är att man genom neddragningar av utgifter på andra områden, och i några fall genom inkomstförstärkningar, har skapat utrymme för vissa angelägna reformer. Sålunda föreslår regeringen en ökad satsning på forskning och åtgärder för industriell förnyelse, en större tilldelning av resurser för att vidmakthålla vägnätet, stärkt stöd till de handikappade samt en ökad satsning på kultur och idrott.

Den strama budgetprövningen har för det stora flertalet myndigheter inneburit att det s.k. huvudförslaget tillämpats, dvs. anslagen har efter uppräkning för pris- och löneökningar reducerats med 2%. För vissa, framför allt mindre myndigheter samt för vissa myndighetsgrupper, har dock modifierade huvudförslag kommit att tillämpas.

Betydande besparingseffekter uppnås också i budgetförslaget genom olika typer av extraordinära åtgärder av främst engångsnatur. Eftersom sådana åtgärder förespråkats och även har kommit till ökad användning under senare år kan det enligt utskottets mening finnas skäl att något uppehålla sig vid denna typ av åtgärder.

De extraordinära budgetförstärkningarna skulle kunna indelas i tre huvudgrupper nämligen

- budgetavlastning,
- kassahållningsåtgärder,
- rena engångsförstärkningar.

De extraordinära besparingarna har det gemensamt att de minskar det kassamässiga underskottet i statsbudgeten. Sett i ett något vidare perspektiv skiljer de sig budgetmässigt och realekonomiskt åt.

En *budgetavlastning* ger en bestående minskning av det statliga budgetunderskottet men omfördelar endast långivningen och leder därmed inte

till någon realekonomisk besparing. I budgetpropositionen föreslås att finansieringen av televerkets investeringar lyfts ut från statsbudgeten till att finansieras på kreditmarknaden. Finansieringen av investeringarna kommer alltjämt att ta samma utrymme på kreditmarknaden, men upplåningen sker i televerkets regi i stället för av riksgäldskontoret. Budgetavlastningar kan i vissa sammanhang vara kreditpolitiskt motiverade. Ur samhällsekonomisk synvinkel och med bortseende från styrningsproblemet är de emellertid närmast att betrakta som en bokföringsteknisk omläggning, vars främsta värde ligger i att budgetunderskottet blir mer rättvisande vid internationella jämförelser. I andra länder är det nämligen inte vanligt att redovisa långivning över statsbudgeten.

Ett annat exempel på en budgetavlastning är regeringens förslag till ändrade former för finansiering av bostadslån (proposition 1983/84:90). Förslaget innebär att den statliga bostadslånegivningen skall föras över från statsbudgeten till kreditmarknaden. Eftersom denna omläggning är avsedd att träda i kraft först den 1 juli 1985 påverkar den emellertid inte det kassamässiga budgetutfallet förrän under budgetåret 1985/86.

Arbetet med att förbättra den statliga *kassahållningen* har bl. a. resulterat i att kredittiden för en rad punktskatter förkortats. Ett annat exempel härpå är den förestående omläggningen av skatteuppbörden som får en engångseffekt på statsbudgeten under 1984/85 eftersom skatt inflyter för mer än tolv månader detta budgetår. Den likviditetsindragning som därvid uppnås är av engångsnatur och leder inte till någon varaktig besparing. Staten gör dock en räntevinst som är av reell och bestående natur.

Den tredje gruppen av extraordinära åtgärder är de *rena engångsförstärkningarna* vilka kan vara av vitt skilda slag. Under senare år har statsbudgeten tillförts engångsförstärkningar genom inleveranser utöver sedvanliga avkastningskrav från affärsverken. Den tillfälliga förmögenhetsskatten vid 1984 års taxering är ett annat exempel på en engångsförstärkning. Åtgärder av detta slag är visserligen av övergående natur men ger en realekonomisk besparingseffekt. Jämsides med besparingsinsatser av mer bestående natur kan således de rena engångsförstärkningarna och kassahållningsåtgärderna rätt tillämpade utgöra ett värdefullt komplement i strävandena att begränsa budgetunderskottet.

Om de extraordinära budgetförstärkningarna läggs till det kassamässiga budgetunderskottet framkommer vad som i propositionen kallas det underliggande budgetunderskottet. Detta återspeglar den långsiktiga underliggande budgetutvecklingen.

Tabell 15. Budgetsaldo för budgetåren 1982/83–1984/85
Miljarder kronor, löpande priser

	1982/83	1983/84	1984/85
Inkomster	191,3	217,6	224,1
Utgifter exkl. räntor	229,7	241,6	239,9
Statsskuldräntor	48,2	60,9	65,0
Kassamässigt budgetsaldo	**−86,6**	**−84,9**	**−80,8**
Extraordinära budgetförstärkningar	+ 5,9	+ 7,7	+11,3
Underliggande budgetsaldo	**−92,5**	**−92,6**	**−92,1**

Utskottet har vid upprepade tillfällen och senast i höstas framhållit att ett oeftergivligt krav måste vara att budgetunderskottet minskar i jämförelse med vad som framkommer i långtidsbudgeten. Utskottet har också krävt att budgetunderskottets andel av BNP måste minska under åren framöver.

Det kassamässiga budgetunderskottet minskar påtagligt i regeringens budgetalternativ, vilket är en markant förbättring i jämförelse med förra årets långtidsbudget. Som framgår av tabellen bibehålls det underliggande budgetsaldot mätt i löpande priser på i stort oförändrad nivå, vilket även det är en klart förbättrad utveckling i jämförelse med långtidsbudgeten. Mätt som andel av BNP väntas budgetunderskottet minska från 14% budgetåret 1982/83 till 11,7% budgetåret 1984/85.

Utskottet övergår nu till att behandla de förslag till *riktlinjer för budgetpolitiken* som har lagts fram i olika partimotioner.

De tre borgerliga partierna anser att regeringens åtstramningsprogram är otillräckligt och förordar var för sig mer långtgående åtgärder för att begränsa budgetunderskottet. Vänsterpartiet kommunisternas budgetalternativ ger enligt den sammanställning som återfinns i motionen ett försämrat budgetsaldo på drygt 3 miljarder kronor.

Utskottet har gjort en översiktlig analys av de besparingsprogram som redovisas i de tre borgerliga partimotionerna. Åtskillnad har därvid gjorts mellan budgetavlastning, engångsförstärkningar och mer varaktiga åtstramningar. Den bedömning som gjorts av yrkade anslagsförändringar är främst av *formell* natur, dvs. bedömningar av om de med hänsyn till formella regler är möjliga att genomföra och hur stora de i så fall beräknas kunna bli. Hänsyn har sålunda inte tagits till om det är *administrativt* möjligt att uppnå de eftersträvade kassamässiga förändringarna av budgetunderskottet under budgetåret 1984/85. Hänsyn har inte heller tagits till de *indirekta* återverkningar som en ytterligare åtstramning av statsfinanserna får i form av ökat behov av arbetsmarknadspolitiska insatser, minskade skatteinkomster osv. I den mån förslag direkt påverkar skatteinkomsterna – såsom t. ex. förslaget om införande av karensdagar i sjukförsäkringen – har skatteeffekten härav beaktats. Diskuterade förslag om ökad satsning på det militära försvaret och finansieringen därav har inte beaktats.

En med dessa begränsningar gjord analys utvisar följande besparingar under budgetåret 1984/85 av de borgerliga partiernas budgetalternativ.

Tabell 16. Besparingar budgetåret 1984/85 av de borgerliga partiernas budgetalternativ
Miljarder kronor

	Motion 2031 (m)	Motion 2524 (c)	Motion 2088 (fp)
Varaktiga inkomstförstärkningar	−6,7	−0,7	−1,1
Varaktiga utgiftsbegränsningar	15,8	3,4	5,5
Minskade statsskuldräntor	0,5	0,2	0,2
Saldo	**9,6**	**2,9**	**4,5**
Engångsförstärkningar	5,3	2,5	1,3–2,3
Saldo	**14,9**	**5,4**	**5,8–6,8**
Tillkommer budgetavlastning	0,5	4,5	–

I *motion 2031* (m) redovisas ett budgetalternativ för 1984/85 som i jämförelse med regeringens innebär att mycket långtgående utgiftsbegränsningar kombineras med betydande skattesänkningar. Enligt motionärerna är ett underliggande budgetsaldo på 92 miljarder kronor, som regeringen redovisar för kommande budgetår, oacceptabelt högt.

De nedskärningar som förordas i motionen berör praktiskt taget samtliga huvudtitlar, dock ej försvarsdepartementets, och inriktas bl. a. på u-landsbiståndet, på sjuk- och föräldraförsäkringen, på vuxenutbildningen, på livsmedelsstödet, på arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska stödformer samt på olika statsbidrag till kommunal verksamhet såsom bidraget till driften av kliniker för psykiskt sjuka.

Budgetförstärkningar på inemot 4 miljarder kronor under budgetåret 1984/85 förutsätts i motionen kunna uppnås genom utförsäljning av statliga bolag och delar av affärsverken.

Motionärernas mycket långtgående krav på besparingar bör enligt utskottets mening ses mot bakgrunden av att regeringens budgetalternativ redan i sig väntas ha en åtstramande effekt på samhällsekonomin motsvarande drygt 2 % av BNP. Att såsom motionärerna förespråkar, i ett sådant läge ytterligare dämpa efterfrågan genom kraftiga budgetnedskärningar, kommer enligt utskottets bedömning och som utskottet redovisat att få mycket långtgående negativa återverkningar på sysselsättning och produktion. En sådan politik tar utskottet bestämt avstånd ifrån. Särskilt utmanande finner utskottet förslagen vara när krav på nedskärningar av denna omfattning kombineras med skattesänkningar som i stor utsträckning gynnar de grupper i samhället som under senare år fått en betydande förmögenhetsökning.

Utskottet ställer sig också avvisande till metoden att genom omfattande utförsäljning av statliga företag förbättra budgetsaldot. Självfallet bör statliga företag kunna avyttras om det i det enskilda fallet bedöms motiverat.

Men sådana affärer bör sättas in i ett näringspolitiskt sammanhang och inte primärt utnyttjas för att uppnå kortsiktiga budgetpolitiska förbättringar. Mot varje sådan kortsiktig förstärkning av budgeten svarar en lika stor minskning av den statliga förmögenheten. Det torde också kunna ifrågasättas om inte en utförsäljning av denna omfattning skulle få avsevärda effekter på näringslivets kapitalförsörjning och kunna leda till betydande kursfall. Det finns därför risk för att den avsedda budgetförstärkningen skulle kunna utebli.

Med det anförda avstyrker utskottet de i motion 2031 (m) uppdragna riktlinjerna för budgetregleringen.

I *motion 2524* (c) anförs att det är anmärkningsvärt att regeringen med årets budgetförslag inte har tillgodosett de krav på budgetåtstramning som riksdagen ställde upp i höstas. Ett minimum är enligt motionärerna att beslut nu fattas om bestående besparingar som för helår ger en varaktig nedskärning av budgetunderskottet med 10 miljarder kronor netto utöver vad regeringen föreslagit. Motionärernas eget budgetalternativ uppges leda till en sådan förstärkning. Det innefattar bl. a. besparingar inom sjukförsäkringen, pensionssystemet och bostadssektorn samt minskade statsbidrag till arbetslöshetskassor och kommunal barnomsorg liksom indragen kommunal beskattningsrätt av juridiska personer. Vidare förordas att skattereduktionen för fackföreningsavgifter slopas. Samtidigt föreslås vissa skattesänkningar, ett återställande av 1 %-målet för u-landsbiståndet och ökad satsning på bl. a. stödet till barnfamiljer. Man föreslår också att bostadslånesystemet och systemet med lokaliseringslån lyfts ut från statsbudgeten samt att statliga företag säljs ut till ett värde motsvarande ca 2 miljarder kronor. Däremot för motionärerna inte nu fram något förslag om att omsättningsskatten på aktiehandel skall tas bort eller att skattesparandet skall återinföras.

Av utskottets tidigare lämnade redogörelse framgår att regeringens budgetförslag innebär att budgetunderskottet mätt som andel av BNP väntas minska med 2,3 procentenheter mellan budgetåren 1982/83 och 1984/85, vilket jämfört med förra årets långtidsbudget är en markant förbättring. Även om problemet med det stora underskottet i statsfinanserna alltjämt kvarstår, kan utskottet inte finna annat än att budgetförslaget därmed väl tillgodoser de båda krav som utskottet tidigare har ställt på budgetpolitiken.

De besparingar som motionärerna tillgodoräknar sig i sitt budgetalternativ är enligt utskottets beräkningar kraftigt överdrivna. Den varaktiga nettoeffekten av budgetalternativet anges av motionärerna själva till 6,9 miljarder kronor för budgetåret 1984/85. Enligt utskottets bedömning av förslaget inskränker sig emellertid den varaktiga besparingen till 2,9 miljarder kronor detta budgetår. Beaktas även motionärernas förslag om s. k. privata investeringskonton reduceras beloppet ytterligare. Det skattebort-

fall som skulle bli följden av ett införande av sådana konton skulle sannolikt förta hela besparingseffekten. Detta har motionärerna inte tagit hänsyn till.

Av motionärernas förslag utgör ca 4,5 miljarder en budgetavlastning som enligt vad utskottet redovisat tidigare visserligen ger ett minskat budgetsaldo men inte åstadkommer några reala förändringar i ekonomin på t. ex. produktion, sysselsättning eller resursfördelning.

Motionärerna kritiserar den förda sysselsättningspolitiken och framhåller att deras egen politik för fler jobb bl. a. innebär en förstärkt näringspolitik och en utbyggd regionalpolitik. Satsningen på regionalpolitik inskränker sig emellertid till en mer begränsad omfördelning av medelsramarna för vissa regionalpolitiska stödformer, medan tonvikten på näringspolitiken läggs på småföretagsamhet som skall främjas genom bl. a. sänkt sjukförsäkringsavgift, avbyråkratisering och minskad beskattning av arbetande kapital. Samtidigt förordas en nedskärning av anslaget till sysselsättningsskapande åtgärder.

En samlad bedömning av effekterna av motionärernas förslag leder utskottet till slutsatsen att det finns en betydande skillnad mellan vad motionärerna anger att man uppnår med sin politik och vad man faktiskt föreslår. Utskottet kan för sin del inte hysa tilltro till en sådan politik. Utskottet avstyrker därför de riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motion 2524 (c) yrkande 2.

I *motion 2088* (fp) redovisas ett budgetalternativ som i vissa avseenden överensstämmer med förslagen i motion 2524 (c). Liksom i denna motion förordas sålunda i motion 2088 (fp) slopad skattereduktion för fackföreningsavgifter samt besparingar inom sjukförsäkringen, pensionssystemet och statsbidragssystemet för arbetslöshetskassor. Dessutom avvisas i motion 2088 (fp) helt det s. k. ROT-programmet och den föreslagna höjningen av bostadsbidragen. Man föreslår också att kvarvarande livsmedelssubventioner på mjölk slopas samt att besparingar görs i fråga om räntebidrag, hyresrabatter och statsbidrag till kommuner. Besparingarna kombineras med ökade satsningar inom bl. a. familjepolitiken och biståndsområdet. Dessutom föreslås förändringar av inkomstskatten samt slopad tillfällig förmögenhetsskatt, slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital i mindre företag och slopad omsättningsskatt på aktiehandel. Motionärerna upprepar emellertid inte sina tidigare krav på att återinföra skattesparandet. I motionen föreslås vidare börsintroduktion och utförsäljning av vissa statliga företag, vilket beräknas kunna inbringa mellan 1 och 2 miljarder kronor.

I motion 2088 (fp) görs inte någon uppskattning av de olika budgetförslagens effekter under budgetåret 1984/85. Motionärerna utgår från att ungefär hälften av de beräknade helårseffekterna infaller under nästa budgetår. Enligt utskottets beräkningar uppgår den varaktiga besparingseffekten till

4,5 miljarder kronor och engångsförstärkningarna till ca 2 miljarder. Några budgetavlastningar har inte föreslagits av motionärerna.

De argument som kan anföras mot centerpartiets budgetalternativ gäller i allt väsentligt också folkpartiets förslag. Vad gäller de förslag som endast framförs i motion 2088 (fp) har utskottet i det föregående pekat på de prishöjande moment som ligger i bl. a. slopandet av livsmedelssubventionerna. Motionärernas budgetalternativ inrymmer också vissa fördelningspolitiskt tvivelaktiga inslag. Så t. ex. föreslås en i och för sig positiv satsning på barnfamiljer som skall finansieras genom slopat förvärvsavdrag och slopad skattereduktion för äkta make. De två mest betydande finansieringskällorna är emellertid dels slopade mjölksubventioner – ett stöd med utpräglad inriktning på barnfamiljer – dels höjd inkomstskatt i de lägsta inkomstskikten. Dessa åtgärder skall enligt utskottets mening ses mot bakgrunden av att motionärerna samtidigt avvisar höjningen av bostadsbidragen – vilket ensidigt drabbar barnfamiljer med låga inkomster – och dessutom förespråkar fortsatta kraftiga sänkningar av inkomstskatten för dem med höga inkomster.

Utskottet kan inte tillstyrka vad som anförs i motion 2088 (fp) yrkande 2 om riktlinjer för budgetregleringen.

I *motion 2455* (vpk) redovisas ett budgetalternativ vars tyngdpunkt ligger i en skärpt beskattning av aktier och stora förmögenheter. Tillsammans med höjda arbetsgivaravgifter och minskade försvarsanslag förutsätts intäkterna härav kunna finansiera bl. a. en ökad satsning på barnfamiljer och pensionärer liksom sysselsättningsskapande åtgärder inom den offentliga sektorn. Motionärerna föreslår också att mervärdeskatten på mat delvis slopas samt att en särskild skatterabatt införs för låg- och mellaninkomsttagare. De samlade åtgärderna väntas enligt motionärerna leda till att budgetunderskottet ökar med drygt 3 miljarder kronor.

En sådan försämring av statsfinanserna kan enligt utskottets mening inte godtas. Därtill kommer att motionärerna kraftigt har överskattat effekterna av en skärpt beskattning av förmögenheter och aktiehandel. För det första kommer flera av de skattehöjningar som motionärerna förespråkar inte att ge något tillskott på statsbudgeten förrän tidigast under budgetåret 1985/86. För det andra kommer den inkomstförbättring som därvid uppkommer att vara väsentligt lägre än vad som anges i motionen. Det är t. ex. helt orealistiskt att, som motionärerna gör i sina beräkningar, utgå ifrån att en höjning av omsättningsskatten från 1 till 10% inte skulle få någon dämpande effekt på handeln med aktier. Det samlade resultatet av detta budgetalternativ blir sålunda att budgetsaldot försämras väsentligt. Utskottet avvisar därför den inriktning av budgetpolitiken som föreslås i motion 2455 (vpk) yrkande 2.

Sammanfattningsvis gör utskottet den bedömningen att även om en statsfinansiell stabilisering uppnåtts och utvecklingen mot ständigt ökade

budgetunderskott nu brutits kvarstår behovet av att föra en stram budgetpolitik med oförändrad styrka. Budgetunderskottet, mätt som andel av BNP, måste med nödvändighet successivt minska under åren framöver om sparandet i den svenska ekonomin skall kunna återställas till en nivå som är förenlig med samhällsekonomisk balans och sund ekonomisk tillväxt. Detta förutsätter en väl avvägd politik i vilken åtgärder för att främja tillväxten i ekonomin förenas med fortsatta besparingsinsatser, framför allt i form av direkta utgiftsnedskärningar men också genom höjningar av vissa skatter och fortsatta rationaliseringsinsatser inom den offentliga verksamheten.

Att såsom förespråkats i flera motioner ensidigt inrikta sig på en mycket långtgående åtstramningspolitik för att snabbt begränsa budgetunderskottet får enligt utskottets mening sådana negativa återverkningar på efterfrågan i samhället att produktionen hämmas och arbetslösheten ökar. Vi hamnar då i en ond cirkel i vilken budgetunderskottet riskerar att drivas upp av minskade skatteinkomster och behovet av ökade arbetsmarknadspolitiska insatser. Vi bör därför sträva efter att nå finansiell balans genom att kombinera en återgång till fullt kapacitetsutnyttjande med årliga successiva budgetförstärkningar.

I *motion 2088* (fp) yrkande 4 begärs en allmän *översyn av finansieringsformerna för socialförsäkringssystemen*. Motionärerna anser att den aviserade utredningen angående formerna för värdesäkring av pensionerna bör utvidgas till en allmän översyn av finansieringsformerna för fler försäkringssystem. En viktig utgångspunkt bör därvid vara att sambandet mellan individens inkomst och förmån stärks, vilket bör gälla t. ex. sjukförsäkringssystemet och arbetslöshetsförsäkringssystemet.

Utskottet får för sin del anföra följande. Stora delar av socialförsäkringssystemen är finansierade med arbetsgivaravgifter. Egenavgifterna svarar för en mycket liten del. Utvecklingen de senaste tio-femton åren har inneburit att de försäkrades egna avgifter successivt ersatts av arbetsgivaravgifter. Vissa administrativa fördelar har därmed vunnits. Utskottet vill dock inte utesluta att finansieringsformerna inom olika försäkringssystem kan komma att behöva ses över. Framför allt har de statsfinansiella förutsättningarna kraftigt förändrats sedan försäkringssystemen introducerades. Utskottet ser emellertid inte någon anledning att nu ta något särskilt initiativ i frågan.

Med det anförda avstyrks motion 2088 (fp) yrkande 4.

I *motion 2088* (fp) yrkande 6 begärs att regeringen skall ges i uppdrag att utarbeta förslag i fråga om *avgiftssättning av offentliga tjänster*. Enligt motionärerna är det nödvändigt att kostnaderna för att tillhandahålla offentliga tjänster i ökad utsträckning bärs av dem som nyttjar tjänsterna. I många fall är det annars svårt att veta om medborgarna verkligen värderar

tjänsterna lika högt som den resursåtgång som krävs för att producera dem.

Utskottet anser att olika former av avgiftsbelagd verksamhet kontinuerligt bör ses över och att avgifterna bör anpassas till kostnadsnivån. Myndigheter med avgiftsbelagd verksamhet skall varje år samråda med riksrevisionsverket om avgiftsnivån. Även beträffande principen för avgiftssättning och kalkylering skall samråd äga rum med riksrevisionsverket. Verket har också ansvar för att föreslå utvidgad avgiftsfinansiering.

Kraven på en ökad avgiftsfinansiering har också skärpts. I de budgetpolitiska riktlinjer som antagits av riksdagen för innevarande budgetår har betonats vikten av att myndigheterna mer aktivt bevakar möjligheterna till inkomstförstärkningar via taxor och avgifter och även överväger att avgiftsbelägga tjänster och varor som nu inte är avgiftsbelagda. Något initiativ från riksdagens sida i denna fråga anser utskottet inte vara nödvändigt och avstyrker därmed motion 2088 (fp) yrkande 6.

Kredit- och statsskuldpolitiken

Finansieringen av budgetunderskottet utgör det dominerande inslaget på den svenska kreditmarknaden. Budgetunderskottets tillväxt och storlek har framtvingat nya former för den statliga upplåningen samtidigt som hela kreditmarknadens funktionssätt förändrats. Statsskuldväxlar med relativt kort löptid introducerades för något år sedan och riksobligationer med upp till sju års löptid har nyligen införts. Dessa båda låneformer som riktas främst till företagen har varit mycket framgångsrika. De sparformer som huvudsakligen riktat sig mot hushållen, premieobligationer och sparobligationer, har också mött ett stort intresse. Efterfrågan på premieobligationer har efter några svaga år ökat på nytt. Det nya allemanssparandet väntas innebära att hushållens sparande kanaliseras i ökad utsträckning till att finansiera budgetunderskottet.

Flera av de sedan länge använda formerna för reglering av kreditmarknaden har genom statsupplåningens storlek kommit att fungera på ett mindre effektivt sätt. Så t. ex. avskaffades systemet med likviditetskvoter under 1983.

I finansplanen för 1984 anges, som tidigare redovisats, ett inflationsmål för utvecklingen under 1984. För att åstadkomma en likviditetsutveckling som är förenlig med detta mål måste penningmängdens tillväxt dämpas ytterligare. Den genomsnittliga tillväxten var år 1982 13,5 % och ca 9 % år 1983. Den sjönk under loppet av året och var i december 1983 nere i ca 8 %. I finansplanen anges att kreditpolitiken 1984 bör ges en utformning som innebär att likviditetsutvecklingen begränsas till 5–6 %. Riksbanken har angett att bankernas utlåning i svenska kronor exkl. bostadsbyggnadskrediter inte får överstiga genomsnittet för år 1981 med mer än 20 %. För att ytterligare begränsa likviditetsutvecklingen måste statens upplåningsbehov 1984 i allt väsentligt tillgodoses utanför banksektorn.

Tabell 17. Finansiering av budgetunderskottet 1982–1984

	1982	1983	1984[1]
Banksektorn	10	3	5
därav riksbanken	8	−15	
bankerna	2	18	
Upplåning utanför bankerna	52	54	62- 67
därav kapitalmarknadsinst.	18	21	25
allmänheten	34	33	37–42
Summa inom landet	**62**	**57**	**67–72**
Utlandet	20	26	10–15
(dito till transaktionsvärde)	18	19	7–10
Total upplåning	**82**	**83**	**82**

[1] Prognos enligt finansplanen

Källor: Riksbanken, finansplanen

Upplåningen i form av statsskuldväxlar och riksobligationer främst från företag beräknas under 1984 uppgå till netto 30–35 miljarder kronor. Allemanssparandet beräknas bidra med 3–5 miljarder kronor under 1984.

Den statliga utlandsupplåningen var stor även 1983, 26 miljarder kronor, trots att bytesbalansunderskottet minskade kraftigt från 22,5 miljarder kronor 1982 till 6,2 miljarder kronor 1983. Samtidigt försämrades den privata kapitalbalansen kraftigt. Från ett överskott på 5,6 miljarder kronor 1982 vände den till ett underskott på 7,4 miljarder kronor enligt det preliminära utfallet för 1983. Den svaga investeringsaktiviteten 1983, den goda likviditeten och lönsamheten i de svenska företagen gjorde att behovet att låna kapital utomlands var mycket litet. Därtill kommer att osäkerheten om valutakursutvecklingen gjort företagen obenägna att ta upp nya lån utomlands. F. n. gäller att lånen måste löpa på minst fem år. Företagen försöker, för att minska de kraftigt ökade lånekostnaderna, amortera tillbaka lånen så snart som möjligt. För att motverka att dessa nettoamorteringar leder till att valutareserven minskar har staten lånat upp motsvarande medel. Man har också fyllt på valutareserven för att hålla den ungefär realt oförändrad, dvs. räknat som andel av utrikeshandeln. En annan faktor som inneburit att den statliga upplåningen uttryckt i svenska kronor ökat 1983 är att lånen varit bokförda till valutakursvärdet vid upplåningstillfället. När lånen lösts in har de värderats till aktuell valutakurs, vilket innebär att kursförlusten realiserats. Under 1983 uppgick dessa realiserade kursförluster till 7 miljarder. Totalt uppgick den statliga nettoupplåningen utomlands till 26 miljarder kronor år 1983.

I *motion 2031* (m) uppmärksammas särskilt den statliga utlandsupplåningen. Motionärerna anser att den farligaste delen av statsskulden är den som är placerad utomlands. Sverige har genom sin goda kreditvärdighet, i synnerhet i jämförelse med de av skuldkrisen drabbade låntagarländerna, fått nästan alltför lätt att låna utomlands. Det är ofrånkomligt, framhåller motionärerna, att en stor utlandsskuld avsevärt begränsar vår ekonomisk-

politiska handlingsfrihet. Motionärerna ställer sig därför tveksamma till att Sverige fortsätter att låna utomlands i stor utsträckning. Framför allt vänder man sig mot att staten också tagit på sig att finansiera underskottet i den privata kapitalbalansen i sin strävan att inte låta utflödet påverka valutareserven.

Utskottet anser att motionärerna genom sitt sätt att se på den totala statliga utlandsupplåningen gör sig skyldiga till en felsyn. Sverige ökar inte sin totala nettoskuld till utlandet med mera än som motsvarar bytesbalansunderskottet. Vad gäller den statliga upplåningen för att kompensera det valutautflöde som de privata företagens kapitaltransaktioner leder till och för att bygga upp valutareserven bör det noteras att dessa förändringar skuldmässigt inte påverkar landets nettoställning gentemot utlandet. Den innebär endast att fördelningen av landets totala utlandsskuld/tillgångar mellan staten och företagen förändras. Denna upplåning är således av annan karaktär än den som görs för att motverka bytesbalansunderskottet, som innebär att Sveriges totala skuldsättning ökar. Motionärernas påståenden om att Sverige utsätts för en ökad riskexponering genom statens agerande i omsorgen om valutareserven kan utskottet således inte instämma i.

Detta innebär inte att åtgärder för att förbättra den privata kapitalbalansen är obehövliga, men det kan kräva en sänkning av den internationella räntenivån eller en höjning av den svenska nivån för att de svenska företagen skall upphöra att bli nettoexportörer av kapital. Det är också möjligt att villkoren för företagens utlandsupplåning skulle behöva ses över för att få en ändring av kapitalströmmarna till stånd.

Motionärerna anser vidare att det är en brist i bokföringen av den utländska statsskulden att kursförluster/kursvinster framkommer först i samband med att utlandslånen omsätts. Sedan något år tillbaka redovisas i riksgäldskontorets veckovisa rapporter den utländska statsskuldens storlek värderad enligt valutakursen såväl vid upplåningstillfället som vid rapporteringstillfället. Det senare värdet anges i en särskild not. Skillnaden utgör den totala kursförlusten/kursvinsten. Det är således fullt möjligt att beräkna effekterna av valutakursförändringar mellan olika tidpunkter. Utskottet delar sålunda motionärernas uppfattning att det från många synpunkter vore önskvärt att redovisningen av statens utlandsskuld sker till löpande växelkurser. Därigenom skulle valutakursförlusterna/vinsterna periodiseras till rätt period och inte framstå som en kostnad vid inlösentillfället. Enligt vad utskottet har erfarit har riksgäldskontoret inlett ett arbete tillsammans med riksrevisionsverket (RRV) för att komplettera den nuvarande kassamässiga redovisningen.

I motion 2031 (m) anförs vidare att kredit- och valutapolitiken bör utvecklas i liberaliserande riktning. Bl. a. bör enligt motionärernas mening några ytterligare emissioner av statsobligationer till konstlat låg ränta inte äga rum. Den kreditpolitiska utredningens förslag bör genomföras snarast möjligt, anförs i motionen.

Som utskottet anfört har kredit- och penningpolitiken genomgått stora förändringar. Nya upplåningsformer har introducerats och en avreglering av marknaderna har skett. Så har t. ex. likviditetskraven avskaffats, emissionskontrollen mjukats upp och ränteregleringen för bankerna ersatts av en rekommendation. Införandet av riksobligationer innebar att den korta upplåningen till marknadsanpassad ränta kompletterades med en långsiktig upplåningsform, som också sker till marknadens villkor. Därmed var det möjligt att binda en stor del av den likviditet som fanns utanför bank- och försäkringssektorn. Det kommer att finnas ett stort behov att fortsätta att låna mycket stora belopp på detta sätt. Det innebär emellertid inte att den prioriterade upplåningen kommer att upphöra.

Frågan om att pröva ändringar i den kreditpolitiska lagstiftningen bör, som utskottet anförde hösten 1983 i anslutning till att denna lagstiftning förlängdes, anstå till dess valutakommittén avslutat sitt arbete. Med det anförda avstyrker utskottet yrkande 3 i motion 2031 (m).

I *motion 2455* (vpk) anförs att det såväl för statsfinanserna som för den allmänna ekonomiska utvecklingen är befogat med *en kraftig räntesänkning*. Enligt motionärernas mening bör den inte understiga 2 procentenheter.

Som framgått av vad utskottet anfört skulle en lägre räntenivå i Sverige än i omvärlden innebära ökade risker för ett valutautflöde och försvåra möjligheterna att förbättra den privata kapitalbalansen. Utsikterna att kunna sänka räntenivån i Sverige är således med nuvarande underskott i bytesbalansen i hög grad beroende av den internationella ränteutvecklingen. Om vi lyckas få ned inflationen och bibehålla vår konkurrenskraft finns förutsättningar för ytterligare förbättring av vår bytesbalans. Därigenom skulle vi göra oss mindre beroende av den internationella räntenivån. Det ankommer på riksbanksfullmäktige att besluta om ändringar i räntenivån. Utskottet avstyrker med det anförda motion 2455 (vpk) yrkande 3.

Konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken

I *motion 370* av Gunnar Biörck i Värmdö (m) yrkas att riksdagen överväger möjligheten att införa konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken speciellt betingade av ansvaret gentemot kommande generationer.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat yrkanden med liknande innebörd av samma motionär. Utskottet har i dessa sammanhang diskuterat och redovisat sin syn på bl. a. formerna för balansering av statsbudgeten och för finansiering av statens utgifter. Någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionerna har inte utskottet ansett erfordras.

Enligt svensk demokratisk praxis är riksdagen suverän att fatta beslut om den ekonomiska politiken. Motionärens förslag skulle innebära en

allvarlig begränsning av riksdagens ekonomisk-politiska handlingsfrihet. Det är enligt utskottet viktigt att framhålla att den ekonomiska verkligheten inte utan vidare låter sig påverkas av konstitutionella begränsningar. Sådana restriktioner skulle i vissa situationer kunna innebära en allvarlig hämsko på riksdagens möjligheter att styra den ekonomiska utvecklingen. Utskottet avstyrker mot denna bakgrund att konstitutionella begränsningar införs. Motion 370 (m) yrkande 5 avstyrks därför.

Den kommunala ekonomin

De bedömningar som kan göras för den kommunala sektorn år1984 tyder på att det finansiella sparandet blir ungefär detsamma som under år 1983. Det är en väsentligt ljusare bild än som förutsågs för ett år sedan. Den främsta orsaken till förbättringen ligger i att kostnadsutvecklingen nu antas bli väsentligt långsammare. Den genomsnittliga kommunala utdebiteringshöjningen år 1984 blev endast 19 öre. Den kommunala konsumtionen förutses öka med 1,8% år 1984. Det väntas leda till en sysselsättningsökning med 15000 personer.

De kalkyler som gjorts av den särskilda arbetsgruppen om kommunernas ekonomi (KEA) för år 1985 visar att om pris- och lönekostnaderna kan hållas nere kommer den finansiella situationen att stabiliseras. Därigenom skapas också möjligheter till en viss kommunal volymökning och sysselsättningsökning.

Regeringen avser att senare i vår efter överläggningar med kommunerna och landstingen lägga fram en proposition om de kommunalekonomiska frågorna. I budgetpropositionen anmäls att utgångspunkten för denna är att det statsfinansiella läget inte medger något utrymme för ökade transfereringar till kommunerna år 1985. De automatiska ökningarna av statsbidragen måste begränsas ytterligare och den kommunala taxeringen av juridiska personer kommer att upphöra. Hur detta bortfall skall kompenseras kommer att redovisas i den särskilda propositionen.

I *motion 2031* (m) anförs att det i ett läge med stort underskott inom den offentliga sektorn är helt oacceptabelt med en volymexpansion på det kommunala området. Ett mål innebärande noll-tillväxt bör eftersträvas för den kommunala konsumtionen år 1985. Vidare bör ett kommunalt skattestopp införas. Skatteunderlaget från juridiska personer bör i sin helhet tillföras staten. Därutöver föreslås att statsbidrag till kommunsektorn minskas med drygt 5,5 miljarder kronor för 1985. För de kommuner som hamnar i ett särskilt utsatt finansiellt läge föreslås att 1 miljard kronor avsätts som särskilt stöd. De sammanlagda finansiella effekterna för kommunsektorn blir en indragning av inkomster med ca 7 miljarder kronor.

Minskningen av statsbidragen föreslås ske genom ett borttagande av statsbidragen till driften av kliniker för psykiskt sjuka, till driften av särskolor, till färdtjänst och till ersättning för lokal och regional kollektiv-

trafik. Enligt motionärerna skulle minskningen av statsbidragen för dessa ändamål inte behöva drabba just dessa verksamheter.

En minskning av kommunernas inkomster med 7 miljarder kronor motsvarar ca 4% av den kommunala konsumtionen eller en höjning av den kommunala medelutdebiteringen med ca 1:75 kr. Eftersom motionärerna föreslår att ett skattestopp införs, återstår inte något annat än att minska den kommunala verksamheten. Motionärernas uppfattning att den verksamhet de berörda bidragen är avsedda för inte skulle drabbas kan utskottet inte dela. Det faktum att dessa bidrag berörs kommer att tolkas som en prioritering från statsmakternas sida. Det skulle främst drabba handikappade, pensionärer och psykiskt sjuka. Därtill kommer att den kommunala sysselsättningen skulle minska kraftigt, vilket skulle leda till ökad arbetslöshet. Utskottet anser därför att riksdagen inte bör godkänna vad som anförs i motion 2031 (m) yrkande 4.

I *motion 2088* (fp) föreslås att statsbidragen till kommunerna successivt omvandlas till ett inomkommunalt utjämningssystem, som finansieras med en avgift på det kommunala skatteunderlaget. För år 1985 föreslås en avgift som skulle minska behovet av statligt stöd med 4,5 miljarder kronor. Även om denna besparing är något mindre än den som föreslås i motion 2031 (m) torde effekten likväl bli att den kommunala verksamheten minskar med följd att den kommunala sysselsättningen skulle bli lägre. Till en del skulle kanske åtgärderna leda till höjda kommunalskatter med ökat skattetryck och minskade realinkomster för hushållen som följd. Utskottet ser för sin del inte någon fördel med en politik som endast innebär att de statsfinansiella problemen lyfts över till den kommunala sektorn. Utskottet avstyrker mot den bakgrunden vad som anförs i motion 2088 (fp) yrkande 5 om regelförändringar i statsbidragen.

I *motion 2524* (c) föreslås att den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer skall tas bort. Därutöver föreslås att de specialdestinerade bidragen successivt omvandlas till skatteutjämningsbidrag.

Utskottet kan i likhet med motionärerna och vad som aviseras i propositionen godta att det kommunala skatteunderlaget för juridiska personer helt tillgodoräknas staten. Enligt utskottets bedömning torde det vara nödvändigt att större delen av det skattebortfall som kommunerna kommer att få vidkännas kompenseras i någon form. I annat fall skulle kommunerna tvingas att höja skatterna eller minska verksamheten på ett sätt som skulle innebära ytterligare påfrestningar på sysselsättningen. Det kan utskottet inte acceptera.

Utskottet avstyrker med det anförda vad som anförs i motion 2524 (c) yrkande 4.

Övriga frågor

Frisläppande av investeringsreserver

I *motion 1420* av Lars Ahlström m. fl. (m, c, fp) och *motion 1467* av Stig Josefson (c) och Ingemar Hallenius (c) begärs att de allmänna investeringsreserverna frisläpps beträffande bokslut som ligger till grund för 1984 års taxering samt att frisläppen av investeringsreserverna i fortsättningen sker i samma omfattning som gäller för investeringsfonderna.

Enligt utskottets mening finns det skäl att i jämförelse med investeringsfonderna vara mer restriktiv med frisläppen av investeringsreserverna. Reserverna är insatta på räntebärande bankkonton medan motsvarande konton för investeringsfonderna är räntelösa. Reserverna är vidare till skillnad mot fonderna generellt fria efter tre år från bokslutsdagen. Efter denna tid kan reserverna användas för investeringar utan tillstånd.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motion 1420 och motion 1467.

Affärsverkens finansiering

De av *televerkets* investeringar som inte är helt styrda av marknaden har hittills varit föremål för riksdagens årliga prövning. Dessa investeringar uppgår till 1,8 miljarder kronor för budgetåret 1983/84, medan verkets totala investeringar är ca 4,6 miljarder kronor. Budgeteringen av investeringsanslagen till televerket på statsbudgeten har under senare år motsvarats av avskrivningarna. Det innebär att någon belastning i princip inte uppkommit på statsbudgeten.

I budgetpropositionen föreslås att televerkskoncernen ges möjligheter att ta upp lån på den allmänna kreditmarknaden för att finansiera sina investeringar. Därigenom ges, enligt föredragande statsrådet, televerkskoncernen mer rationella finansieringsförutsättningar. Det leder till att televerkets finansiella kostnader minskas. Televerket och dess dotterbolag bör ges det avgörande inflytandet över koncernens finansieringsverksamhet och kontakterna med kreditgivare. En särskild finansfunktion föreslås bli inrättad för dessa uppgifter. För samordning av denna upplåning med riksgäldskontorets upplåning föreslås att en särskild arbetsgrupp inrättas. När gruppen avslutat sitt arbete bör det enligt föredraganden ankomma på regeringen att besluta om de praktiska arrangemangen kring låneverksamheten och lämna en redovisning av resultaten till riksdagen.

Avsikten är att investeringar i telenätet inkl. lokallinjenätet i första hand finansieras av televerket i den utsträckning som svarar mot avskrivningar beräknade på anläggningstillgångarnas återanskaffningsvärden. Resterande finansieringsbehov föreslås televerket få täcka med ytterligare självfinansiering eller lån på den allmänna kreditmarknaden.

Även televerkets behov av rörelsemedel föreslås bli tillgodosett genom lån på den allmänna kreditmarknaden. Det tillgodoses i dag genom att televerket utnyttjar en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Genom att denna

inte utnyttjas i framtiden minskar riksgäldskontorets lånebehov med drygt 2 miljarder kronor. Därmed avlastas budgeten med detta belopp.

Riksdagen kommer i framtiden, om förslagen genomförs, inte att ta ställning till någon anslagsframställning från televerket. I stället föreslås att riksdagen varje år prövar en rullande treårig investeringsplan. Enligt föredraganden bör statsmakternas inflytande över investeringsverksamhetens inriktning och omfattning samt tidsmässiga fördelning bestå. Vissa viktigare investeringar som rör utvecklingen av koncernen bör därför enligt föredraganden inte få avgöras av televerket självt. Dessa frågor underställs f. n. riksdagen. Enligt förslaget bör regeringen få ett bemyndigande att avgöra dessa frågor. En förutsättning härför är att besluten inte innebär en ökad belastning på statsbudgeten. Däremot bör liksom hittills frågor om överföring av verksamhet från verksform till bolagsform underställas riksdagen.

Genom en uppvärdering av televerkets fastigheter med 1 760 milj. kr. bildas nytt statskapital för televerket. Genom att statens krav på överskott baseras på detta statskapital beräknas de inlevererade medlen till statsbudgeten öka med närmare 300 milj. kr. årligen.

I *motionerna 2360, 2497, 2510,* samtliga väckta av Rolf Clarkson m. fl. (m) och *2492* (fp) samt den till trafikutskottet remitterade *motionen 414* (c), som alla behandlar televerket och affärsverkens finansiering, riktas inga invändningar mot att behovet av televerkets investerings- och rörelsemedel tillgodoses på privata kreditmarknaden.

I *motion 2444* (vpk) yrkande 1 och *motion 2457* (vpk) yrkas avslag på regeringens förslag att riksdagen skall ge regeringen bemyndigande att för televerkets verksamhet ta upp lån på den allmänna kreditmarknaden. Motionärerna anser att förslaget är en kortsiktig improvisation som leder till att det privata kreditväsendet gynnas. Enligt motionärernas mening bör riksgäldskontoret liksom hittills göra en samlad upplåning för att undvika konkurrens mellan olika verk.

Utskottet anser att starka skäl talar för att televerket medges att få finansiera sina investeringar och sitt behov av rörelsemedel på den allmänna kreditmarknaden. Därigenom ges verket möjlighet att sänka sina finansiella kostnader och få en rationell hantering av finansieringsfrågorna. Det stora investeringsbehovet och den snabba tekniska utvecklingen innebär skärpta krav på en smidig finansieringsform. Utskottet anser emellertid, i likhet med föredragande statsrådet, att samarbetet mellan televerkskoncernens föreslagna centrala finanssektion och riksgäldskontoret när det gäller upplåningen på kreditmarknaden bör ägnas särskild uppmärksamhet. Det gäller särskilt om behov skulle uppkomma för televerket att låna på utlandsmarknaden. Det är enligt utskottets uppfattning mycket viktigt att upplåningsverksamheten i utlandet för svenska statens räkning samordnas. Det är därför naturligt att riksgäldskontoret med sin erfarenhet

och kompetens samordnar dessa frågor. Utskottet ser det som naturligt att frågorna om utlandsupplåning liksom övriga samordningsfrågor behandlas av den arbetsgrupp departementschefen avser att tillsätta. Klarhet bör därvid också skapas om avgränsningen i upplåningen mellan televerket å ena sidan och dess dotterbolag å den andra liksom vilken typ av verksamhet som de skall finansiera. Beträffande den säkerhet som lämnas för bolagens upplåning gäller f. n. att televerket ställer ut en särskild kreditgaranti. Regeringen begär i propositionen ett öppet bemyndigande att få fastställa garantiramens storlek. Utskottets principiella inställning är att storleken på garantiramar på samma sätt som för utgiftsanslag skall fastställas av riksdagen. Utskottet ser inte något skäl att frångå denna princip. Ingenting hindrar att regeringen i ett senare skede, när behov uppkommer, anger hur stor del av en av riksdagen beviljad kreditram som skall kunna utnyttjas av televerket. Det ankommer på trafikutskottet att närmare behandla och ta ställning till denna fråga.

Den föreslagna arbetsgruppens resultat och regeringens överväganden med anledning härav bör som utskottet ser det redovisas för riksdagen. Förslag bör föreläggas riksdagen för ställningstagande om hur arbetet bör bedrivas framöver. Detta bör ges regeringen till känna.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2444 (vpk) yrkande 1 och 2457 (vpk) och tillstyrker förslaget att regeringen ges bemyndigande att för televerkets verksamhet ta upp lån på den allmänna kreditmarknaden.

I motion 414 (c) sägs att affärsverkens monopolställning kräver att statsmakterna kan utöva effektivt inflytande över alla större investeringar. Motionärerna betvivlar att riksdagen, genom att ta ställning till allmänt formulerade målsättningar i de rullande treårsplanerna, kommer att få något verkligt inflytande över televerkets verksamhetsinriktning. Motionärerna föreslår att större investeringsbeslut liksom tidigare underställs riksdag och regering. Motionärernas yrkanden om avslag på propositionen i dessa delar kommer att behandlas av trafikutskottet.

I *motion 2360* redovisas en i princip motsatt uppfattning om hur televerkets investeringar skall beslutas och styras. Motionärerna anför att affärsverkens kommersiella verksamhet bör byta företagsform och ombildas till bolag. Därigenom skulle styrelsen få det direkta ansvaret för investeringarna och deras finansiering. Det innebär att affärsverken i sin nya verksamhetsform skulle kunna utnyttja aktiebolagsformens förmånliga regler för avskrivningar, värdering av tillgångar och skattefria avsättningar till reserver och fonder. Kraven på styrelserna skulle skärpas. För verkens myndighetsutövande verksamhet bör en särskild myndighet skapas. Vidare yrkas att ett antal av affärsverkens dotterbolag säljs.

I *motion 2497* anger samma motionärer att försäljningen av affärsverkens dotterbolag skulle inbringa 300 milj. kr. budgetåret 1984/85. Det bör

dessutom vara möjligt för affärsverken, anser motionärerna, att höja sina avgifter med 200 milj. kr. samma år. Vidare skulle, enligt motionärerna, vissa cash management-åtgärder kunna vidtas som innebär att statskassan förstärks med 100 milj. kr.

I *motion 2510* yrkas att särskilda finansieringsbolag bildas för luftfartsverket och för SJ:s kommersiella investeringar.

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 414 (c) att statsmakterna bör kunna utöva ett effektivt inflytande över alla större investeringar. En utveckling som innebar att affärsverken ombildas till aktiebolag skulle, som anförs i motionerna 2510 och 2360, innebära att detta inflytande utövades av bolagens styrelser. Utskottet avstyrker därför motionerna 2360 och 2510 yrkande 3.

Enligt utskottets uppfattning saknas förutsättningar för att på det sätt som föreslås i *motion 2510* låta SJ och luftfartsverket finansiera sina investeringar genom särskilda finansieringsbolag på den allmänna kreditmarknaden. Behovet av investeringar och den framtida tekniska utvecklingen skiljer sig markant för dessa båda verk jämfört med för televerket. Utskottet avstyrker därför motion 2510 yrkandena 1 och 2.

Utskottet har tidigare i detta betänkande redovisat sin syn på utförsäljning av statliga bolag och avgiftssättning i statlig verksamhet. Vad gäller s.k. cash management-åtgärder förutsätter utskottet att affärsverken på samma sätt som de statliga verken i övrigt kontinuerligt ser över sina betalningsrutiner i syfte att förbättra den statliga kassahållningen. En lång rad åtgärder har vidtagits med detta syfte och ytterligare åtgärder aviseras i budgetpropositionen. Mot bakgrund härav avstyrker utskottet motion 2497 yrkandena 1, 2 och 3.

I yrkande 4 i samma motion begärs att statens intäkter av de i motionen framförda förslagen skall användas för finansiering av SJ:s investeringar.

Avgifterna uttas för att täcka kostnaderna för viss verksamhet. Även kapitalkostnader täcks med avgifter. Avgifter får inte sättas högre än att de täcker kostnaderna som är förknippade med verksamheten.

Att sälja ut företag för att finansiera investeringar utan att dessa inkomster redovisas över statsbudgeten strider mot de allmänna redovisningsprinciper som tillämpas för statsbudgeten. Inkomster av försåld egendom skall redovisas under särskild inkomsttitel på statsbudgeten.

Utskottet avstyrker därför att de intäkter som föreslås i motion 2497 yrkande 4 används för att finansiera SJ:s investeringar.

I *motion 2492* (fp) begärs en översyn av de statliga verkens framtida finansieringsformer. Det finns enligt motionärernas uppfattning inte någon anledning att motsätta sig utflyttning av affärsverkens investeringar från statsbudgeten. Riksdagen saknar enligt motionärernas mening kompetens att göra en detaljstyrning av affärsverkens investeringar. Det finns emellertid anledning att se över vilka olika finansieringsformer som i de skilda

fallen kan vara mest ändamålsenliga samt om i så fall varför skilda finansieringsformer är bäst för olika affärsverk.

I *motion 2444* (vpk) föreslås att regeringen skall göra en övergripande långsiktig politisk analys av de nya utvecklingstendenserna och frågan om de statliga affärsverkens finansiering.

I finansplanen redovisas vissa omläggningar av affärsverkens finansieringsformer. Utskottet har inte något att erinra mot dessa. Enligt utskottets mening saknas f. n. förutsättningar för andra förändringar. Det finns mot den bakgrunden inte anledning att göra någon allmän översyn av affärsverkens finansieringsformer. Utskottet avstyrker därför motionerna 2492 (fp) och 2444 (vpk) yrkande 2.

Statliga kreditgarantier m. m.

Statliga garantier har kommit till ökad användning under senare år. Dessa garantiengagemang har numera en betydande omfattning. I slutet av juni 1983 uppgick den samlade kapitalskuld för vilken staten iklätt sig garantier till 87,9 miljarder kronor.

De statliga garantierna består huvudsakligen av s. k. kreditgarantier, vilka lämnas som säkerhet för lån som tas upp på den reguljära kreditmarknaden. En annan typ av garantiförbindelse är de grundfonder eller garantifonder som staten har tillskjutit vissa organ, som yttersta säkerhet för deras upplåning. Statliga garantier används också som försäkringssystem för att främja t. ex. export, vilket sker inom ramen för exportkreditgarantisystemet.

En statlig garanti kan ofta vara ett direkt alternativ till ett statligt lån. Garantierna har den fördelen att de i sig inte innebär någon utgift för staten och därför inte belastar statsbudgeten. Att låta garantier ersätta statliga lån är således ett sätt att begränsa budgetunderskottet. En sådan omfördelning är emellertid en ren budgetavlastning som inte leder till något ökat samhällsekonomiskt sparande.

Det finns också skäl att uppmärksamma att varje garanti utgör en potentiell skuld som utlöses så snart garantin måste infrias. Staten kommer då att drabbas av en utgift som belastar statsbudgeten.

I ökad utsträckning har staten börjat ta ut avgifter för garantigivningen. Verksamheten har emellertid hittills lämnat ett betydande kassamässigt underskott. Enbart under budgetåret 1982/83 uppgick underskottet till 662 milj. kr. netto exkl. kostnaderna för administration.

Eftersom garantier innebär åtaganden som har många likheter med vanliga utgifter, framstår det enligt utskottets mening som mycket angeläget att riksdagen får en bättre överblick och ett fastare grepp om den statliga garantiverksamheten.

I budgetpropositionen och kompletteringspropositionen lämnas numera översiktliga redogörelser för det statliga garantiengagemanget. Vidare håller riksrevisionsverket (RRV) f. n. på att göra en översyn av vissa frågor

som rör garantiverksamheten, och verket skall inom kort redovisa sina förslag för regeringen. I avvaktan på regeringens behandling av dessa förslag avstår utskottet från att nu ta upp denna fråga till mer ingående diskussion.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
   att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84: 2031 yrkande 1, 1983/84: 2088 yrkande 1, 1983/84: 2455 yrkande 1, 1983/84: 2524 yrkande 1 och 1983/84: 1436 godkänner vad som förordats i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *löntagarfonder*
   att riksdagen avslår motionerna 1983/84: 299, 1983/84: 1066 yrkande 2, 1983/84: 1423, 1983/84: 2031 yrkande 6, 1983/84: 2088 yrkande 3 och 1983/84: 2524 yrkande 3,
3. beträffande *utredning av vinstandelssystem*
   att riksdagen avslår motion 1983/84: 1429,
4. beträffande *lokalisering av löntagarfondskanslier*
   a. att riksdagen avslår motion 1983/84: 520,
   b. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1427,
   c. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1431,
5. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
   att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84: 2031 yrkande 2, 1983/84: 2088 yrkande 2, 1983/84: 2455 yrkande 2 och 1983/84: 2524 yrkande 2 godkänner vad som förordats i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
6. beträffande *översyn av finansieringsformerna för socialförsäkringssystemen*
   att riksdagen avslår motion 1983/84: 2088 yrkande 4,
7. beträffande *avgiftssättning*
   att riksdagen avslår motion 1983/84: 2088 yrkande 6,
8. beträffande *kredit- och statsskuldpolitiken*
   att riksdagen avslår motion 1983/84: 2031 yrkande 3,
9. beträffande *sänkning av räntan*
   att riksdagen avslår motion 1983/84: 2455 yrkande 3,
10. beträffande *konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken*
    att riksdagen avslår motion 1983/84: 370 yrkande 5,

11. beträffande *den kommunala ekonomin, statsbidragen och andra finansiella överföringar till kommunerna*
att riksdagen avslår motionerna 1983/84: 2031 yrkande 4, 1983/84: 2088 yrkande 5 och 1983/84: 2524 yrkande 4.
12. beträffande *frisläppande av investeringsreserver*
att riksdagen avslår motionerna 1983/84: 1420 och 1983/84: 1467,
13. beträffande *lån för televerkets verksamhet*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 4 och med avslag på motionerna 1983/84: 2444 yrkande 1 och 1983/84: 2457 bemyndigar regeringen att för televerkets verksamhet ta upp lån på den allmänna kreditmarknaden och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
14. beträffande *finansieringen av affärsverkens verksamhet*
a. att riksdagen avslår motionerna 1983/84: 2360, 2497 och 2510,
b. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2444 yrkande 2,
c. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2492,
d. att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 6,
15. beträffande *statliga kreditgarantier m. m., statlig långivning* och *vissa frågor inom redovisnings- och revisionsområdet*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 momenten 5, 7 och 8.

Stockholm den 21 februari 1984

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Lennart Blom (m), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Bo Södersten (s), Hugo Hegeland (m), Carl-Henrik Hermansson (vpk), Gunnar Nilsson i Eslöv (s) och Gerd Engman (s).

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "*Internationell bakgrund*" och på s. 35 slutar med "motion 1436 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Den internationella utvecklingen

Den internationella konjunkturen har sedan senare delen av 1982 vänt klart uppåt. Konjunkturbilden är dock mycket splittrad.

Konjunkturförbättringen startade i USA där lättnader i penningpolitiken förenats med en expansiv finanspolitik bl. a. i form av stora skattesänkningar och ökade försvarsutgifter. Främst är det den privata konsumtionen som ökat, men även investeringarna har skjutit fart ovanligt tidigt i konjunkturuppgången. Tillväxttakten i den amerikanska ekonomin förväntas vara fortsatt stark under 1984, även om det nu finns vissa tendenser till att styrkan i uppgången börjar avta. Den kraftiga tillväxten i den amerikanska ekonomin kombinerad med den höga dollarkursen har inneburit en kraftig stimulans för andra industriländers export.

Också i Västeuropa har en uppgång kommit igång även om den hittills är klart svagare än i Nordamerika och Ostasien. Bilden är här också mer splittrad. Samtidigt som Västtyskland och Storbritannien noterat en markant förbättring fortsätter den svaga produktionsutvecklingen i Frankrike och Italien. De senaste prognoserna tyder på fortsatt uppgång i Västtyskland under 1984 bl. a. på grund av en ökad exportefterfrågan. För Sveriges del är konjunkturutvecklingen i Västeuropa av avgörande betydelse eftersom 70 % av vår export avsätts på den europeiska marknaden.

Inflationstakten i de stora industriländerna har under de två senaste åren sjunkit till den lägsta nivån sedan 1960-talet. I t. ex. USA, Västtyskland och Japan ligger inflationen på cirka 3 % och genomsnittet för hela OECD är knappt 5 %. Även om konjunkturuppgången kan innebära en press uppåt på priserna tror de flesta bedömare att inflationen i våra viktigaste konkurrentländer även under 1984 kommer att ligga på 3–5 %.

Vissa riskfaktorer för den fortsatta konjunkturutvecklingen måste dock noteras. Räntorna i USA kan åter börja stiga som en följd av budgetunderskottets utveckling i kombination med ett förbättrat kapacitetsutnyttjande i näringslivet. Det oavbrutet stigande underskottet i USA:s utrikeshandel är en annan riskfaktor. Det lägre oljepriset innebär att efterfrågan från OPEC-länderna avtar. Skuldkrisen i många u-länder är fortfarande ett orosmoln, även om den hittills har kunnat hanteras bättre än väntat. Vidare kan den tilltagande protektionismen komma att bli en hämsko på

världshandeln. Slutligen utgör de allvarliga strukturella bristerna i framför allt de västeuropeiska ekonomierna ett hot mot styrkan i den pågående konjunkturförbättringen.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige efter regeringsskiftet

Den internationella konjunkturuppgången har i kombination med devalveringarna 1981 och 1982 lett till en klar ökning (10%) av den svenska exporten under det senaste året. Detta har medfört en förbättring av bytesbalansen med ca 15 miljarder kronor och en ökning av industriproduktionen med ca 5%. Den ekonomiska utvecklingen 1983 påminner i dessa avseenden om vad som skedde 1978–79 efter 1977 års devalvering. Emellertid har uppgången hittills i viktiga avseenden (produktion, investeringar, sysselsättning) varit svagare än för fem år sedan.

På sysselsättningsområdet har den öppna arbetslösheten sedan regeringsskiftet varje månad varit högre än motsvarande månad ett år tidigare (utom januari 1983). Genomsnittligt har 15000 fler varit arbetslösa efter regeringsskiftet trots att en klar förbättring skett i konjunkturen och att ytterligare 15–20000 slussats in i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Inom industrin har sysselsättningen reducerats med ca 30000 personer de tre första kvartalen 1983 jämfört med motsvarande period 1982. Bedömningarna angående sysselsättningsutvecklingen för 1984 är mycket osäkra. Visserligen hoppas regeringen på en svag förbättring, men från industrins håll befarar man en ytterligare försämring. Ingen vågar tro att arbetslösheten skall gå ner till den nivå som rådde innan socialdemokraterna tog över regeringsansvaret. Vid regeringsskiftet var inflationen såväl i Sverige som i hela OECD-området på väg ner. Den svenska inflationstakten låg under 8%, vilket var ungefär lika med genomsnittet inom OECD. Sedan dess har inflationen fortsatt att minska i våra konkurrentländer medan den ökat i Sverige. För 1983 noterade Sverige en nästan dubbelt så hög inflationstakt som OECD eller 9,4%.

Den socialdemokratiska regeringen inledde med en mycket expansiv finanspolitik. De offentliga utgifterna sköt kraftigt i höjden. Trots stora skattehöjningar ökade budgetunderskottet med 18 miljarder kronor från 1981/82 till 1982/83. För budgetåret 1983/84 pekar prognoserna för närvarande på ett underskott på ungefär samma nivå som för 1982/83. Detta innebär inte något trendbrott, utan sammanhänger med att underskottet tillåts öka så dramatiskt förra budgetåret.

Den svenska ekonomins grundläggande problem är olösta

En avgörande orsak till Sveriges ekonomiska problem är enligt utskottets mening den internationellt sett unikt stora ökning som de senaste två decennierna skett av de offentliga utgifterna och skatterna. Syftet har varit att lösa olika samhällsproblem och åstadkomma en rättvis fördelning av välståndet. Men en offentlig sektor som blir så stor att medborgarna inte

längre är beredda att betala dess kostnader riskerar istället att bli ett hot mot just dessa ambitioner.

Det stora budgetunderskottet – som direkt är orsakat av den offentliga utgiftsexpansionen – har framtvingat en internationellt sett hög räntenivå, vilket håller tillbaka investeringarna och därmed näringslivets tillväxtförmåga. Budgetunderskottet fungerar också som en motor för inflationen.

Den offentliga utgiftsexpansionen har åtföljts av en kraftig höjning av det totala skattetrycket. Skatter och avgifter på arbetskraften har nu nått en sådan nivå och inriktning att de negativt påverkar enskilda människors vilja att arbeta, spara, investera och ta risker.

Parallellt med att de offentliga utgifterna stigit snabbt har också den offentliga byråkratin och den offentliga regleringen av den privata sektorn ökat i omfattning. Detta är en viktig orsak till att marknadsekonomin i dag fungerar sämre än tidigare.

Så länge vi inte tar itu med de offentliga utgifterna, det höga skattetrycket, det stora budgetunderskottet och de många detaljregleringarna kan den svenska ekonomins grundläggande problem inte lösas. Som framgår av vad ovan anförts anser utskottet att balansproblemen till stor del är strukturella och långsiktiga. De kommer således inte att lösas automatiskt genom en konjunkturförbättring med högre ekonomisk tillväxt.

En konjunkturuppgång kan visserligen tillfälligt göra problemen mindre synliga, men vid påföljande konjunktursvacka blir de desto mer påtagliga.

Mot denna bakgrund är den glättade bild regeringen ger i finansplanen av Sveriges ekonomiska situation betänklig. Det farliga med årets finansplan är att den kan minska det krismedvetande hos svenska folket, som var på väg att växa fram.

Utskottet anser således att ett avgörande fel i regeringens ekonomiska politik är att den inte utnyttjar den internationella konjunkturuppgången till att sanera landets ekonomi.

Den ekonomiska politikens inriktning

Marknadsekonomin är enligt utskottets mening i flera avseenden överlägsen andra ekonomiska system. Inget annat system ger konsumenterna det avgörande inflytandet över vad som skall produceras. Inget annat system ger beslutsfattarna i företagen så goda signaler om produktions- och avsättningsmöjligheter och därmed om vilka satsningar som kan ge upphov till lönsam produktion. Inget annat system ger som det decentraliserade beslutsfattandet i marknadsekonomin ett sådant skydd mot felsatsningar. Den mångfald marknadsekonomin bygger på är i sig också en förutsättning för pluralism på andra samhällsområden. Den ekonomiska politiken bör därför inriktas på att bevara och stärka marknadsekonomin.

Regeringens ambition att få ner inflationen till 4% är lovvärd. Det är nödvändigt att Sverige snabbt kommer ned i samma inflationstakt som våra viktigaste konkurrentländer för att vår konkurrenskraft ej skall för-

sämras. Men för att lyckas med det krävs konkreta åtgärder. Det räcker inte att som regeringen helt förlita sig på andra – näringslivet och arbetsmarknadens parter.

Utöver en avtalsuppgörelse på låg nominell nivå krävs också en kraftig minskning av budgetunderskottet om inflationsprognosen skall ha en möjlighet att infrias.

Det stora budgetunderskottet utgör för närvarande det allvarligaste hotet mot den svenska ekonomin. Budgetunderskottet ökar inflationsrisken, driver upp räntenivån och minskar utrymmet på kapitalmarknaden för industrins investeringar. Det sistnämnda kan bli ett akut problem om den nuvarande högkonjunkturen leder till att industriinvesteringarna börjar öka. För varje år som underskottet i statens budget består ökar ränteutgifterna. Detta innebär att det för varje år blir allt svårare att få kontroll över de offentliga finanserna.

Mot den här bakgrunden anser utskottet att det är nödvändigt med en stramare finanspolitik. Ett centralt mål för den ekonomiska politiken under 1980-talet är att avveckla det strukturella budgetunderskottet genom att kraftigt minska de offentliga utgifterna. Av flera skäl anser utskottet att skattehöjningar inte är en framkomlig väg för att sanera statsfinanserna. Sverige har nått skattetaket, och en ytterligare ökning av skattetrycket ger därför inte längre ökade statsinkomster totalt sett. Skattehöjningar skulle också försvåra inflationsbekämpningen.

Vad regeringen nu gör är att skjuta problemen framför sig i den mån man inte t. o. m. förvärrar dem genom ökade skatter och nya detaljregleringar. Den nuvarande gynnsamma konjunkturen gör det måhända möjligt för regeringen att rulla problemen framför sig över valet. Men vad händer när konjunkturen vänder i slutet av 1985 eller början av 1986? Då kommer problemen att välla fram med större styrka än någonsin.

Årets budgetförslag visar på ett kassasaldo på minus 81 miljarder kronor och på ett underliggande underskott på 92 miljarder kronor. Den förbättring av budgetsaldot som vid ett ytligt betraktande skett, beror för det första på engångsförstärkningar (11 miljarder kronor) i form av bl. a. ändrade rutiner för inbetalning av skatter och avgifter och utflyttning av televerkets finansiering ur budgeten, för det andra på förväntade lägre utgifter för industrisubventioner (6 miljarder kronor) och arbetsmarknadspolitiska åtgärder under högkonjunkturen, för det tredje på en ytterst optimistisk bedömning av statsskuldräntornas ökning (4 miljarder kronor), samt för det fjärde på tillfälliga besparingar på bl. a. pensionerna.

Om dessa mer eller mindre tillfälliga faktorer inte tillåtits påverka bedömningen av hur stort det underliggande underskottet är, skulle slutsumman ha blivit ett underskott på cirka 100 miljarder kronor.

Utskottet menar inte att det är fel att göra engångsförstärkningar i syfte att temporärt minska budgetunderskottet, men utskottet varnar för att tro att detta räcker långsiktigt. Den nuvarande regeringens taktik tycks vara

att tillgodogöra sig politiskt lätthanterliga budgetförstärkningar, samtidigt som man river upp fattade besparingsbeslut eller undviker att fatta nya beslut om begränsningar i de offentliga utgiftsprogrammen, t.ex. ökad självrisk i sjukförsäkringssystemet. Regeringen har hittills – förutom devalveringen – i praktiken inte gjort någonting för att lösa landets grundläggande problem.

Den brist på utgiftsnedskärningar som kännetecknar regeringens budget är farlig. Det är nu budgetunderskottet måste angripas med kraft. Det är nu, när Sverige har draghjälp av en internationell konjunkturuppgång, som de offentliga utgifterna måste dras ner radikalt. Sker det kan räntenivån pressas ner så att investeringar blir mera lönsamma. Därmed kan exportframgångar och sysselsättning tryggas även i den internationella konjunkturavmattning som kommer efter dagens ljusare konjunktur. Om regeringen inte förmår att med kraft angripa problemen i den offentliga sektorn i dag, kommer den inte att förmå det i morgon heller.

Att starta den förväntade konjunkturnedgången efter 1985 med ett underliggande underskott på mer än 90 miljarder är oacceptabelt. I en konjunkturnedgång ökar underskottet automatiskt om inga besparingar görs. Offentliga utgiftsnedskärningar blir då betydligt svårare med hänsyn till den allmänna stabiliseringspolitiken och sysselsättningen. Utskottet föreslår därför att beslut nu fattas om en minskning av budgetunderskottet med 10–12 miljarder kronor på helår.

En framgångsrik besparingspolitik kräver ett långsiktigt och planmässigt förberedelsearbete. Genom att riva upp tidigare besparingsbeslut har regeringen försvårat ett konsekvent spararbete. Ryckigheten i politiken belyses också av att regeringen på hösten 1983 presenterade ett sparpaket, medan besparingsambitionerna lyser med sin frånvaro i årets budgetproposition.

Besparingspolitiken har i den politiska debatten ibland ställts emot en rättvis fördelningspolitik. För att leda denna motsatsställning i bevis har man i regel jämfört effekterna av utgiftsnedskärningar på enskilda hushåll med ett läge där över huvud taget ingenting förändras. Det är naturligtvis helt orealistiskt.

Redan på kort sikt kommer uteblivna besparingar att leda till effekter på inflation, räntor, investeringar m.m. som drabbar hushållen i ungefär samma utsträckning som besparingarna. På längre sikt skulle en sådan politik fördjupa de ekonomiska problemen och innebära ett direkt hot mot välfärden. Självfallet måste fördelningspolitiska synpunkter tillmätas stor vikt vid valet mellan olika besparingsåtgärder men besparingspolitiken i sig står inte i strid med en rättvis fördelningspolitik utan är i stället en förutsättning för att en sådan uthålligt skall kunna bedrivas.

Slutsatser

Även om den föreslagna politiken på kort sikt leder till påfrestningar i ekonomin och uppoffringar för de enskilda människorna, är det viktigt att komma ihåg att en minskning av de offentliga utgifterna och budgetunderskottet är den enda framkomliga vägen för att undvika massarbetslöshet och mycket hög inflation i framtiden. Löser vi inte i dag problemen i den offentliga sektorn, kommer vi i morgon att tvingas vidta med nu aktuella mått mycket drastiska och långtgående nedskärningar av de offentliga utgifterna. Det är en sådan utveckling som den politik utskottet förordar syftar till att undvika.

Under åren 1980–1982 utarbetades i de dåvarande regeringarna en politik för hur det är möjligt att förena fullt samhällsekonomiskt ansvar med omsorg om de grupper som har svårast att värja sig mot nya påfrestningar. I det nödvändiga spararbetet kunde därför sparåtgärder riktade mot mera generellt utgående bidrag kombineras med särskilda insatser för de sämst ställda.

Inom den offentliga sektorn finns inte bara ett underskottsproblem utan även ett effektivitets- och valfrihetsproblem. Dessa problem angrips enligt utskottets uppfattning bäst genom att införa mer av konkurrens inom den offentliga sektorns verksamhetsområden. Inom den kommunala sektorn bör effektiviteten kunna ökas genom bl. a. större inslag av anbudsförfarande och privata entreprenader. Utskottet anser därför att det är väsentligt att privata initiativ uppmuntras inom områden som hittills huvudsakligen förbehållits den kommunala eller statliga sektorn.

Den omprövning som måste ske ifråga om organisation och finansiering av många offentliga tjänster kommer ingalunda att innebära att dessa inte längre skall produceras. Produktionen kommer istället att kunna ske både i den offentliga och i den privata sektorn. Det är dock nödvändigt att de som nyttjar tjänsterna i större utsträckning bär kostnaderna för dem. I många fall är det annars svårt att veta om medborgarna verkligen värderar tjänsten lika högt som den resursförbrukning som krävs för att producera den. Detta blir sannolikt än viktigare i framtiden, eftersom utvecklingen av konsumtionsmönstret troligen innebär en förskjutning mot ett ökat inslag av tjänster. Vissa tjänster måste dock av sociala skäl även framgent finansieras skattevägen.

Den övergripande ekonomiska politiken bör kombineras med en näringspolitik särskilt inriktad på de mindre och medelstora företagen, en regionalpolitik som ger alla delar av landet möjlighet att utvecklas och en arbetsmarknadspolitik som bl. a. underlättar för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden. Att de små och medelstora företagen arbetar under goda förutsättningar är viktigt eftersom sysselsättning inom den privata sektorn främst uppkommer i dessa företag. Detta kräver emellertid en politik som karaktäriseras av generositet och inte misstänksamhet gentemot företagsamheten.

Skattepolitiken stimulerar produktion och sysselsättning och har mycket stor betydelse för våra möjligheter att återvinna balans i ekonomin. Den socialdemokratiska skattepolitiken under 1960- och 1970-talen är i själva verket en av huvudanledningarna till våra ekonomiska svårigheter i dag. Dagens socialdemokratiska regering förefaller omedveten om detta och fullföljer den gamla skattepolitiken. De ständiga skattehöjningarna minskar benägenheten att arbeta och ökar benägenheten hos människor att ägna sig åt tjänstebyte, svartjobb och illegala transaktioner, vilket gör att inkomstfördelningen blir en annan än den eftersträvade.

Utskottet anser att skattepolitiken måste inriktas på sådana förändringar av skattesystemet att enskilda människors och företags vilja att arbeta, spara, investera och ta risker stimuleras i stället för att motverkas. Dessutom måste förenklingar genomföras så att skattesystemet blir överblickbart, förutsebart och förståeligt även för vanliga skattebetalare och inte bara för experter.

I *motion 2455* (vpk) ges en mycket mörk bild av den kommande ekonomiska utvecklingen. Mycket talar för, menar motionärerna, att den nedgång som kan väntas ta sin början år 1985 kommer att fördjupa de långsiktiga ekonomiska problemen. Den nuvarande ekonomiska politiken – den s.k. tredje vägen – kritiseras i motionen. Den politik som föreslås i motionen innebär "en ökad planmässighet i ekonomin", som exempelvis upprättande av ett nationellt industriprogram i samhällelig regi och en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn.

I en särskild motion, *motion 1436*, behandlar vänsterpartiet kommunisterna de fördelningspolitiska frågorna. Motionärerna begär att regeringen utformar ett förslag till en "ny rättvis fördelningspolitik" innebärande att skattepolitiken och bidragssystemet måste läggas om, arbetstidsförkortning övervägas och ett förslag till en omfördelning av kapital och förmögenheter genom bl.a. nationaliseringar av banker och försäkringsbolag utarbetas.

Enligt utskottets mening saknar den analys som presenteras i motion 2455 av hur den svenska ekonomin fungerar – i motionen hävdas bl.a. att något samband mellan löneutveckling och prisutveckling knappast existerar – helt verklighetsanknytning.

Utskottet avvisar också bestämt en inriktning av den ekonomiska politiken mot en successiv övergång till ett planekonomiskt system med bl.a. industriprogram i statlig regi och socialisering av banker och försäkringsbolag.

Med det anförda avstyrker utskottet vad som anförts i proposition 100 bilaga 1 moment 1, motion 2455 yrkande 1 och motion 1436.

Vad utskottet anfört med anledning av motion 2031 yrkande 1, motion 2088 yrkande 1 samt motion 2524 yrkande 1 bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

   att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1983/84: 2455 yrkande 1 och 1983/84: 1436 samt med anledning av motionerna 1983/84: 2031 yrkande 1, 1983/84: 2088 yrkande 1 och 1983/84: 2524 yrkande 1 godkänner vad utskottet förordat och som sin mening ger regeringen detta till känna,

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "I flera" och på s. 27 slutar med "i exporten" bort ha följande lydelse:

Under 1983 inträffade en viss konjunkturförbättring. Denna kom emellertid inte på ett påtagbart sätt de breda folklagren till del. Även om en viss ekonomisk tillväxt har kunnat noteras har arbetslösheten fortsatt att vara hög. Reallönerna har minskat. De arbetandes konsumtion har krympt. Det har skett en närmast enastående förmögenhetsökning för de redan rika. Vinster och profiter har vuxit på lönernas bekostnad. Samtidigt har emellertid investeringarna fortsatt att minska.

Ökningen av BNP – 2% – och industriproduktionen – 5% – har således främst kommit kapitalistklassen och samhällets överskikt till del. Denna utveckling är en följd av att kapitalet stärkt sin ställning i klasskampen, vilken dock också understötts av den förda ekonomiska politiken genom devalvering och tillbakahållande av löner och den offentliga sektorns utbyggnad. Bedömningen i propositionen av *utsikterna för år 1984* ger, som framgår av tabell 14, en tillväxt i BNP på 2,6%. Detta förklaras av att regeringen väntar en fortsatt exportökning och att de totala investeringarna skall öka med något mer än en procent. Dock kommer industrins investeringar 1984 bara att utgöra 63% av vad de utgjorde 1974. Regeringen tror att lagerinvesteringar och privat konsumtion skall öka något, men att "hushållens" realt disponibla inkomster förväntas bli oförändrade.

Tabell 14. Försörjningsbalans
Årlig procentuell volymförändring

		Finansplanen	OECD
	1983	1984	1984
Privat konsumtion	−2,0	0,2	0,5
Offentlig konsumtion	1,0	0,9	1,0
Bruttoinvestering	−3,2	1,1	0,0
därav industri	−6,9	8,0	–
Lagerförändring	−0,3	1,7	1,8
Export	10,1	5,1	7,0
Import	−0,3	4,5	5,0
Bruttonationalprodukt	1,9	2,6	2,5
Bytesbalans (miljarder kronor)	−6,1	−5,2	

Regeringens prognos bygger på att dess mål att hålla nere inflationen till en prisstegring som räknat på årsgenomsnitt inte överstiger 6–6,5 % kan uppfyllas. Huvudinnehållet i regeringens politik för att dämpa inflationen utgår emellertid enligt utskottets mening från felaktiga föreställningar om inflationens karaktär. Emellertid kan inflationsmålet komma att uppnås genom att den internationella inflationen för en tid avtagit i styrka.

Utskottet vill understryka att en för folkflertalet betydligt gynnsammare ekonomisk utveckling och fördelning skulle uppnås om politiken lades om efter de riktlinjer som anges i motion 2455 (vpk).

dels den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar med "Sammanfattningsvis vill" och på s. 29 slutar med "blir möjlig" bort ha följande lydelse:

Sammanfattningsvis vill utskottet anföra följande.

Den långsiktiga kris kapitalismen är inne i kan inte anses övervunnen därför att det nu inträtt en period av bättre konjunktur. Denna konjunkturförbättring har också i huvudsak gått folkflertalets levnadsförhållanden förbi. Den har inneburit en rekordartad omfördelning till överklassen. Utskottet kan därför inte helt dela den bedömning regeringen gör av utvecklingen av den svenska ekonomin under 1984. Däremot delar utskottet den analys av det ekonomiska läget som gjorts i motion 2455 (vpk).

Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

Målen för den ekonomiska politiken måste vara att allas rätt till arbete förverkligas, att produktionens resultat fördelas rättvist och att samhällets ekonomiska liv och förhållandena på arbetsplatserna styrs enligt demokratiska principer. Alla dessa mål kräver avgörande ingrepp i och förändringar av nuvarande ägande- och maktförhållanden. Politiken även på kort sikt måste föras i medvetenhet om nödvändigheten av dessa vittgående förändringar.

Kapitalismen är inne i en allvarlig återvändsgränd såväl i ett kortare som ett längre perspektiv. I det längre perspektivet står de globala fördelningsfrågorna, frågan om de transnationella koncernernas herravälde, frågan om den nya teknik som introduceras och som i kapitalets händer används för effektivare styrning eller utslagning av arbetskraft, frågan om en hotande energi-, resurs- och miljökris som djupa och allvarliga problem som inte kan lösas inom kapitalismens ramar. De kräver samordning, planering, samverkan, demokrati och nationellt likaberättigande – principer som kapitalismen genom hela sin historia brutit mot.

I det något mer omedelbara perspektivet står frågan om kampen mot arbetslösheten och om produktionsresultatens fördelning. Trots att läget i många kapitalistiska länder karaktäriseras som högkonjunktur finns en omfattande kronisk arbetslöshet. I USA har visserligen arbetslösheten minskat något, men uppgår fortfarande till 8,5 %. I Tyska förbundsrepubliken har arbetslösheten i januari 1984 ökat till 10,2 % och i Storbritannien till 12,5 %.

Enligt OECD-prognosen fortsätter arbetslösheten att öka i Västeuropa under år 1984. Under första halvåret 1985 beräknas den uppgå till 12 %, vilket motsvarar något mer än 20 miljoner människor. Allvaret i situationen understryks av att ungdomsarbetslösheten för år 1983 i de stora industriländerna inom OECD låg på mellan 17 och 33 % (Storbritannien 23 % och Italien 33 %).

Genom konjunkturella förändringar och en politik, som medfört ett stort produktionsbortfall och en mycket hög arbetslöshet, har de tongivande kapitalistiska länderna lyckats dämpa inflationstakten från en nivå över 10 % till en nivå under 5 %. Detta har emellertid inte inneburit ett slut på de starka inflationsårens omfördelning till spekulanter och andra kapitalstarka grupper. Tvärtom har tendenserna till omfördelning av produktionsresultaten till arbetarklassens nackdel snarast förstärkts under den innevarande högkonjunkturen. Detta är fallet, inte minst i Sverige.

Detta säger oss att de olika former av s. k. nyliberal politik som prövats i olika länder faktiskt förvärrat såväl arbetslösheten som klassklyftorna. Detta har också varit denna borgerliga klasspolitiks syfte, även om den framställes som en nationell nödvändighet. Dessvärre har den svenska regeringen, möjligen i den goda tron att ekonomisk politik skulle kunna vara klassneutral, anammat mycket av det tankegods som ligger till grund för den nyliberala politiken. Detta är socialt och ekonomiskt en farlig linje för arbetarrörelsen.

De borgerliga partiernas ekonomiska politik har i detta läge flyttats alltmer uttalat åt höger.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "I *motion 2455*" och på s. 35 slutar med "1436 (vpk)" bort ha följande lydelse:

I *motion 2455* (vpk) ges en realistisk bild av den ekonomiska utvecklingen. I motionen påvisas att långsiktiga tendenser till minskad ekonomisk tillväxt gör sig gällande. Dessa stagnationstendenser kommer inte att avbrytas därför att vi under 1984 får uppleva en period av högkonjunktur. Mycket talar tvärtom för att den nedgång och kris som kan väntas ta sin början under 1985 – eller senast 1986 – kommer att fördjupa de långsiktiga ekonomiska problemen.

Motionärerna sammanfattar sin analys: De ekonomiska problemen är inte bara av konjunkturell natur. Kapitalismens försämrade tillväxtbetingelser, transnationaliseringen, den nya teknologin med vars hjälp kapitalet åter skapar en reservarmé av arbetslösa även i de utvecklade länderna, råvarukris och skärpta motsättningar i det kapitalistiska systemet är inte övervunna för att vi får ett eller ett par år av tillfällig konjunkturförbättring.

Utskottet delar denna uppfattning. Slutsatsen av den blir att det fordras en radikal omläggning av den ekonomiska politiken.

Motionärerna påvisar också den felaktiga och förenklade syn på inflationen som förs till torgs bl. a. i budgetpropositionen. I denna ges "lönekostnaderna" och därmed löntagarna huvudansvaret för inflationen. Detta är en uppfattning som tillgodoser kapitalägarnas klassintressen.

Utskottet menar att motionärerna har helt rätt när de påpekar att orsakerna till inflationen inte kan reduceras till en enda faktor. Inflationen är ett uttryck för en summa av den moderna kapitalismens motsättningar och utvecklingsdrag. Den hänger ihop med den långt gående kapitalkoncentrationen och monopoliseringen såväl internationellt som nationellt. Den hänger ihop med att konkurrenskampen mellan företagen oftast antagit formen av s. k. monopolistisk konkurrens – där försäljningskostnader genom reklam och annan marknadsföring växer. Den hänger samman med de allt starkare parasitära dragen hos den moderna kapitalismen, med den tilltagande spekulationen, med kreditväsendets och kredithandelns växande roll. Den hänger samman med kampen kring och knappheten på vissa råvaror. Den hänger också ihop med tillväxten av vissa delar av statsapparaten. Men självfallet ligger också kampen mellan kapital och arbete bakom inflationen, liksom också kampen mellan olika kapital. Genom monopoliseringen kan storbolagen parera ökade löne- eller andra kostnader genom att höja sina priser, ja de kan t. o. m. öka sina profiter på andras bekostnad genom prishöjarpolitik. Den gamla fria konkurrensens förhållanden, som skulle göra något sådant omöjligt, existerar ännu mindre nu än någonsin.

Sambanden kring inflationen är således långt mer komplexa än vad den borgerliga lönekostnadsteorin antyder. Detta framgår också om man något studerar de senaste årens faktiska utveckling i Sverige. Sedan 1977 har reallönerna och även industriföretagens reella lönekostnader minskat alla år utom ett – 1979. Detta innebär att vi alla år utom ett under denna period

haft större prisstegringar än löneökningar. Vi har också under perioden haft en successiv och de senaste åren mycket kraftig minskning av löneandelen av industriproduktionens förädlingsvärde. 1977 svarade lönedelen för 85%, 1983 för 71,8% av detta värde. Vi kan alltså konstatera att priserna höjts utöver lönerna. Och ser vi till år 1979, det enda år då industriföretagens reallönekostnader ökade, så hade vi detta år den lägsta inflationstakten under perioden, men den bästa konjunkturen, den bästa produktivitetsökningen, produktions- och näst bästa exportökningen. Dessa fakta visar att den fixa knytningen löneutveckling-inflation är en grov förenkling. Det är inte så att reallöneförsämringar betyder en förbättrad ekonomi för landet. Reallöneutvecklingen bildar grunden för de arbetandes konsumtion. Konsumtionen är efterfrågan och en god efterfrågan höjer den ekonomiska aktiviteten och kan stimulera fram ökade investeringar.

Utskottet ansluter sig till motionärernas analys av orsakssambanden i den moderna kapitalismen och de därur följande politiska slutsatserna. En politik som skall ge Sveriges ekonomi en stabil tillväxt, som skall ge arbete och rättvis fördelning måste öka planmässigheten i ekonomin. De riktlinjer som motionärerna anger för en politik i den riktningen tillstyrkes av utskottet.

Detta gäller också vad motionärerna anför om den ekonomiska fördelningen. Under de senaste åren har det, genom att kapitalet – främst storkapitalet – kunnat stärka sina ställningar, inte minst i hägnet av den förda ekonomiska politiken, skett en historiskt sett närmast enastående förmögenhetsökning för vissa grupper stora förmögenhetsägare. För de arbetande har de senaste åren betytt ökade ekonomiska bekymmer. I detta läge är den linje motionärerna förespråkar om en kraftig skatteskärpning riktad mot förmögenhetsägarna den enda rättmätiga. I en situation när insatserna mot arbetslösheten är otillräckliga och där försämringar sker både när det gäller sociala rättigheter och samhällsservice, allt med hänvisning till dåliga statsfinanser, har överklassen tillåtits dra till sig enorma belopp – antingen denna förmögenhetsökning varit "vit" eller "svart". I detta läge är en så kraftig skatteskärpning som kan liknas vid "räfst och reduktion" och som förordas i motionen, enligt utskottet fullt motiverad, rättvis och samhällsekonomiskt sund.

I en särskild motion, *motion 1436*, behandlar vänsterpartiet kommunisterna mera utförligt och långsiktigt de fördelningspolitiska frågorna. Enligt motionen bör en ny fördelningspolitik utarbetas som innebär en omläggning av skattepolitik och bidragssystem, som innebär att en arbetstidsförkortning genomförs och att banker och försäkringsbolag nationaliseras som ett led i en omfördelning av kapital och förmögenheter.

Utskottet menar att en sådan omläggning av politiken är nödvändig för en demokratisk utveckling av landets ekonomi.

Rättelse: S. 75, rad två Står: allt, ifrån Rättat till: allt ifrån
rad tre Står: gatuunderhåll, kunna Rättat till: gatuunderhåll kunna

Mot bakgrund av det anförda tillstyrker således utskottet motion 2455 (vpk) yrkande 1 och motion 1436 (vpk).

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1983/84: 2031 yrkande 1, 1983/84: 2088 yrkande 1 och 1983/84: 2524 yrkande 1 godkänner vad som förordats i motionerna 1983/84: 2455 yrkande 1 och 1983/84: 1436 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Löntagarfonder m. m.

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "I partimotionerna" och slutar med "yrkande 6" bort ha följande lydelse:

I *partimotionerna 2031* (m), *2088* (fp) och *2524* (c) väcks yrkanden med innebörd att kollektiva löntagarfonder, som infördes enligt förslaget i proposition 1983/84: 50, bör avskaffas. Yrkanden med samma innebörd återfinns även i *motionerna 299* av Olle Aulin (m) och *1423* av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp). I *motion 1066* av Ingegerd Troedsson m. fl. (m) krävs att vinstdelningsskatten skall slopas fr. o. m. 1985 års taxering.

En varaktig expansion inom näringslivet måste enligt utskottets uppfattning bygga på en politik som syftar till att stärka marknadsekonomin. Införandet av kollektiva löntagarfonder är ett hot mot vårt nuvarande ekonomiska system. Löntagarfonderna innebär att vi successivt avlägsnar oss från marknadsekonomin. Fonderna bygger på en tilltro till centralplanering och socialism.

Löntagarfonderna är inte i något avseende ett medel för att nå de mål som löntagarfonderna enligt socialdemokraterna syftar till att förverkliga. Stärkt löntagarinflytande, jämnare förmögenhetsfördelning, dämpad lönekostnadsutveckling m. m. uppnås inte med löntagarfonder. I stället innebär fonderna att makten och ägarinflytandet i näringslivet kommer att koncentreras till centrala, anonyma, kollektivt ägda fonder.

Löntagarfondernas införande försvårar en utveckling mot ekonomisk balans, bl. a. genom att företagen förlorar resurser som bättre kan användas i den egna verksamheten. Genom det politiskt-fackliga inflytandet i löntagarfondernas styrelser är risken uppenbar att fonderna kommer att motarbeta strukturomvandlingen i en kortsiktig strävan att rädda befintliga arbetstillfällen. Därmed försämras dynamiken i näringslivet, och vår industristruktur riskerar att bli föråldrad.

Fondernas existens innebär också att företagens långsiktiga investeringar sjunker. Satsningar på nya produkter och nya produktionsanläggningar minskar eller flyttas utanför Sveriges gränser.

Utskottet anser att de kollektiva löntagarfonderna måste avvecklas så snart som möjligt. Moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet har tillsammans tillsatt en gemensam arbetsgrupp som skall förbereda avvecklingen av de kollektiva löntagarfonderna. Vid en riksdagsmajoritet för de tre partierna efter 1985 års val kommer fonderna att avvecklas fr. o. m. den 1 januari 1986.

En avvecklingsplan är nödvändig när fonderna har hunnit etablera sig på marknaden. Än så länge är detta dock inte fallet. Fonderna har inte hunnit köpa några aktier och de har heller inte hunnit bygga upp någon administration. Riksdagen bör därför nu besluta att upphäva lagstiftningen om löntagarfonderna.

Utskottet tillstyrker därför motionerna 2031 (m) yrkande 6, 2088 (fp) yrkande 3, 2524 (c) yrkande 3, motion 299 (m) och motion 1423 (c, m, fp). Kravet i motion 1066 (m) yrkande 6 om upphävande av vinstdelningsskatten blir därmed tillgodosett.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *löntagarfonder*
att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84: 299, 1983/84: 1066 yrkande 2, 1983/84: 1423, 1983/84: 2031 yrkande 6, 1983/84: 2088 yrkande 3 och 1983/84: 2524 yrkande 3 antar i *bilaga* till detta betänkande intagna förslag till
1. lag om upphävande av lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt,
2. lag om ändring i lagen (1983: 1088) om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),
3. lag om ändring i lagen (1983: 1089) om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,
4. lag om ändring i lagen (1983: 1090) om ändring i uppbördslagen (1953: 272),
5. lag om ändring i lagen (1983: 1091) om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
6. lag om ändring i lagen (1983: 1105) om ändring i skattebrottslagen (1971: 69),
7. lag om upphävande av lagen (1983: 1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden,
8. lag om upphävande av lagen (1983: 1093) om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,
9. lag om upphävande av lagen (1983: 1094) om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),

10. lag om upphävande av lagen (1983: 1095) om ändring i lagen (1979: 648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkringen för tilläggspension.

4. Löntagarfonder m. m.

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Vid riksdagens" och slutar med "yrkande 6" bort ha följande lydelse:

De löntagarfonder – eller rättare fem nya AP-fonder – som nu håller på att upprättas efter riksdagsbeslutet i december 1983, kommer inte att ha den betydelse för samhällsutvecklingen som dess tillskyndare hoppas eller dess belackare från höger påstår sig frukta. Dessa fonder kommer inte påvisbart att kunna påverka arbetslöshetens utveckling, att bidra till en jämnare fördelning eller att motverka maktkoncentrationen inom näringslivet.

Den borgerliga kampanjen mot dessa fonder – som de förhandenvarande motionerna är ett uttryck för – är ett led i borgerlighetens vaktslående om storfinansens nuvarande maktställning. De borgerliga partierna vill förhindra och bekämpa allt som kan innehålla ett frö till ifrågasättande av den nuvarande maktstrukturen inom näringslivet.

Utskottet avstyrker motionerna 2031 (m) yrkande 6, 2088 (fp) yrkande 3, 2524 (c) yrkande 3, motion 299 (m), motion 1423 (c, m, fp) samt motion 1066 (m) yrkande 2.

5. Utredning av vinstandelssystem

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 36 som börjar med "Hur olika" och slutar med "motion 1429" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är värdefullt att företagsanknutna vinstandelssystem kommer till stånd i större utsträckning. Sådana system kan verksamt bidra till att öka de anställdas intresse för och kunskaper om företagens verksamhet och utvecklingsmöjligheter. Som motionärerna anför finns det ett flertal olika sådana system i både små och stora företag. Utformningen av dessa system varierar från företag till företag. Som utskottet ser det utgörs det främsta hindret för att få till stånd företagsanknutna, individuella vinstandelssystem av de beskattningsregler som gäller. Det är därför enligt utskottets uppfattning angeläget att pröva hur beskattningsreglerna skulle kunna förändras för att underlätta inrättan-

det av frivilliga vinstandelssystem. Det bör ankomma på regeringen att göra en sådan prövning.

Vad utskottet anfört med anledning av motion 1429 om åtgärder för att stimulera inrättandet av frivilliga vinstandelssystem bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *utredning av vinstandelssystem*
att riksdagen med anledning av motion 1983/84: 1429 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Lokalisering av löntagarfondskanslier

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 36 som börjar med "I proposition" och slutar med "och 1431" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening måste så snart som det är möjligt de kollektiva löntagarfonderna avvecklas. Att mot denna bakgrund ta ställning till i vilka orter löntagarfondskanslierna skall placeras finner utskottet inte vara meningsfullt.

7. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Underskottet i" och på s. 44 slutar med "successiva budgetförstärkningar" bort ha följande lydelse:

Ett centralt mål för den ekonomiska politiken under 1980-talet är att avveckla det strukturella budgetunderskottet. Det går inte i längden att basera vår välfärd på resurser som kommande generationer förväntas skapa.

Utskottet anser att den höga nivån på utgifterna i stat och kommun innebär en fara, inte endast för de offentliga finanserna utan för hela den svenska ekonomin. Underskottet kommer att fortsätta att stiga om inga åtgärder vidtas. Enbart statsskuldräntornas tillväxt innebär normalt en ökning av underskottet med 10–13 miljarder kronor årligen. Trots rader av skattehöjningar, besparingar på ca 5 miljarder kronor och lågt beräknade utgifter för bl. a. statsskuldräntorna redovisar regeringen ett underliggande

budgetunderskott på 92 miljarder kronor för det kommande budgetåret. Detta är enligt utskottets mening ett alltför stort underskott, inte minst med tanke på att vi nästa budgetår av allt att döma befinner oss i en högkonjunktur.

I motion 2031 (m) föreslås en budgetpolitik som innebär rejäla utgiftsnedskärningar inom nästan alla huvudtitlar. Storleken på de föreslagna besparingarna innebär inte bara att budgetunderskottet krymper utan även att ett ökat utrymme för skattesänkningar skapas. Den totala efterfrågan på tjänster och varor blir på sikt inte mindre för att de offentliga utgifterna skärs ned. Att minska den offentliga utgiftsandelen handlar inte i första hand om svångremspolitik utan istället om skapandet av en livskraftig privat servicesektor.

Utskottets uppfattning är att stora besparingar är fördelningspolitiskt välmotiverade, eftersom de innebär att vi lånar mindre från våra barn och barnbarn. Sparar vi tillräckligt mycket betyder det också att reallönesänkningarna kan upphöra. Fördelningskonflikten mellan privat och offentlig sektor – mellan löneökningar och offentliga utgifter för transfereringar och konsumtion – tycks regeringen omedveten om.

Det största hotet mot vårt trygghetssystem och vår välfärd utgörs enligt utskottet av de stora offentliga utgifterna. Det höga skattetryck som följt av utgiftsexpansionen har medfört att hushållens ekonomi har undergrävts. En förutsättning för välfärd och social trygghet är därför att vi dels minskar de offentliga utgifterna, dels sänker det totala skattetrycket.

Det budgetförslag som redovisas i motion 2031 (m) innebär jämfört med regeringens en utgiftsnivå som ligger 23,7 miljarder kronor lägre nästkommande budgetår. 5,5 miljarder av utgiftsneddragningen är av tillfällig natur. Skattesänkningar på 5,7 miljarder jämfört med regeringsförslaget förordas för budgetåret. Därmed skulle det underliggande budgetunderskottet bli drygt 12 miljarder kronor lägre än det av regeringen redovisade. Det kassamässiga underskottet skulle minska med hela 18 miljarder kronor. På helår uppgår motionärernas besparingsförslag till nästan 29 miljarder kronor och skattesänkningarna till ca 11 miljarder. Helårseffekten på budgetunderskottet blir därför ungefär densamma som budgetårseffekten.

Motionärernas längre gående krav på besparingar är enligt utskottets mening välmotiverat mot bakgrund av att det är angeläget att skapa ett utrymme för skattesänkningar. Det är nödvändigt att skattetrycket sänks och att skattesystemet ges en sådan utformning att drivkrafterna bakom företagande, arbete och sparsamhet förstärks.

Utskottet ställer sig också bakom de relativt omfattande förslagen till utförsäljning av statliga företag som föreslås i motion 2031.

För att lösa den strukturkris som Sverige befinner sig i räcker det enligt utskottet inte med enbart traditionella besparingar. Den offentliga sektorn måste dessutom struktureras om. Systemförändringar måste vidtas i syfte att förändra och finna nya verksamhetsformer för stora delar av den

service som idag ges via den offentliga sektorn. På sikt bör enligt utskottet allt ifrån daghem och åldringsvård till parkförvaltning, brandförsvar och gatuunderhåll kunna ske i privat regi. Det är angeläget att stimulera alternativ till den offentliga servicen och till de kollektiva skyddsnäten.

Att ersätta offentlig verksamhet med privata marknadslösningar innebär inte bara möjligheter till en effektivare produktion utan även större variationsrikedom i tjänsteutbudet, vilket befrämjar valfriheten för både konsumenter och näringsidkare.

Privatisering, konkurrens och ökad avgiftsfinansiering inom den offentliga sektorn krävs för att pressa kostnaderna och öka effektiviteten. Utskottet finner ingen anledning till att staten och kommunerna skall bedriva så mycket verksamhet i egen regi som idag. Stora besparingar kan på sikt göras om den privata servicesektorn tillåts komma in på områden som idag behärskas av stat och kommun. Därför är en omstrukturering av den offentliga sektorn nödvändig.

I motion 2524 (c) yrkande 2 och motion 2088 (fp) yrkande 2 redovisas budgetalternativ som i vissa avseenden överensstämmer med förslagen i motion 2031 (m). Sålunda förordas en minskning av det underliggande underskottet på 10–12 miljarder kronor bl. a. genom besparingar inom sjukförsäkringen och statsbidragssystemet för arbetslöshetskassorna samt slopad skattereduktion för fackföreningsavgifter och sänkt förmögenhetsskatt. Enligt utskottets mening innebär emellertid inte budgetförslagen i motionerna 2524 och 2088 en tillräckligt långtgående neddragning av statsutgifterna. Utrymme för nödvändiga skattesänkningar skapas inte.

I motion 2455 (vpk) förordas en budgetpolitik med tyngdpunkten lagd på skärpt beskattning av aktier och förmögenheter. Trots detta ökar budgetunderskottet med 3 miljarder kronor. En sådan budgetpolitik kan utskottet inte acceptera.

Med det anförda avstyrker utskottet de förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i proposition 100 bilaga 1, moment 2, motion 2524 (c) yrkande 2, motion 2088 (fp) yrkande 2 och motion 2455 (vpk) yrkande 2 samt tillstyrker de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som anges i motion 2031 (m) yrkande 2.

dels utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1983/84: 2088 yrkande 2, 1983/84: 2455 yrkande 2 och 1983/84: 2524 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1983/84: 2031 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Underskottet i" och på s. 44 slutar med "successiva budgetförstärkningar" bort ha följande lydelse:

Under budgetåret 1981/82 blev budgetunderskottet 68 mdr kr. Socialdemokraternas första regeringsår gav ett budgetunderskott på 86 mdr kr. Trots stora skattehöjningar ökade alltså underskottet med hela 18 mdr kr. på ett år. Förklaringen är att man drev upp utgifterna med över 40 mdr kr.

För budgetåret 1983/84 pekar prognoserna för närvarande på ett budgetunderskott på ungefär samma nivå som för 1982/83. Detta innebär tyvärr inte något positivt trendbrott för budgetunderskottets utveckling. Den skenbara förbättringen realt sett beror helt på att budgetunderskottet tillåts öka så dramatiskt förra budgetåret.

Det finns en tydlig skillnad i de icke-socialistiska regeringarnas och den socialdemokratiska regeringens sätt att försöka att begränsa budgetunderskottet. De icke-socialistiska regeringarna presenterade 1980–82 under hårt motstånd från den dåvarande socialdemokratiska oppositionen ett antal utgiftsbegränsande förslag. Den socialdemokratiska regeringen har istället mest förlitat sig till skattehöjningar. Först hösten 1983 presenterade man vissa utgiftsbegränsningar, som dock var helt otillräckliga.

Den glättade bild regeringen ger av Sveriges ekonomiska situation i årets finansplan framstår som ett försök att dölja den socialdemokratiska handlingsförlamningen. Efter den interna partikritiken mot höstens i och för sig föga imponerande sparpaket, vågar man sig uppenbarligen inte på några ytterligare besparingar före 1985 års val.

Regeringens lättsinnighet kontrasterar bjärt mot vad en bred majoritet i finansutskottet bestående av socialdemokraterna, centern och folkpartiet uttalade så sent som i december 1983:

Som utskottet ser det står vi nu inför valet att antingen omedelbart vidta åtgärder för att minska underskottet eller att senare – och den tidpunkten ligger inom en förutsebar framtid – tvingas att acceptera att den offentliga sektorn kraftigt skärs ned.

Låt oss tänka att den teoretiska situation inträffar att statsskuldräntorna fortsätter att växa till de totala statsinkomsternas storlek. I det läget kan inte ens en nedläggning av all statlig verksamhet förhindra att statsskulden fortsätter att växa. I själva verket inträffar den tidpunkt då ingen återvändo finns betydligt tidigare än när räntorna blir lika stora som inkomsterna. – – – Det är emellertid utskottets bestämda uppfattning att vi genom väl avvägda åtgärder idag ännu kan häva den utveckling som här skisserats. De åtgärder som krävs kommer emellertid att vara så omfattande att inte några samhällsområden kan undantas. Vi måste alla vara med och göra de uppoffringar som krävs. I annat fall kommer vi att inom några få år helt ha urholkat grunden för vår välfärd och hela den offentliga sektorns verksamhet.

Regeringen har med årets budgetförslag inte accepterat höstriksdagens uttalade uppfattning, vilket är anmärkningsvärt. Det farligaste med årets finansplan är att den kan minska krismedvetandet hos svenska folket. När lågkonjunkturen kommer 1985 eller 1986 och det inte längre går att rulla problemen framför sig med engångsförstärkningar m. m. får den då sittande regeringen, vilken den än är, desto svårare att ta nödvändiga grepp.

Årets budgetsaldo på 81 miljarder kr. har, som också redovisas i finansplanen, till betydande del uppnåtts genom extraordinära budgetförstärkningar. Det rör sig bl. a. om ändrade inbetalningsrutiner för skatter och avgifter. Utredningsarbetet med dessa frågor igångsattes till stor del av mittenregeringen, men det är den nuvarande regeringen som nu kan tillgodoräkna sig de kassamässiga resultaten. Utskottet menar självfallet inte att det är fel att göra dessa engångsförstärkningar, men varnar för att tro att detta räcker långsiktigt. Regeringens taktik har uppenbarligen varit att tillgodogöra sig politiskt mera lätthanterliga budgetförstärkningar, men däremot riva upp kontroversiella som t. ex. beslutet om införande av två karensdagar.

Det gigantiska budgetunderskottet utgör för närvarande det allvarligaste hotet mot den svenska ekonomin. Budgetunderskottet ökar inflationsrisken, driver upp räntenivån och minskar utrymmet på kapitalmarknaden för industrins investeringar. Det senare kan bli ett direkt akut problem om den nuvarande högkonjunkturen leder till att industriinvesteringarna börjar öka.

För varje år som underskottet i statens budget består ökar ränteutgifterna. Detta innebär att det för varje år blir allt svårare att få kontroll över de offentliga finanserna.

Mot den här bakgrunden är det ett nödvändigt inslag i en realistisk ekonomisk politik att kraftigt minska de offentliga utgifterna. Att använda skattehöjningar för att fylla igen budgetunderskottet är däremot ingen realistisk väg. En sådan politik skulle bara ge negativa resultat för den allmänna ekonomiska utvecklingen.

En rejäl begränsning av statsutgifterna kan inte ske utan att statens transfereringar berörs. Dessa utgör idag 70 % av statsutgifterna eller drygt 200 mdr kr. Besparingarna måste gälla såväl transfereringar till hushållen som till kommunerna och företagen.

Målsättningen för en långsiktig budgetpolitik bör vara att statsskulden inte längre ökar i reella tal. För detta krävs att det strukturella underskottet på 30–40 miljarder kr. avvecklas. Det är av stabiliserings- och sysselsättningspolitiska skäl inte möjligt att ta hela summan på en gång. Ett minimum är dock i det nuvarande konjunkturläget att beslut fattas om bestående besparingar räknat på helår på netto 10 miljarder kr. Därutöver föreslår utskottet ungefär lika mycket i engångsförstärkningar eller utflyttningar ur statsbudgeten (se Sammandrag s. 79).

Tabell 4. Bestående besparingar/budgetförstärkningar enligt centerpartiets förslag
Milj. kr.

	1984/85	Helår
Kommunsektorn	1 500	3 000
Skatteområdet		
Slopat avdrag för fackföreningsavgifter	657	1 315
Sociala området		
Karensdagar	2 000	2 000
Pensioner	300	600
Barnomsorg	600	600
Öppenvårdsavgifter	200	200
Effektivare återkrav av bidragsförskott	300	300
Sänkt förvärvsavdrag	400	800
Arbetsmarknadsområdet		
Arbetslöshetsersättning	500	500
Vissa lokaliseringsbidrag	264	264
Samhällsföretag	54	54
Beredskapsarbeten	200	200
Industriområdet		
Mineralförsörjningsprogrammet	100	100
Energiområdet		
Oljelagring	240	240
Förseningsavgift för kärnkraftverk	290	290
Kolmiljöinvesteringar	50	50
Höjd avgift för kärnkraftsel	320	320
Avgift för import av vattenkraft	50	50
Kolskatt	200	200
Diverse energi	400	400
Bostadsområdet		
Räntebidrag blir räntelån	750	1 500
Hyresrabatterna	205	205
Räntestöd (ROT)	105	105
Utbildning (ROT)	18	18
Förlustansvar för allmännyttan	50	50
Hjälp till värst drabbade företag	65	65
Trafikområdet		
Televerket	200	200
Kommunala vägar	92	92
Jordbruksområdet		
Bidrag till skogsvård	200	200
Diverse		
Avbyråkratisering, samordningseffekter, familjepolitik m. m.	150	300
Minskad räntebelastning	900	1 400
Totalt	**11 360**	**15 618**

Tabell 5. Sänkta skatter/ökade anslag enligt centerpartiets förslag
Milj. kr.

	1984/85	Helår
Skatteområdet		
Förmögenhets-, arv- och gåvoskatt	150	300
Skattereduktion för aktieutdelning	75	150
Skattereformen	412	824
Fribelopp för egenavgifter	25	50
Slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital	50	100
Återinförande av forskningsavdraget	100	200
Sociala området		
Värdnadsersättning	600	600
Barnbidrag och flerbarnsstöd	1 250	1 250
Skattereduktion hemmamake och ensamförälder	225	550
Undantagandepensionärer	100	100
Arbetsmarknadsområdet		
Regionalpolitiska bidrag	67	67
Regionalpolitiska länsanslagen	150	150
Sänkta arbetsgivaravgifter i stödomr. A i AC- och Z-län	50	50
Äldrestöd till teko	50	50
U-landsbistånd	430	430
Trafikområdet		
SJ:s investeringar	200	200
Enskilda vägar	53	53
Bärighetsupprustning på mindre vägar och broar	20	20
Jordbruksområdet		
Skogsvårdsavgifter slopas	200	200
Norrlandsstöd	50	50
Handelsgödselavgift slopas	120	120
Övrigt	75	75
Totalt	**4 452**	**5 589**

Sammandrag
Milj. kr.

	1984/85	Helår
Bestående besparingar/budgetförstärkningar	11 360	15 618
Sänkta skatter/ökade anslag	4 452	5 589
Summa	**6 908**	**10 029**
Engångsförstärkningar		
Försäljning av statliga företag	2 000	2 000
Inlösen av mindre bostadslån	1 250	2 500
Oljeersättningsfonden till budgeten	500	500
Summa	**3 750**	**5 000**
Överflyttningar till kapitalmarknaden		
Bostadslån	4 000	8 000
Lokaliseringslån	500	500
Summa	**4 500**	**8 500**

I motion 2031 (m) redovisas dels nedskärningar på bl. a. u-hjälpen, livsmedelsstödet och regionalpolitiska stödformer, dels långtgående skattesänkningar.

I motion 2088 (fp) redovisas också förslag om bl. a. slopade livsmedelssubventioner på mjölk.

Dessa inslag gör att utskottet inte kan acceptera de allmänna riktlinjerna för budgetpolitiken i motionerna 2031 och 2088.

I motion 2455 (vpk) redovisas bl. a. förslag om stora skatteskärpningar, höjda arbetsgivaravgifter och minskade försvarsanslag. Budgetunderskottet kommer trots detta enligt motionärerna att öka med drygt 3 miljarder kronor, men enligt utskottets bedömning avsevärt mer eftersom de inkomstförstärkningar motionen redovisar är helt orealistiska. Utskottet avvisar mot denna bakgrund den inriktning av budgetpolitiken som föreslås i motion 2455.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1983/84: 2031 yrkande 2, 1983/84: 2088 yrkande 2 och 1983/84: 2455 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1983/84: 2524 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Björn Molin (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Underskottet i" och på s. 44 slutar med "successiva budgetförstärkningar" bort ha följande lydelse:

Regeringen redovisar ett underliggande budgetunderskott som uppgår till ca 92 miljarder kronor för såväl innevarande som nästa budgetår. Detta är en förbättring i förhållande till långtidsbudgeten, men förbättringen är enligt utskottets uppfattning helt otillräcklig. Beräkningen för budgetåret 1984/85 bygger också på ett antal förutsättningar som är mycket osäkra.

Regeringen har i budgetpropositionen räknat med en ovanligt liten ökning av utgifterna för statsskuldräntor. Bakom detta tycks ligga bl. a. ett antagande om sänkning av dollarkursen och av den internationella räntenivån. I den mån dessa antaganden inte infrias ökar utgifterna för räntor. Regeringen har också förutsatt en övergång till statsskuldväxlar med längre löptid. Eftersom räntan på dessa utbetalas i förskott innebär det att räntebetalningar i större utsträckning faller på innevarande budgetår. Det

är emellertid osäkert om denna upplåningsstrategi lyckas. En annan förklaring till uppjusteringen av årets räntebetalningar är att det inte varit möjligt att låna så långsiktigt som även tidigare antagits.

En rad andra temporära effekter medverkar till den relativt svaga ökningen av de offentliga utgifterna under 1984. Utskottet har ovan beskrivit storleksordningen av dessa och deras inriktning. Dessa temporära budgetförstärkande åtgärder kommer inte att kunna upprepas 1985.

Att regeringen kan uppvisa en hygglig utveckling mellan innevarande och nästa budgetår beror i hög grad på att årets siffror liksom de för 1982/83 blåsts upp. Under de tre år som föregick 1982/83 blev utfallet på utgiftssidan i genomsnitt 2,5 % högre än statsbudgeten – men för budgetåret 1982/83 blev utfallet 8,5 % högre! Detta illustrerar tydligt regeringens taktik.

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion 2088 (fp) att besparingar på ungefär 14 miljarder kronor bör genomföras i de permanenta utgiftsprogrammen. Därtill kommer vissa engångsbesparingar genom att viss låneverksamhet flyttas ut från statsbudgeten och genom att vissa statliga företag säljs ut till privata intressenter. Tillsammans med övriga utgiftsförändringar och skatteförändringar innebär motionärernas förslag ett budgetunderskott som är ca 10 miljarder kronor lägre än regeringens på helår räknat. Utskottet anser att detta är en väl avvägd budgetpolitik.

Utskottet vill därför instämma i den budgetreglering som sammanfattas i följande tabeller från motion 2088 (fp).

Tabell 6. Besparingar enligt folkpartiets förslag
Milj. kr., helår

Pensioner enligt basbeloppsindex		600
Sjukförsäkringen		2 000
Statsbidrag till arbetslöshetskassorna		500
Statsbidrag till kommunerna		4 500
Slopande av skattereduktion för fackföreningsavgifter		1 300
Livsmedelssubventionerna		1 050
Slopande av ROT-programmet		450
Minskade räntebidrag, hyresrabatter		2 000
Utebliven höjning av bostadsbidrag		400
Höjda avgifter		500
Effektivare återkrav av bidragsförskott		290
Vuxenutbildningen		90
Statsbidrag till kommunala vägar		90
Besparing inom civilförsvaret		100
Besparing inom industripolitiken		80
	Summa	**13 950**

Tabell 7. Utgiftsökningar enligt folkpartiets förslag
Milj. kr., helår

Familjepolitiskt stöd		1 000
Försvaret		500
Bistånd		450
Högskolan och studiemedel		55
Kultur		22
Miljö		38
Prisstöd till jordbruket i norra Sverige		50
Enskilda vägar		43
Handikappade		25
Diverse mindre poster		25
	Summa (avrundat)	**2 200**

Tabell 8. Skattesänkningar enligt folkpartiets förslag
Milj. kr., helår

Inkomstskatten (fullt inflationsskydd och skala enligt reformen)		1 000
Skattereduktion för aktieutdelning		300
Slopad omsättningsskatt för aktiehandel		200
Slopad tillfällig förmögenhetsskatt för år 1984		..
Bibehållet FoU-avdrag i företagen		..
Slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital i småföretag		100
Slopad reaskatt på bostadsrätter		..
	Summa	**1 600**

Många av besparingsförslagen är desamma som dessa motionärer tidigare förordat och behöver därför inte närmare beskrivas. Övriga förslag redovisas närmare i respektive utskottsbetänkande.

Effekten på budgetsaldot under budgetåret 1984/85 blir ca hälften av helårseffekten, dvs ca 5 miljarder kronor, därför att flera av förslagen måste träda i kraft vid ett kalenderårsskifte. Utskottet beklagar att förslagen inte kunnat realiseras tidigare, vilket i nuvarande konjunkturläge hade varit en fördel. Ansvaret härför faller på regeringen, vars ryckiga finanspolitik försvårat ett planmässigt besparingsarbete.

Moderata samlingspartiet föreslår en budgetpolitik som är sammansatt av så stora besparingar och skattesänkningar att konsekvenserna torde bli negativa för samhällsekonomin. Därtill kommer att man synes okänslig för förslagens fördelningspolitiska verkningar. Förslagen i motion 2031 (m) yrkande 2 avstyrks därför.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i motion 2455 både nya utgiftsökningar och nya skattehöjningar. Som framgått av vad utskottet tidigare anfört skulle detta leda till lägre ekonomisk tillväxt och ökad arbetslöshet. Det skulle dessutom medföra ett ännu högre budgetunderskott. Utskottet avstyrker därför dessa motionskrav.

Sammanfattningsvis anser utskottet att de budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i motion 2088 (fp) är väl avvägda. Den pågående konjunkturför-

bättringen bör enligt utskottets uppfattning utnyttjas så som motionärerna föreslår, nämligen till att ta krafttag för att komma till rätta med landets ekonomiska obalanser.

Med det anförda tillstyrker utskottet de riktlinjer för budgetregleringen som anges i motion 2088 yrkande 2. Utskottet avstyrker därmed motsvarande förslag till riktlinjer i propositionen och i motionerna 2031 (m) yrkande 2, 2524 (c) yrkande 2 samt 2455 (vpk) yrkande 2.

dels utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1983/84: 2031 yrkande 2, 1983/84: 2455 yrkande 2 och 1983/84: 2524 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1983/84: 2088 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Underskottet i" och på s. 39 slutar med "budgetåret 1984/85" bort ha följande lydelse:

Regeringens budgetpolitik ställer minskning av budgetunderskottet som ett huvudmål. Resultatet blir nedskärning och en till stora delar kontraktiv (tillväxthämmande) politik. Enligt finansplanen skulle "statsbudgeten 1984 direkt och indirekt ha en efterfrågedämpande effekt som kan beräknas till 2,2% av BNP". Omräknat i årsarbeten innebär detta att arbetslösheten 1984 är ca 80 000 personer större än vad den skulle vara om regeringen inte hängav sig åt nedskärningar.

Det har förts mycket propaganda kring den offentliga sektorns budgetunderskott. Denna har syftat till att skapa argument för en nedskärning av den offentliga sektorn, nedskärningar som drabbar dem i första hand som har behov av den offentliga sektorn. Underskottet har till stor del uppstått genom krisen, genom bristande tillväxt och därmed försämrade statsinkomster. Den samlade offentliga sektorns underskott beräknas 1984 bli 34,4 miljarder kronor oräknat den över statsbudgeten finansierade utlåningen. Detta kan jämföras med de offentliga investeringarna som 1984 beräknas uppgå till 40,5 miljarder kronor. Dessa fakta bör något dämpa dem som bara propagerar att vi lånar till konsumtion.

Statens ränteskuld är dock ett problem. Statsskuldräntorna är i sig den största budgetposten. Dessa räntor innebär i sig ett förmögenhetstillskott för dem som haft råd att placera stora tillgångar i statspapper.

När ett budgetunderskott – som det i Sverige – framför allt uppstått genom minskade inkomster är det svårt att hävda att det haft en särskilt aktiverande inverkan på ekonomin. Naturligtvis hade verkan dock varit direkt kontraktiv om utgifterna minskats i takt med inkomsterna.

Detta betyder inte att ett växande underskott är en förutsättning för att den offentliga budgeten skall spela en aktiverande roll i ekonomin. Det gäller också varifrån pengarna dras in till den offentliga sektorn och hur denna sektor använder sina pengar. Det viktiga är emellertid att den offentliga verksamheten inte krymps. Detta drabbar inte bara socialt och ekonomiskt de svagaste i samhället, det drabbar också den ekonomiska utvecklingen.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "I *motion 2455*" och på s. 44 slutar med "successiva budgetförstärkningar" bort ha följande lydelse:

I *motion 2455* (vpk) redovisas ett budgetalternativ som innehåller förslag för att skapa arbete och bättre förhållanden för utsatta grupper som barnfamiljer och pensionärer. Förslagen finansieras till en huvuddel dels genom förslag om skärpta skatter på kapital och stora förmögenheter och dels genom en höjd arbetsgivaravgift för barnomsorgen och minskade försvarsutgifter. Förslagen innebär att budgetunderskottet kan komma att öka med drygt 3 miljarder kronor. Utskottet finner att de förordade åtgärderna är välmotiverade för att ge de utsatta grupperna bättre förhållanden och för att bryta de allt orimligare och tilltagande klyftorna i fördelningen av produktionens resultat. Förslagen innebär också att förutsättningar skapas för en förbättrad och av samhälleliga målsättningar mera styrd ekonomisk tillväxt. Utskottet tillstyrker därför den inriktning av budgetpolitiken som föreslås i motion 2455 (vpk).

Sammanfattningsvis vill utskottet understryka att den politik som utgår från olika "nyliberala" teorier icke har skapat reda i ekonomin i något land och att den främst medfört kraftiga försämringar för de arbetande. Dessvärre kan sådana teoretiska ansatser spåras också bakom den politik regeringen förordar. Detta banar väg för en utveckling i enlighet med borgerliga klassintressen.

De borgerliga partiernas förslag till inriktning av den ekonomiska politiken skulle leda till än mer förödande konsekvenser i form av ökad arbetslöshet och outnyttjade resurser. En ökad planmässighet är en nödvändighet för framtiden. Samhällsekonomin är hela folkets angelägenhet.

dels utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
   att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1983/84: 2031

yrkande 2, 1983/84: 2088 yrkande 2 och 1983/84: 2524 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1983/84: 2455 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Översyn av finansieringsformerna för socialförsäkringssystemen

Björn Molin (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Utskottet får" och slutar med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

I motion 2088 (fp) yrkande 4 begärs en översyn av finansieringsformerna för socialförsäkringssystemen. Utskottet delar motionärernas uppfattning att en sådan översyn är en logisk följd av den nuvarande obalansen mellan en utgiftsandel på ca 70% och en skatte- och avgiftsandel på ca 50% av BNP.

En sådan omprövning av de offentliga utgifternas finansiering behöver inte betyda att de tjänster som nu är offentligt producerade försvinner. Det är emellertid viktigt att sambandet mellan individernas förmåner och utgifter stärks. I många fall är det annars svårt att veta om medborgarna värderar tjänsten lika högt som den resursförbrukning som krävs för att producera den. Utskottet instämmer i motionärernas uppfattning att sambandet mellan individernas förmån och utgift även här behöver förstärkas. Konsekvenserna blir annars oacceptabla för samhällsekonomin.

Ett exempel på detta är ATP-systemet. Vid sin konstruktion anpassades det till en ekonomi med låg inflation och hög tillväxt. F. n. går det fyra förvärvsarbetande på en ATP-pensionär, redan 1990 har siffran sjunkit till tre förvärvsarbetande och den fortsätter att sjunka även därefter.

Utskottet anser att finansieringen av flera av de nu existerande försäkringssystemen måste ses över för att de skall stå i överensstämmelse med vår långsiktiga samhällsekonomiska utveckling. Det gäller t. ex. sjukförsäkringssystemet och arbetslöshetsförsäkringssystemet liksom pensionssystemet.

Det är därför nödvändigt att regeringen påbörjar en sådan översyn av finansieringsproblemen för socialförsäkringssystemen. Därvid måste diskuteras såväl en tänkbar framtida finansieringsmodell som hur erforderliga förändringar skall genomföras. Om man underlåter att göra detta blir resultatet på sikt förödande för just de medborgargrupper som man främst vill skydda. Vad utskottet här anfört bör med bifall till motion 2088 yrkande 4 ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *översyn av finansieringsformerna för socialförsäkringssystemen*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2088 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Avgiftssättning

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 45 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "yrkande 6" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att en ökad avgiftsfinansiering kan vara ett led i ambitionen att åstadkomma ett närmare och för alla tydligt samband mellan nyttan av en viss tjänst och kostnaden för denna. En sådan politik ger också i många fall en bättre indikation på om medborgarna värderar olika tjänster lika högt som kostnaden att producera dem än den nuvarande finansieringsmetoden.

En ökad avgiftsfinansiering kan också vara ett led i den omfördelning av den totala konsumtionen från offentlig till privat konsumtion som utskottet menar är en ofrånkomlig del i den ekonomiska politik som krävs för att komma till rätta med landets brist på balans.

Med det anförda tillstyrker utskottet yrkande 6 i motion 2088 att regeringen ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med förslag i detta syfte.

dels utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *avgiftssättning*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2088 yrkande 6 begär att regeringen redovisar förslag i fråga om avgiftssättning i enlighet med vad som anförts i motionen,

13. Kredit- och statsskuldpolitiken

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med "Finansieringen av" och på s. 48 slutar med "motion 2031 (m)" bort ha följande lydelse:

Regeringens finansplan uppehåller sig mest vid reala faktorer. Som så ofta i svensk ekonomisk debatt kommer de finansiella aspekterna i skym-

undan. Men som framhålls i *motion 2031* (m) är den snabbt växande statsskulden och de krav den stora statsupplåningen ställer utan tvivel de mest dramatiska inslagen i den nuvarande ekonomiska utvecklingen i Sverige. Dessa problem förtjänar därför större uppmärksamhet i den ekonomiska politiken.

Även om ökningen av budgetunderskottet har hejdats med tillfälliga medel, fortsätter statsskulden att växa i snabb takt. Om de statliga utlandslånen värderas efter aktuella valutakurser, kan den samlade statsskulden beräknas öka från nära 500 miljarder kronor vid det senaste årsskiftet till bortåt 600 miljarder ett år senare eller med ca 20%. Sverige har redan bland OECD-länderna den näst största statsskulden i förhållande till BNP. Relationstalet närmar sig snabbt 100%.

Den farligaste delen av statsskulden är den som är placerad utomlands. Vid det senaste årsskiftet var den statliga utlandsskulden bokförd till ca 100 miljarder kronor. Riskerna med utlandsupplåning illustreras av att till aktuella valutakurser var den ca 30 miljarder större.

Skuldkrisen i andra låntagarländer har gjort att Sverige, som i den jämförelsen framstår som mer kreditvärdigt, fått nästan alltför lätt att låna utomlands. Men det är ofrånkomligt att en stor utlandsskuld avsevärt begränsar vår ekonomisk-politiska handlingsfrihet för framtiden.

Sedan några år tillbaka gäller principen att staten skall låna så mycket utomlands som motsvarar underskottet i bytesbalansen. Under 1983 uppgick dock den utländska nettoupplåningen till ca 25 miljarder, medan bytesunderskottet stannade vid ca 6 miljarder. Den stora skillnaden förklaras bl. a. av att staten med egen utlandsupplåning täckt ett privat kapitalutflöde och att valutareserven ansetts behöva utökas.

För 1984 förutses på motsvarande sätt att 10–15 miljarder skall lånas utomlands, trots att underskottet i bytesbalansen t. o. m. väntas gå ned till ca 5 miljarder. Om inte inställningen till utlandsupplåningen ändras ser utskottet stora risker för att finansplanens bedömning kommer att visa sig för låg.

I en situation, där näringslivet har god likviditet och låg investeringsbenägenhet, torde dess nettoamortering av utlandslån fortsätta. Företagens erfarenheter från tidigare devalveringar av den svenska kronan manar dessutom till försiktighet.

Som det nu är kan hela valutareserven sägas bestå av lånade medel. Det kan då förefalla klokt att låta den vara låg och i övrigt lita till odragna krediter. Men vid internationella jämförelser tillmäts valutareservens storlek viss betydelse. Den uttrycks då i dollar, vilket tillsammans med uppgången i Sveriges utrikeshandel betyder, att valutareserven behöver höjas rätt avsevärt.

Att omsättning av utlandslån till följd av kursförluster framkommer som ökad utlandsupplåning är närmast en bokföringsteknisk brist. Från många synpunkter är det önskvärt att redovisningen av statens utlandsskuld sker

till löpande växelkurser. Den nuvarande ordningen kan verka avhållande på benägenheten att förtidsinlösa äldre lån och ersätta dem med nyupplåning till lägre ränta, trots att en sådan åtgärd naturligtvis är ekonomiskt riktig.

Med hänsyn till ovan nämnda tre faktorer bedömer utskottet att den av regeringen förda ekonomiska politiken kommer att föranleda en statlig utlandsupplåning på ca 25 miljarder kronor även under 1984.

Omfattningen av statens upplåning utomlands är givetvis en viktig fråga för den ekonomiska politiken. I vissa andra små välfärdsländer med ekonomiska problem (t. ex. Nederländerna) förekommer ingen statlig utlandsupplåning alls. Motiveringen är att sådan upplåning går till konsumtion och därmed sänker levnadsnivån i framtiden. Om utlandsupplåningen överlåts åt företagen, kan man vara säkrare på att den används till räntabla investeringar. I andra fall anges en norm för statens utlandsupplåning, som inte får överskridas. Att upplåningen skall motsvara underskottet i bytesbalansen kan sägas vara en sådan norm.

I praktiken har emellertid den svenska staten övergett sin målsättning att dess nettoupplåning utomlands skall stanna vid bytesunderskottets storlek. Det är enligt utskottets mening oroande att utlandsdelen av statsskulden tenderar att växa trots att den goda exportkonjunkturen just nu håller nere underskottet i bytesbalansen. Denna utveckling betyder att staten ökar sin riskexponering, bl. a. genom att företagens utlandslån "förstatligas". Enligt utskottets mening kan inte staten fortsätta att ackommodera en negativ privat kapitalbalans. Denna aspekt måste tillmätas stor betydelse vid avvägningen av den svenska räntepolitiken.

Huvuddelen av statsupplåningen sker dock inom landet. Det viktigaste låneinstrumentet var länge fastförräntade statsobligationer med förhållandevis långa löptider. I syfte att hålla ned den inhemska räntenivån prissattes de under marknadsräntan och påtvingades med hjälp av regleringsåtgärder banker, försäkringsbolag och andra kapitalmarknadsinstitut.

Det kraftigt ökade upplåningsbehovet har gjort en omläggning av statsskuldfinansieringen ofrånkomlig. För att undvika en inflationsdrivande ökning av likviditeten i ekonomin har det varit nödvändigt att så långt möjligt förlägga upplåningen utanför bankväsendet. Eftersom hushållens sparkvot är utomordentligt låg och reallöneutvecklingen fallande, har den främsta kapitalkällan blivit företagen, som på senare tid haft en stigande lönsamhet utan att behovet av utbyggd kapacitet uppfattats som påträngande.

Med sikte på denna marknad introducerades redan under den borgerliga regeringstiden statsskuldväxlar till marknadsmässig ränta. Sedan i höstas säljer staten dessutom till företagen riksobligationer med längre löptider. Även i deras fall är räntan marknadsmässig.

Genom denna omläggning av statsskuldpolitiken har räntenivån höjts och lånens löptid förkortats. Finansplanen försöker framställa detta som

en medveten nyorientering från de penningvårdande myndigheternas sida. Sanningen är snarare, att förändringen framtvingats av att statsupplåningens omfattning vuxit så snabbt. De krafter som därvid utvecklats har inte gått att bemästra med fortsatta och skärpta regleringar.

Enligt utskottets mening är det egendomligt och oroande för framtiden att det svenska näringslivet i stor utsträckning tvingas ägna sig åt att köpa statspapper i stället för att satsa på sin egen verksamhet. Det har kunnat gå så länge som det inte har varit aktuellt med någon utbyggnad av kapaciteten. Men det är ofrånkomligt att den höga avkastningen på finansiella placeringar verkar återhållande på investeringsaktiviteten i näringslivet.

Regeringen anför nu i finansplanen att industrins totala räntabilitet (inkl. avkastning på finansiellt kapital) är på väg att överträffa räntan på statspapper. Men den relevanta jämförelsen är med avkastningen på nyinvesteringar i realkapital och inte på befintligt totalkapital. Det är oundvikligt och ovedersägligt att den omfattande upplåningsverksamhet i näringslivet som staten tvingas till medför utträngningseffekter för investeringsverksamheten inom den enskilda sektorn. Enda sättet att komma till rätta med detta problem är att minska upplåningsbehovet genom att reducera budgetunderskottet, vilket med nuvarande skattetryck förutsätter att statsutgifterna sänks.

Den senaste tidens utveckling på den inhemska statsupplåningens område gör frågan om de prioriterade obligationernas fortsatta existens akut. Efter introduktionen av särskilt riksobligationerna är det svårare än någonsin att motivera varför försäkringsbolag och AP-fonden skall kunna åläggas att köpa lågavkastande statspapper till förfång för försäkringstagare och pensionärer. Kapitalmarknaden kan ju numera tillgodose sitt föreskrivna behov genom köp på andrahandsmarknaden från bankerna, vilka inte längre behöver inneha prioriterade obligationer för att uppfylla några likviditetskvoter. Enligt utskottets mening bör ytterligare emissioner av statsobligationer till konstlat låg ränta ej genomföras.

Statsskuldräntorna är den snabbast växande posten i statsbudgeten. Det framstod som en chockerande kraftig höjning, när ränteposten för ett år sedan förutsågs bli ca 55 miljarder innevarande budgetår. Prognosen har emellertid stadigt behövt revideras uppåt för att nu ligga på ca 61 miljarder. Förklaringen är övergången till kortare upplåning med snabbare räntegenomslag och tillkomsten av valutakursförluster vid omsättning av utlandslån. Bedömningen i årets *finansplan att statsskuldräntorna* nästa budgetår skall öka med endast 4 miljarder till ca 65 miljarder förefaller alltför optimistisk. Den torde baseras på förväntningar om en större övergång till längre upplåning än vad som kan förverkligas samt antaganden om en lägre dollarkurs och räntenivå än vad som nu förefaller realistiskt. Det bör också noteras att, om den utländska räntenivån faller, motverkas detta vid redovisning av ränteutgifterna av att förtida amorteringar åtföljda av nyupplåning till lägre räntenivå framkallar större realiserade kursförluster än vad

som kan förutses med utgångspunkt från utlandslånens återstående löptider.

Efter att länge ha varit ett lågräntеland har Sverige successivt utvecklats till ett högräntеland. Orsaken är naturligtvis den växande statsskulden och statens upplåningsbehov. Realräntan är nu positiv och torde så förbli under avsevärd tid framöver. För att inte alldeles kullkasta trovärdigheten i regeringens inflationsmål på 4% ger finansplanen nu uttryck åt ambitionen att i år begränsa penningmängdens ökning till 5–6%. Denna monetaristiska ansats ligger bakom riksbankens "rekommendation" till bankerna och förordnanden till finansbolagen att inte öka utlåningen under 1984 med mer än 4 resp. 5%. När regeringen inte klarar att strama åt finanspolitiken mer med utgiftsminskningar, faller bördan i stället tungt på penningpolitiken.

Trots att riksbanken i andra avseenden ersatt regleringar med mer marknadskonforma styrmedel, väljer man här en metod, som i realiteten är en påtvingad restriktion. Risken är stor att kreditgivningen förläggs utanför den reglerade marknaden och att särskilt storföretagen aktiverar sig på detta område. Förutom en desorganisation av kreditmarknaden innebär detta att räntenivån drivs i höjden, något som regleringen är avsedd att förhindra. Särskilt småföretagen får svårt med sin kreditförsörjning, vilket medför negativa effekter för den ekonomiska återhämtningen och den nödvändiga utbyggnaden av näringslivet.

Det är enligt utskottets mening välkommet, om regeringen och riksbanken fäster större avseende än hittills vid att hålla tillbaka penningmängdens ökning. Det bör emellertid inte ske med fysiska regleringar utan med marknadskonforma medel. Dessutom förtjänar definitionen av penningmängden att diskuteras. De på senare tid introducerade statspapperen med korta löptider är så likvida att de väl kan jämföras med medel på checkräkning etc.

Den av statens stora upplåningsbehov framtvingade liberaliseringen av kreditpolitiken bör enligt utskottets mening fullföljas. Det är angeläget att kreditmarknaden skyndsamt avregleras i enlighet med kreditpolitiska utredningens förslag. I detta sammanhang framstår det också som angeläget att valutakommittén snarast avslutar sitt arbete. Våra grannländer Norge och Danmark har nyligen infört avsevärt ökad frihet för kapitalrörelser över gränserna. Det är således inte bara vad gäller utländska bankers etableringsrätt som Sverige framstår som isolationistiskt vid en internationell jämförelse. Det ligger i vårt eget intresse att genomföra en liberalisering av kredit- och valutapolitiken.

Vad utskottet ovan anfört bör med bifall till motion 1983/84: 2031 yrkande 3 ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *kredit- och statsskuldpolitiken*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2031 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. Sänkning av räntan

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 48 som börjar med "I *motion 2455*" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

I *motion 2455* (vpk) anförs att det såväl för statsfinanserna som för den allmänna ekonomiska utvecklingen är befogat med en kraftig räntesänkning. Enligt motionärerna bör denna inte understiga 2 procentenheter.

En lägre räntenivå i Sverige än i omvärlden innebär i en kapitalistisk ekonomi en risk för ett valutautflöde. Kapitalägarnas intresse är den egna vinningens, icke samhällets väl. Men detta kan klaras med en skärpt valutakontroll.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om önskvärdheten av en betydande räntesänkning.

Då det ankommer på riksbanksfullmäktige att besluta om ändringar i räntenivån bör enligt utskottet riksdagen i ett uttalande som sin mening ge till känna vad utskottet anfört.

Härigenom tillstyrkes motion 2455 (vpk) yrkande 3.

dels utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *sänkning av räntan*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2455 yrkande 3 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

15. Konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 48 börjar med "I motion 370" och på s. 49 slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

I *motion 370* av Gunnar Biörck i Värmdö (m) yrkas att finansutskottet och riksdagen vid behandlingen av årets budget och finansplan överväger möjligheten att införa konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken speciellt betingade av ansvaret gentemot kommande generationer.

Utskottet delar motionärens uppfattning att budgetunderskott, statsupplåning utomlands och devalveringar bildar en ond cirkel, som ännu inte har brutits. Det är utan tvivel angeläget, att den ekonomiska politiken präglas av de i motionen angivna kriterierna långsiktighet, realism och konsekvens.

Hittills har det i Sverige ansetts, att riksdag och regering bör kunna klara den ekonomiska politiken utan några konstitutionella begränsningar. Stora underskott i statsbudgeten under en följd av år och en snabbt växande statsskuld ger emellertid anledning till tvivel på denna punkt.

Sverige är med hög fart på väg in i skuldfällan. Om inte budgetunderskottet dras ned i snabbare takt än vad regeringen föreslår i finansplanen, riskerar vi att om några år förlora vår ekonomisk-politiska handlingsfrihet. I ett sådant läge, där de politiska beslutsfattarna misslyckats med att hålla statsutgifterna inom tillgängliga ramar, kan konstitutionella begränsningar visa sig ofrånkomliga. Denna utskottets bedömning bör med anledning av motion 370 yrkande 5 ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken*
att riksdagen med anledning av motion 1983/84: 370 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

16. Den kommunala ekonomin

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 49 börjar med "De bedömningar" och på s. 50 slutar med "2524 (c) yrkande 4" bort ha följande lydelse:

De bedömningar som kan göras för den kommunala sektorn år 1984 tyder på att det finansiella sparandet blir ungefär detsamma som under 1983. Kommunerna måste till följd av sin ekonomiska tyngd ägnas särskild uppmärksamhet i arbetet på att sanera Sveriges ekonomi. Ungefär en fjärdedel, drygt 50 miljarder kronor, av de sammanlagda kommunala utgifterna täcks av statsbidrag; kommunalskatter täcker drygt hälften, medan övriga inkomster bl. a. avgifter svarar för återstoden. De specialdestinerade bidragen svarar för den största delen av statsbidragen, nämligen ca 40 miljarder kronor.

Den statliga inkomstskatten för fysiska personer beräknas till ca 30 miljarder kronor. Utskottet finner i likhet med vad som anförs i *motion*

2031 (m) att ett långsiktigt mål bör vara att avskaffa denna skatt med undantag för mycket höga inkomster. Samtidigt bör statsbidragen till kommunerna successivt minska med undantag för ett väl fungerande skatteutjämningssystem.

Volymökningen för konsumtionen i kommuner och landsting beräknas uppgå till nästan 2% 1984. I ett läge med stort underskott inom den offentliga sektorn finner utskottet det oacceptabelt med en volymexpansion på det kommunala området.

En central del i en politik för att kunna återställa balansen i de offentliga finanserna är ett lagstadgat kommunalt skattestopp. Samtidigt bör en utredning påbörjas om en lämplig utformning av ett lagstadgat kommunalt skattetak.

I motion 2031 (m) anförs att skatteunderlaget från juridiska personer i sin helhet bör tillföras staten. Utskottet ansluter sig härtill. Därutöver föreslås att statsbidrag till kommunsektorn minskas med drygt 5,5 miljarder kronor för 1985. För de kommuner som hamnar i ett särskilt utsatt finansiellt läge föreslås att 1 miljard kronor avsätts som särskilt stöd.

Den statliga neddragningen av transfereringar till kommunsektorn underlättas av kommunsektorns mycket goda likviditet. Som framhålls i motion 2031 (m) kommer en sådan därför inte att leda till några dramatiska förändringar av verksamheten i kommuner och landsting. Vid tidigare indragningar av specialdestinerade bidrag till kommunerna har det dessutom visat sig att sparandet inte koncentrerats till det berörda området utan fördelats över kommunernas hela verksamhet.

Utskottet finner i likhet med motion 2031 (m) att kommunernas volymtillväxt måste upphöra. Därför måste de specialdestinerade statsbidragen successivt minska i syfte att göra kommunerna mer självständiga och minska den finansiella belastningen på statsbudgeten. Utskottet vill understryka detta mot bakgrund av den allvarliga statsfinansiella situationen. Vidtas inte de nu nämnda åtgärderna, kommer kommunsektorn att hamna i en finansiell kris, när statsfinanserna nödvändiggör en framtida väsentligt hårdare nedskärning. Valet står således inte mellan att göra nedskärningar av statsbidragen eller att avstå från sådana. Valet står i stället mellan att göra nedskärningarna nu i ordnade former eller att i ett statsfinansiellt krisläge tvingas till abrupta och betydligt mera dramatiska minskningar av transfereringarna till kommunsektorn. Utskottet biträder sålunda vad som anförts i motion 2031 (m) yrkande 4.

I *motion 2088* (fp) föreslås att statsbidragen till kommunerna successivt omvandlas till ett inomkommunalt utjämningssystem, som finansieras med en avgift på det kommunala skatteunderlaget. För år 1985 föreslås en avgift som skulle minska behovet av statligt stöd med 4,5 miljarder kronor. En dylik metod kan enligt utskottets mening inte tillstyrkas, då den i sig innebär en press uppåt på en redan alltför hög kommunalskatt. Utskottet avstyrker mot den bakgrunden vad som anförts i motion 2088 (fp) om regelförändringar i statsbidragen.

I *motion 2524* (c) föreslås att det kommunala skatteunderlaget från juridiska personer i sin helhet skall tillföras den statliga sektorn. Därutöver föreslås att de specialdestinerade bidragen successivt omvandlas till skatteutjämningsbidrag.

Utskottet kan i likhet med motionärerna och vad som aviseras i propositionen godta att det kommunala skatteunderlaget helt överförs till staten. En omläggning av statsbidragen från specialdestinerade bidrag till generella skatteutjämningsbidrag framstår i nuvarande samhällsekonomiska läge som otillräcklig, då omläggningen icke leder till någon total dämpning av den kommunala verksamheten.

Med hänvisning till vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion 2524 (c) yrkande 4.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *den kommunala ekonomin, statsbidragen och andra finansiella överföringar till kommunerna*
att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84: 2088 yrkande 5 och 1983/84: 2524 yrkande 4 samt med bifall till motion 2031 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Den kommunala ekonomin

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 49 börjar med "De bedömningar" och på s. 50 slutar med "2524 (c) yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Den kommunala sektorn är den samhällssektor som vuxit snabbast under 1970-talet. Trots en gradvis neddragning av den kommunala konsumtionsökningen har den tagit i anspråk mer än hälften av resurstillväxten den senaste tioårsperioden. Till stor del förklaras den ökade kommunala konsumtionen av att kommuner och landsting fått ta över uppgifter från staten.

I den nuvarande ekonomiska situationen måste självfallet också kommuner och landsting vara beredda att spara. Detta bör ske genom omprioriteringar, effektiviseringar och bättre hushållning med tillgängliga resurser. Med hänsyn till den kraftiga expansionen under 1970-talet bör det rimligen finnas ett gott utrymme för sådana åtgärder. Utan en sådan kommunal omprövning sprängs de samhällsekonomiska ramarna. Ytterligare kommunalskattehöjningar är ingen framkomlig väg. Inte minst skulle låginkomsttagare drabbas hårt.

Den kommunala sektorn har generellt sett en god likviditet. Prognoserna för 1984 är nu också väsentligt bättre än tidigare.

Enligt utskottets uppfattning är det mot denna bakgrund möjligt med en minskad finansiell överföring från staten till kommunsektorn på 3 miljarder kronor, främst genom ett borttagande av den kommunala beskattningen av juridiska personer.

I detta sammanhang bör påpekas att kyrkans speciella ställning måste beaktas vid den av regeringen aviserade översynen av den kommunala beskattningen av juridiska personer.

Med hänsyn till hur ojämnt de specialdestinerade medlen utgår till olika kommuner anser utskottet, i likhet med vad som föreslås i motion 2524 (c), att en successiv överföring från specialdestinerade anslag till skatteutjämningsbidrag därefter bör påbörjas. Därigenom skulle den decentraliseringspolitik fullföljas på det kommunalekonomiska området, som inleddes genom de väsentliga ökningarna av den kommunala skatteutjämningen under åren 1976–1982.

I motion 2031 (m) föreslås en indragning från kommunsektorn med 7 miljarder kronor och i motion 2088 (fp) med 4,5 miljarder kronor. Utskottet anser att så stora indragningar skulle få en alltför stor inverkan på kommunernas och landstingens finansiella situation.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *den kommunala ekonomin, statsbidragen och andra finansiella överföringar till kommunerna*
att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84: 2031 yrkande 4 och 1983/84: 2088 yrkande 5 samt med bifall till motion 2524 yrkande 4 begär att regeringen framlägger förslag om minskad finansiell överföring till kommunerna i enlighet med vad utskottet anfört.

18. Den kommunala ekonomin

Björn Molin (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 49 börjar med ”De bedömningar” och på s. 50 slutar med ”2524 (c) yrkande 4” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det samhällsekonomiska utrymmet för kommunal expansion är mycket begränsat med tanke på nödvändigheten att öka investeringar och export. Erfarenhetsmässigt anser utskottet därför att kommunernas finansiella tillgångar måste på motsvarande sätt begränsas. Den nivå på dessa begränsningar som föreslås i motion 2088 (fp) är enligt utskottets mening väl avvägd. Utskottet vill emellertid understryka att

utskottet återkommer till denna fråga i samband med att regeringen presenterar sina förslag, vilket beklagligtvis ännu inte skett.

Samma motionärer har tidigare föreslagit minskningar i statsbidragen till kommunerna. I nuvarande samhällsekonomiska läge anser utskottet att en större indragning av medel är motiverad och kan därför instämma i de besparingsbelopp på 4,5 miljarder kronor som motionärerna föreslår. Kommunernas ekonomiska läge inför 1985 är såvitt nu kan bedömas avsevärt gynnsammare än förut, och även denna större indragning torde medge utrymme för en mindre volymexpansion, av ungefär den storleksordning som motiveras av befolkningsförändringarna för att upprätthålla oförändrad standard. Annan kommunal expansion bör enligt utskottets mening täckas genom omprioriteringar.

Folkpartiet har tidigare föreslagit en metod för minskningen av statsbidragen till kommunerna (se t. ex. FiU 1982/83: 45). Denna innebär att de allmänna statsbidragen till kommunerna successivt omvandlas till ett inomkommunalt utjämningssystem. Utskottet tillstyrker att ett sådant system införs.

Utskottet vill också påpeka att med den i motion 2088 föreslagna ekonomiska politiken i övrigt blir också inflationstakten för 1985 och därefter lägre än med regeringens politik, vilket gynnar kommunerna.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2031 (m) och 2524 (c) och tillstyrker bifall till motion 2088 (fp) yrkande 5.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *den kommunala ekonomin, statsbidragen och andra finansiella överföringar till kommunerna*
att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84: 2031 yrkande 4 och 1983/84: 2524 yrkande 4 samt med bifall till motion 1983/84: 2088 yrkande 5 hos regeringen begär förslag till regelförändringar i fråga om statsbidragen till kommunerna enligt vad utskottet anfört.

19. Den kommunala ekonomin

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att den del av utskottets yttrande på s. 50 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "inte acceptera" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte acceptera vad som anförs i motionen och förutskickas i propositionen om att det kommunala skatteunderlaget från juridiska personer bör helt överföras till staten. Tvärtom bör denna konfiskering av kommunala medel återföras till den kommunala sektorn. På grund av koncentrationen till ett fåtal kommuner av stora företags huvudkontor bör dock en del av de influtna medlen omfördelas inom den kommunala sektorn.

20. Frisläppande av investeringsreserver

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 51 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "motion 1467" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns det ingen anledning att behandla frisläppen av investeringsfonder och investeringsreserver olika. Syftet med investeringsreserverna är att jämställa de mindre och medelstora företagen med storföretagen som har möjlighet att göra avsättningar till investeringsfond. Så länge frisläppen av investeringsreserver är mer begränsade än frisläppen av investeringsfonderna, är så inte fallet.

Utskottet föreslår att investeringsreserver och investeringsfonder behandlas lika vad avser frisläppen. Utskottet yrkar bifall till motionerna 1420 och 1467.

dels utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *frisläppande av investeringsreserver*
att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:1420 och 1983/84:1467 hos regeringen begär att de allmänna investeringsreserverna frisläpps beträffande bokslut som ligger till grund för 1984 års taxering samt att fortsättningsvis frisläpp för båda avsättningsformerna blir lika omfattande,

21. Lån för televerkets verksamhet

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med "Utskottet anser" och på s. 53 slutar med "allmänna kreditmarknaden" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning i frågan som framföres i motionerna 2444 (vpk) och 2457 (vpk) om vikten av en samhällelig kontroll av hela kreditväsendet. Enligt utskottets mening fungerar f. n. den privata kreditmarknaden till stor del som finansiär av allmänna investeringsbehov. Det privata kreditväsendets vinstintressen skulle ytterligare gynnas om affärsverken själva i ökad omfattning går ut och konkurrerar med varandra och tar upp lån i öppna marknaden. Principen bör i stället vara att riksgäldskontoret med sin erfarenhet och kompetens svarar för en samlad upplåning.

Med det anförda tillstyrker utskottet motionerna 2444 (vpk) yrkande 1 och 2457 (vpk) och avstyrker därmed förslaget att regeringen skall ges

bemyndigande att för televerkets verksamhet ta upp lån på den allmänna kreditmarknaden.

dels utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *lån för televerkets verksamhet*
att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84: 2444 yrkande 1 och 1983/84: 2457 avslår regeringens förslag i proposition 1983/84: 100 bilaga 1 moment 4,

22. Finansieringen av affärsverkens verksamhet

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 53 börjar med "I *motion 2360*" och på s. 55 slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

I motion 2360 (m) anförs att affärsverkens kommersiella verksamhet bör byta företagsform och ombildas till aktiebolag. Därigenom skulle styrelsen få det direkta ansvaret för investeringar och deras finansiering. För verkens myndighetsutövande verksamhet föreslås att en särskild myndighet skapas. Vidare yrkas att ett antal av affärsverkens dotterbolag säljs.

I motion 2497 (m) anges bl. a. att en försäljning av affärsverkens dotterbolag skulle inbringa 300 miljoner kronor nästkommande budgetår. Dessutom förespråkar motionärerna en ökad avgiftsfinansiering. Det bör vara möjligt att höja avgifterna med 200 miljoner kronor nästa budgetår. Dessutom förespråkas en förstärkning av statskassan genom cash-management åtgärder.

I motion 2510 (m) yrkas att en finansiering av luftfartsverket skall ske vid ett särskilt företag "Luftfinans" uppbyggt på ett med Telefinans likartat sätt. Vidare föreslås startandet av ett separat finansieringsinstitut, "Järnvägsfinans", för att finansiera en del av SJ:s kommersiella investeringar.

Utskottet anser i likhet med vad som anförts i ovanstående motioner att affärsverkens kommersiella delar har en sådan karaktär att de i princip kan omvandlas till aktiebolag. Detta innebär att finansieringsfrågorna löses automatiskt. Som aktiebolag skulle verken få egna tillgångar, vilket ger förutsättningar att låna externt.

Utskottet delar den syn på utförsäljning av statliga bolag och ökad avgiftsfinansiering som förts fram av motionärerna.

En del av affärsverkens dotterbolag kan redan i dag privatiseras. Vad gäller affärsverkens monopolställning vill utskottet framhålla vikten av att omvandlingen till aktiebolag och den successiva utförsäljningen av vissa enheter går hand i hand med en avmonopolisering.

Alla de åtgärder motionärerna förespråkar innebär att finansieringen lyfts ut från statsbudgeten. Det finns enligt utskottet ingen anledning att motsätta sig en sådan utflyttning.

I motion 2492 (fp) begärs en översyn av de statliga verkens framtida finansieringsformer. Mot bakgrund av vad som ovan sagts finns inte någon anledning att göra någon sådan översyn. Utskottet avstyrker därför motion 2492 (fp).

I motion 2444 (vpk) yrkande 2 föreslås att regeringen verkställer en övergripande, långsiktig politisk analys av de nya utvecklingstendenserna och frågan om de statliga affärsverkens finansiering. Det finns enligt utskottet inte något behov av en sådan analys, varför utskottet avstyrker motion 2444 (vpk) yrkande 2.

Utskottet vill med anledning av motionerna 2360, 2497 och 2510 ge regeringen till känna vad som ovan anförts om affärsverkens framtida finansiering.

dels utskottets hemställan under 14 a bort ha följande lydelse:

14. beträffande *finansieringen av affärsverkens verksamhet*
    a. att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84: 2360, 2497 och 2510 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Finansieringen av affärsverkens verksamhet

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 55 som börjar med "I finansplanen" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

De krav som i nuet och framtiden ställs på den statliga företagssektorn, inklusive televerket, kan inte lösas med kortsiktiga improvisationer. Utskottet anser därför att därtill fordras en mer övergripande analys av utvecklingstendenserna och en politisk prövning av hela målsättningsfrågan i en långsiktig strategi. Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion 2444 (vpk) att frågan om de statliga affärsverkens finansieringsformer bör behandlas i sådant sammanhang.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion 2444 (vpk) yrkande 2 och avstyrker de i finansplanen redovisade förändringarna i affärsverkens finansieringsformer, liksom motion 2492 (fp).

dels utskottets hemställan under 14 b bort ha följande lydelse:

14. beträffande *finansieringen av affärsverkens verksamhet*
    b. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2444 yrkande 2

hos regeringen hemställer om en övergripande analys av affärsverkens finansieringsformer med utgångspunkt från vad i motionen anförts,

24. Finansieringen av affärsverkens verksamhet

Björn Molin (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "I motion 2492" och på s. 55 slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

I motion 2492 begärs en översyn av de statliga verkens framtida finansieringsformer. Kravet utgår från att det i många fall kan finnas finanspolitiska skäl för en utflyttning av affärsverkens investeringar ur statsbudgeten. Samtidigt riskerar riksdagen och regeringen att få minskade möjligheter till styrning och kontroll av affärsverkens utveckling. En sådan förändring av affärsverkens finansiering av investeringarna måste därför noga prövas och olika finansieringsformer övervägas. Vad utskottet här anfört om en översyn av affärsverkens framtida finansieringsformer bör ges regeringen till känna.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion 2492 (fp) och avstyrker därmed den i motion 2444 (vpk) föreslagna politiska analysen.

dels utskottets hemställan under 14 c bort ha följande lydelse:

14. beträffande *finansieringen av affärsverkens verksamhet*
c. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2492 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Utredning av vinstandelssystem

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anför:

Redan idag finns flera väl fungerande vinstandelssystem i ett antal företag t. ex. Åkermans, Volvo och Handelsbanken. Utformningen av vinstandelssystemen bör enligt vår mening ske genom frivilliga överenskommelser lokalt mellan respektive företag och fackförening. Därför anser vi det överflödigt med en särskild statlig utredning i frågan.

2. Kredit- och statsskuldpolitiken

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anför:

En central del av kreditpolitiken gäller det privata sparandet.

Från samhällets synpunkt är det viktigt att genom sparande skapa ett utrymme för investeringar som leder till ökade inkomster och ökad konsumtion i framtiden. Det finns ett gemensamt intresse för alla att den totala kapitalbildningen i samhället inte blir för låg och därigenom äventyrar den framtida standardutvecklingen.

Under åren 1971–1982 har hushållens sparkvot genomsnittligt varit 3,6%. 1980 och 1981 uppnåddes en jämförelsevis hög sparkvot, nämligen 5,9% resp. 4,8%. För 1982 och 1983 har sparkvoten sjunkit betänkligt ner till bara drygt 1%. Denna minskning kan förmodas bero på att människor trots devalvering och momshöjning försökt hålla uppe den privata konsumtionsstandarden. Även hushållens bedömning av inflationsutvecklingen torde ha inverkat menligt på sparbenägenheten. Mot denna bakgrund är det extra viktigt att denna negativa utveckling av sparandet kan brytas. Till en del kommer detta att ske i takt med marginalskattereformens genomförande. Reformen får till följd en ökad försiktighet med nya kreditåtaganden och ett påskyndande av amorteringarna på redan gjorda åtaganden. För de hushåll som har en mycket låg skuldsättning idag och som genom marginalskattereformen får betydande tillskott till sin disponibla inkomst bör det finnas goda möjligheter till ett ökat sparande. Därutöver skulle ett system med privata investeringskonton säkerligen få stor betydelse för ett ökat privat sparande.

3. Kredit- och statsskuldpolitiken

Björn Molin (fp) anför:

I likhet med vad som anfördes i reservationen till finansutskottets betänkande FiU 1983/84:14 om fortsatt giltighet av lagen om kreditpolitiska medel anser utskottet att utvecklingen mot en mer marknadsanpassad kreditpolitik måste påskyndas, så att styrning med likviditetskrav, placeringsplikt och räntereglering kan slopas. Förslag bör föreläggas riksdagen med sikte på genomförande till den 1 januari 1985.

4. Lån för televerkets verksamhet

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anför:

Förslaget att ge televerket rätt till extern finansiering av sina investeringar kan motiveras både av kreditpolitiska skäl och av en önskan att minska

det kassamässiga underskottet i statsbudgeten. Förslaget medför dock samtidigt minskade möjligheter för statsmakterna, framför allt riksdagen, att styra televerkets verksamhet. Detta är särskilt betänkligt med tanke på televerkets breda monopolställning på telekommunikationsområdet.

Detta problem kan enklast lösas genom att statsmakterna går vidare på riksdagens beslut 1980 om en gradvis uppluckring av televerkets monopolställning. Det får ankomma på riksdagens trafikutskott att närmare utforma förslag i detta avseende.

5. Finansieringen av affärsverkens verksamhet

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anför:

Affärsverken har vidsträckta monopol. Detta motiveras dels av tekniska skäl, dels av att verken har skyldighet att i princip garantera samma service i landets olika delar, även i glesbygd. Verken bedriver emellertid en hel del verksamhet som inte motiverar en monopolställning. Den tekniska utvecklingen har lett till att dessa områden ökat. Därför ställer vi oss positiva till en successiv privatisering av vissa verksamheter som idag är omfattade av affärsverkens monopol. Vi anser emellertid att affärsverkens monopolställning kräver att statsmakterna kan utöva effektivt inflytande över alla större investeringar inom det monopolskyddade verksamhetsområdet. Vi anser därför att affärsverkens större investeringsbeslut liksom tidigare underställs riksdag och regering.

Bilaga till reservation 3

1 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1088) om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1088) om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370) skall upphöra att gälla såvitt avser 35 § 1 mom. första stycket och 46 § 5 mom. första stycket.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1089) om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1089) om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt skall upphöra att gälla såvitt avser 4 § 1 mom. första stycket.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1090) om ändring i uppbördslagen (1953: 272)

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1090) om ändring i uppbördslagen (1953: 272) skall upphöra att gälla såvitt avser 1 § första stycket och 3 § 1 mom.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1091) om ändring i taxeringslagen (1956: 623)

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1091) om ändring i taxeringslagen (1956: 623) skall upphöra att gälla såvitt avser 68 §.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1105) om ändring i skattebrottslagen (1971: 69)

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1983: 1105) om ändring i skattebrottslagen (1971: 69) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	
Denna lag gäller i fråga om skatt eller avgift enligt	
1. lagen (1908: 128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, förordningen (1927: 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar, kommunalskattelagen (1928: 370), förordningen (1933: 395) om ersättningsskatt, lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt, lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift, lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, lagen (1982: 1194) om hyreshusavgift, lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt, *lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt,*	1. lagen (1908: 128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, förordningen (1927: 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar, kommunalskattelagen (1928: 370), förordningen (1933: 395) om ersättningsskatt, lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt, lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift, lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, lagen (1982: 1194) om hyreshusavgift, lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt,

2. lagen (1941: 251) om särskild varuskatt, lagen (1957: 262) om allmän energiskatt, lagen (1961: 372) om bensinskatt, lagen (1961: 394) om tobaksskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1968: 430) om mervärdeskatt, lagen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972: 820) om skatt på spel, lagen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, vägtrafikskattelagen (1973: 601), lagen (1973: 1216) om särskild avgift för oljeprodukter, bilskrotningslagen (1975: 343), lagen (1977: 306) om dryckesskatt, lagen (1978: 69) om försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1978: 144) om skatt på vissa resor, lagen (1982: 691) om skatt på vissa kassettband, lagen (1982: 1200) om skatt på videobandspelare, lagen (1982: 1201) om skatt på viss elektrisk kraft, lagen (1983: 1053) om skatt på

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

omsättning av vissa värdepapper, lagen (1983: 1104) om särskild avgift för elektrisk kraft från kärnkraftverk.

3. lagen (1981: 691) om socialavgifter.

Lagen gäller även preliminär skatt, kvarstående skatt och tillkommande skatt som avses i uppbördslagen (1953: 272).

Lagen tillämpas inte om skatten eller avgiften fastställs eller uppbärs i den ordning som gäller för tull och inte heller beträffande restavgift, skattetillägg eller liknande avgift.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

7 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1983: 1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden skall upphöra att gälla. I stället skall reglementet (1959: 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning gälla i sin senaste lydelse.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

8 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1983: 1093) om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1093) om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

9 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1983: 1094) om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1094) om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385) skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

10 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1983: 1095) om ändring i lagen (1979: 648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkringen för tilläggspension

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1095) om ändring i lagen (1979: 648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkringen för tilläggspension skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Tabellförteckning

Tabell 1	Statsutgifterna efter ändamål budgetåren 1983/84 och 1984/85	6
Tabell 2	Besparingar enligt moderata samlingspartiets förslag	13
Tabell 3	Inkomsteffekter av moderata samlingspartiets skatteförslag	14
Tabell 4	Bestående besparingar/budgetförstärkningar enligt centerpartiets förslag	16
Tabell 5	Sänkta skatter/ökade anslag enligt centerpartiets förslag	17
Tabell 6	Besparingar enligt folkpartiets förslag	19
Tabell 7	Utgiftsökningar enligt folkpartiets förslag	19
Tabell 8	Skattesänkningar enligt folkpartiets förslag	20
Tabell 9	Ökade utgifter enligt vänsterpartiet kommunisternas förslag	23
Tabell 10	Besparingar eller ökade inkomster enligt vänsterpartiet kommunisternas förslag	23
Tabell 11	Bruttonationalproduktens utveckling i OECD-området	24
Tabell 12	Arbetslösheten i OECD-området	24
Tabell 13	Konsumentprisutveckling i OECD-området	24
Tabell 14	Försörjningsbalans	26
Tabell 15	Budgetsaldo för budgetåren 1982/83–1984/85	39
Tabell 16	Besparingar budgetåret 1984/85 av de borgerliga partiernas budgetalternativ	40
Tabell 17	Finansiering av budgetunderskottet 1982–1984	46

Innehåll

Inledning ... 1
Propositionen ... 2
Finanspolitiken ... 4
Budgetpolitiken ... 5
Kommunsektorn ... 6
Motionerna ... 7
2031 (m) ... 12
2524 (c) ... 14
2088 (fp) ... 18
2455 (vpk) ... 20
Utskottet ... 23
Den ekonomiska politiken ... 23
Internationell bakgrund ... 23
Den ekonomiska utvecklingen i Sverige ... 26
Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken ... 28
Löntagarfonder m. m. ... 35
Utredning av vinstandelssystem ... 36
Lokalisering av löntagarfondskanslier ... 36
Budgetpolitiken ... 36
Riktlinjer för budgetpolitiken ... 39
Översyn av finansieringsformerna för socialförsäkringssystemen 44
Avgiftssättning av offentliga tjänster ... 44
Kredit- och statsskuldpolitiken ... 45
Konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken ... 48
Den kommunala ekonomin ... 49
Övriga frågor ... 51
Frisläppande av investeringsreserver ... 51
Affärsverkens finansiering ... 51
Statliga kreditgarantier m. m. ... 55
Hemställan ... 56

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (m, c, fp) .. 58
2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (vpk) 65
3. Löntagarfonder m. m. (m, c, fp) ... 70
4. Löntagarfonder m. m. (vpk) (motiveringsreservation) ... 72
5. Utredning av vinstandelssystem (m, fp) ... 72
6. Lokalisering av löntagarfondskanslier (m, c, fp) (motiveringsreservation) ... 73
7. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (m) ... 73
8. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (c) ... 76
9. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (fp) ... 80
10. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (vpk) ... 83
11. Översyn av finansieringsformerna för socialförsäkringssystemen (fp) ... 85
12. Avgiftssättning (m, fp) ... 86
13. Kredit- och statsskuldpolitiken (m) ... 86
14. Sänkning av räntan (vpk) ... 91
15. Konstitutionella begränsningar i den ekonomiska politiken (m) .. 91
16. Den kommunala ekonomin (m) ... 92

17. Den kommunala ekonomin (c) 94
18. Den kommunala ekonomin (fp) 95
19. Den kommunala ekonomin (vpk) (motiveringsreservation) 96
20. Frisläppande av investeringsreserver (m, c, fp) 97
21. Lån för televerkets verksamhet (vpk) 97
22. Finansieringen av affärsverkens verksamhet (m) 98
23. Finansieringen av affärsverkens verksamhet (vpk) 99
24. Finansieringen av affärsverkens verksamhet (fp) 100

Särskilda yttranden

1. Utredning av vinstandelssystem (c) 100
2. Kredit- och statsskuldpolitiken (c) 101
3. Kredit- och statsskuldpolitiken (fp) 101
4. Lån för televerkets verksamhet (m, c, fp) 101
5. Finansieringen av affärsverkens verksamhet (c) 102

Bilaga till reservation 3 (m, c, fp) 103

Tabellförteckning 107

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1984